

విప్రనారాయణ.

గ్రంథకర్త:

రాధాకృష్ణ, పాదుకా వట్టాభిషేకము, విప్రనారాయణ

మొదలగు నాటకములు రచించిన

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు

ప్రకాశకులు:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

సరస్వతీ బుక్ డిపో,

విజయవాడ-1.

1953

కాపీరైటు]

[వెలయ 1-12-0

కోనేరు కుటుంబరావుగారి రచనలు

అశాజ్యోతి

జానిసత్వం నుండి విముక్తి పొందామన్న మాటేగాని యేరంగంలోను విజయం సాధించలేక పోతున్నాం. కష్టించే కార్మికుడికి కూడా “కడుపు మంటలు” తీరని యీ అభాగ్య భారతసమస్య కిది యొక “అశాజ్యోతి”.

వెల 1-8-0

పైడిగడ్డ

రత్నాలు పండే భూముల్ని నిష్ఠీవంగా ఉంచితే ప్రయోజన మేముంది? పండించాలి, ఫలితాన్ననుభవించాలి. కాని ప్రతిబంధకాలు చాలాఉన్నై. వాటన్నింటినీ అధిగమించి రైతు రాజ్యాన్ని సృష్టించాలనే రాజగోపాలాచారిగారి శాసనానికీ—మహాత్ముని ఆశయానికీ ఈ గ్రంథం ప్రతిబింబం.

వెల 1-8-0

శ్రీ

విప్రనారాయణ.

ఆటంకములనాటకము

ఇది

పాదుకాపట్టాభిషేకము, రాధాకృష్ణ, కోకిల

మొదలగు నాటకములు రచించిన

కీర్తిశేషులయిన

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచియింపబడినది.

నాల్గవకూర్పు 1000 పుటలు

సల్లిపర్పు :

కురుకూరి సుబ్బారావు నన్

ప్రొఫ్యూయిటరు :

సరస్వతీ బుక్ డిపో, విజయవాడ.

శీలాపెన్, విజయవాడ-2.

హెచ్చరిక

— ౧౭౭ —

ఈ శ్రీ విసానాకాయా చరిత్ర నాటకము యొక్క సర్వహక్కులు గ్రంథకర్తగారివద్ద మేము కాపీరైటు పొందియున్నాము. ఈ నాటకమునందలి పదములుగాని, భావములుగాని ఏమాత్రము కాపీచేయ కూడదు. ఇందలి పాటలు, పల్లములు, వచనములలో గ్రామ్యభోను వికాఙ్గా యూయవలయునన్ననో, టాకీ స్క్రినింగు చేయవలయునన్నను, స్టేజీనిూద ప్రదర్శించ వలయునన్నను మా లిఖితపూర్వకమైన పర్మిషన్ పొంది తీరవలయును. ఇందలను లిటిక్స్మించిన వారలు మా నష్టములకు బాధ్యులగుటచేగాక మేము తెచ్చు సివిల్ క్రిమినల్ చర్యలకు బద్ధు లగుమరని ఇందుమూలముగా తెలియపరచడమైనది.

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కుదారుడు

కు రు కూ రి సు చ్చా రా వు స న్

ప్రాప్తయిటరు : స ర స్వ తీ బు క్ డి షో, విజయవాడ.

క్తి శేషులైన

కురుకూరి నుబ్బరావు

స్థాపకులు

::

సంస్కృతి బుక్ డిపో.

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు :

విప్రినారాయణుడు—కథానాయకుడు.

శ్రీనివాసుడు—విప్రినారాయణుని శిష్యుడు.

మాధవుడు—ఒక విబుడు.

రాజు—చోళ భూపాలుడు.

స్త్రీలు :

దేవదేవి—కథానాయిక యగు వేష్య.

మధురవాణి—దేవదేవి యక్క.

వేశ్యమాత—దేవదేవి తల్లి.

విప్రనారాయణచరిత్రము.

నాం ద

రారాజ్యణికుండలస్ఫురిత దీప్తశోభితసంభావ్యః
నీరేజాయతపత్త్రమిత్రవిలసన్మేఘోజ్జ్వలాన్యుండు భ
క్త్యరూఢాత్మకదృష్టిః పద్మ సుభగః శ్యామాంగుః పోల్చునా
వీరంగేఘండు మో కొసంసత యశః శ్రీ లాయురారోగ్యముల్.

[నాంద్యంతమందుఁ దెరలో]

ఉ॥ కోకిలపల్కుల న్గులుకు ♦ గుబ్బులతల్కులఁ జూపుబెళ్ళులన్
సోకి సువర్ణ వర్ణమును ♦ జూపెడు సన్నికపంబుపోలికన్
దేకువగల్గుభక్తులను ♦ స్త్రీజనసక్తుల వేఱువుచ్చు బి
బ్బోకవతుల్ చెలంగుదురు ♦ పో! సువయోనిభవాభిరామతై.

సూత్ర—[చెవియొగ్గివిని] ఏ మిడి? పృతిధ్వవియా? కాదు కాదు! నా
యవ్యాజస్త్రుతికిఁ బ్రత్యధిక్షేపాశీర్వాదము పద్యరూపముగఁ జదు
వఁబడినది. చదివినవా రెవ్వరని యాలోచింప నేల! ఈ సర్వము
నెఱజాణ యగు నటి శ్రావ్యకంఠస్వరము. అది యెప్పుడును
బరిహాసప్రియగదా!

[నటి ప్రవేశించును]

నటి—పరిహాసమున కిం దే మున్నది? మీరు పురుషులు. మీ యిష్ట
దైవము పరమపురుషుఁడు? సభ్యు లందఱో, పెక్కురో పురు

వులు. వారి కందఱు కాయురారోగ్యసుఖత్నమృద్ధి మీరు వేడఁగాఁ బాపము! స్త్రీజాతికమాత్రము శుభ మక్కఱలేదా? యని చింతించి మీనలె గంభీరశాస్త్రాలవ్యసలతో బహిరంగ ముగఁ గాకపోయినను దైవమానసుంకి సన్నని గొంతుతో మా కలువకంటలపై నొక పిన్న యాశీర్వాదోత్పలమాల వైచితిని. ఇందున కింత యీర్ష్యయెల? శ్రీరంగనాథుఁడు మీ పురుషులకు శుభమిచ్చుచుండ మా యబలను, వారి సహజ నితావయములనే శుభపరికరములుగఁ జేసికొని డంకిని. ఇందుఁ దప్పి మున్నదో యీ ముగ్ధ యగు వంకరురాలికిఁ దెలియఁజేయఁ గోరెదను.

సూత్ర—ఏమీ యభినవప్రోభతర్కవాగ్దాహిని! ఈ శత్రుకుబెళుకులు శుభపరికరములా? కావు. తమకు నితరులకుం గూడ సహర ఘోర పాపకరములు. హరిభక్త్యైర్జిత పుణ్యలేశవిదారణమారణ క్రూరములు. ఐహికతుచ్చసుఖసాధనాబు లైన నగుంగాక! నటి! కవిత్వజుఁ డైనవానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు ముద్దులు మూటఁ గట్టునట్టు చేసిన “వైజయంతీవిలాస” మను తొమ్మి దవ నాటక విది బహుజాగరూకతతోఁ బ్రదర్శింపవలయు నని యెంత బతిమాలిఁపెప్పినను మొట్టమొదటనే రసాభాస మొనర్చితివి!

గీ॥ విప్రనారాయణుని తీవ్ర + విష్ణుభక్తి

మాపె నా దేవదేవి యెఁమూడ్కి వచ్చి

యాసరణి వచ్చి గంగలోఁ + దోసినావు

నా హృదయమందుఁ గల్గు ను + తానహ మంత.

నటి—అట్లనెద రేమి? దేవదేవిప్రయత్నము తుదకు భక్తిభ్రంశకారణమునకుమాటు భక్త్యుచ్చయహేతువైయతని నాశ్వాసుగను.

నామెను విరాగినిగను మార్చినది కదా! నా యాదిమశృంగార ప్రశంసయు నట్లే రసశోషణకరమునకుమాట రసపోషణకరమగు నేమో యెవ రెఱుంగుదురు? నారాయణతీర్థ, జయదేవ, లీలాసుకభక్త త్రిశయమునకు వారిశృంగారవర్ణనము లేమైన కొఱంతదీసికొనివచ్చినవా? అదియుంగాక శ్రీవ్యామోహపాశ బద్ధులెనగో యధార్థ శ్రీహరిపానకిలితబుద్ధు లెనగో తెలిసి కొనుటకు విలాసినులు సాధనములు గాన వారి దీవించితిని.

సూత్ర—అలాగునా?

గీ॥ వీరు యోగ్యు లయోగ్యులు † వీ రటంచుఁ
దెలియఁబఱుతురు నీచెప్పు † కులుకులాఁడు
లనని జనులకు సరియె; యే † మందు వింక
బలికుఁడై నట్టి పురుషుని † బడఁతి గూర్చి?

గీ॥ లలితభక్తాగ్రగణ్యలీలాశుకాది
వరమతులు, పాఠశాకికభక్తిపార
వశ్యమున బాలకృష్ణుని † బాచుకొనిరి
కాని చేసిరె పలుగాకి † కార్యములను.

కం॥ శృంగారపునంగీతం
బంగీకృత మానె యిట్టి † యవసరములనున్
బంగారపుభక్త్యర్థుల
కంగజమంత్రముల కెట్లు † లదుకును ముదితా?

నటి—సిర్దుక్తికముగ నే మేమో సెల విచ్చితిరి. వాదమునకుఁ బ్రతిఁ
వాదము వచ్చు నని కాఁబోలుఁ బుణ్యాంగన నగు నన్ను
బఱ్యాంగనకుఁ బోల్చి గీతమధ్యమునం దిఱికించి తిట్టని తిట్టు

తిట్టితిరి. పెద్ద లగు పురుషు లేమన్నను సమీచీనవాక్యము లగును. గోల లగు స్త్రీలచున్తోడ్చ వచనములు ముష్టసరిహాసవచన ములుగ మాటును. మాటు మాటాడక దేవరబోధంబులు శ్రుతిశాసనవాక్యములవలె శిరసాఃఘించెదను. గాని యొక సంశయము నన్నింకను బాధించు చున్నది.

సూత్ర—అది యేది?

నటి—వెనుక నొకసారి యీకవి నాటకమునే యొక్కదాని బ్రదర్శించు తఱి: బ్రసంగవశమున మీ యీ పూర్వపక్షమునే నే చేయ, నప్పుడుభక్తిశ్రమంగారముల కైక్యాను సంధానముచేసి వాకట్టు కట్టితిరి. అది మనసునఁ బెట్టుకొని యిటుసేయ నన్న దూఱ నారంబించితిరి. అత్తలయొత్తుడికంటె స్వనచనవ్యాఘాతప్రసంగుల ప్రబోధబాధ యెక్కుడుగ నున్నది.

సూత్ర—ఓసి వెట్టిదానా! విను.

గీ॥ కాముకుఁడు భక్తుడనురాగ ♦ కలని నేక
ముంటినేకాని, యన్నింట ♦ నల్లె యనఁగ
రాదు సుమి! ప్రేమతావులు ♦ భేద మాట
హస్తమశకాంతరము వారి ♦ కలసగమన!

నీ॥ కడుపార నన్నంబు ♦ గుడుచు సౌఖ్యముకంటె
నధికంబు ధనభూషణాదు లుంట

దానికంటెను సుఖితరము విస్తృతరాజ్య
భాగ్యముల్ గొని పెద ♦ పదవి నుంట

దానికి నధికంబు ♦ తరుణవయోరూప

గుణయుక్త యగు కాంత ♦ గూడి యుంట

దానికి నెక్కుడు & తనశాస్త్రవైరుష్యము
మధికంబు దానికి & ననులకవిత

దానికిగూడ సభికంబు & దైవభక్తి
భక్తిసుఖమున కెసలేదు & ననుభవము
నిట్టి సుఖతాతస్యంబు & తెననియుంక
నతివ! యున్నియు నెప్పుడు & యనుట నగునె?

నటి—ఆర్యా! ఇప్పుడు నిస్సంకోచముగ సుఖముల కుండు భేదంబులును
సన్నిభిస్తానభావంబును చెలియబడివిది కని మన మాడ
బొవ నాటకము కుత్తుభక్తి సుంతవైద్యన విప్రనారాయణ
డంతభక్తియు వచలి యభగవిషయ శృంగారాలుడై దేవదేవి
మెట నేల పలువెత్తెను? ఇది చాల నాశ్చర్యముగ నున్నదే!

నూత్రి—అది స్థితిభక్తి లేమిది, నిర్మయములబలిమిని, మిశ్రీజాతి
రూపయావనలాచ్యుకౌశలభావంబును బ్రకటింపచున్నది.

నటి—అట్లయిన భక్తిప్రభావ నాం యల్పమా?

నూత్రి—కాదు.

గీ॥ పూర్వసుకృతంబు చేతు & బుద్ధిభక్తి
పూర్వముకృతముల నది & పాలియుం గొంత
యిహపురాకృతకన్యంబు & లేచి ననుని
దీప్తజామి! జూవ ర్థస్థానముగలిసి.

కం॥ పడుచు న్నేచుచు మజులన్
బడుచు నడక నేర్చునట్టి & బాలునిపగిది
బుడమిం నునూగు భక్తిని
గడియింపగల బడుచు దొల్ల & గడగండ్లు సఖి!

నటి—ఆర్యా! నాసంశయవిచ్ఛేదంబు చేసి భక్తితత్త్వము నుపదేశించినందులకు మీ కిదుగో యొకచేమోక్షుఁ గావించిప్రదర్శన కార్యమునకుం బోయెదను.

సూత్ర—శుభమస్తు.

సీ! పూవుదోటసు నల దేవ ♦ దేవి నుధుర
నాణియును, భోయినప్పుడు ♦ వారిఁ గనక
పోయినటువంటి విప్రగా ♦ ధాయణుని వి
నిర్మలపుభక్తి నీ కెప్పు ♦ నిలుచుఁగాత!

[ఇ ది ప్ర స్తా వ న]

[ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు]

—ॐ॥—

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—శ్రీరంగమున విప్రనారాయణుని పుష్పరామము.

[ప్రవేశము—దేవదేవి, మధురవాణి అను నిద్దఱు వేశ్యలు.]

దేవ—అక్కా! మధురవాణి! ఈనాన మెననినో కాని యెంత శృంగారముగ నున్నది!

మధు—దేవదేవి! ఇది విప్రనారాయణుడు డను భాగవతోత్తముని పుష్పనము.

దేవ—భాగవతోత్తముడని బ్రహ్మాండ మంతపేరు చెప్పితివి! మనము మాత్రము భాగవతోత్తములను కామా?

మధు—ఆ! పణ్యస్త్రీలమగు మనము భాగవతోత్తముల మెట్లగుదుము?

దేవ—ఆతనికి నలగ్నబంధము; మన కనలగ్నబంధము. ఆతనికి వెనుక బిగి కచ్చు; మనకు వెనుక బిగి కచ్చు; ఆతని కాళ్ళకు గజ్జెలు; మనకాళ్ళకు గజ్జెలు. ఆతని చేతిలో దాళపుణ్ణిలు; మన చేతిలో దాళపుణ్ణిలు. అతనినోట గావేరిరంగని పదములు; మననోట గావేరిరంగని పదములు. ఆతనికి దెయితక్కలు; మనకు దెయితక్కలు. మనకంటె నాతని విశేష మేమి? భాగవతోత్తముడని బారెడు బిరుదావళిని బరించితివి! భాగవతోత్తము డనగఁ బణ్యస్త్రీప్రాయుడన్నమాట! తెలిసినదా? ఆతఁడు దేవదాసుడు; మనము దేవదాసులము. ఆతని యేడుపు పరపురుషానుసంధానము కొఱకు; మనయేడుపు పరపురుషానుసంధానముకొఱకు.

మధు—కాని యాతనినే బుద్ధుడు; మహా బాహు. అలినక స్వర్గము; మనకు నరకము.

దేవ—అదే తెలివితక్కువనూట! స్వస్వత్వసంపరణ మెప్పుడికి దోషముకాదు. అన్నివృత్తులు జీవనాధారము కొఱ కేర్పడి నవి. చక్రవర్తి మొఁదలకొని చండాలునివలకు ధనముకై దేవులొడనివాఁ డొకఁడును లేడు వేదభూమియు సేయుచు యజ్ఞోపవీతము నొనుచు కొని విచించు బ్రాహ్మణునకుఁ బరమ పదమును, కల్లు గీచుటను విచించు గవలవానికిఁ గుంభీపాక మునా? ఖడ్గవాణియై శత్రునిధమొనర్చి జీవించు శూరాగ్రేసరు నకు వీరస్వర్గమును, కేశఖండన మొనర్చి జీవించు మంగలికి మహానరకమునా? ఒక్కమగని కొడ లమ్ముకొనిన సుందరికి సుగతియు, ననేకుల కొడ బద్దెల కీచ్చు చుచు కథోగతియునా? ఏమిమాట? మనవృత్తి ననుసరించి.

మధు—మనవృత్తి మనవృత్తి యనెడవేమి? అది వృథాచార మను కొంటివా!

దేవ—అనుకొనుటయే కాదు. నేనే కాదు.

మధు—మనజాతి మొదట దేవాలయము లందిలి యర్చావిగ్రహ ముల సన్నిధిని వృత్త్యగానాదు లొనర్చుట కేర్పఱుపఁబడి నది. న్యామికి సహస్రసామోచ్చారణముతోఁ బూజజేయు సర్పకుఁ డెట్టివాఁడో భగవద్గుణార్ణవవివ్రతప్రబంధ గానశీలుర మగు మన పుట్టివారము. మనవృత్తి మొదట పవిత్రమైనదే. మనము గూడ సర్వసంసారిజలవలెఁ బతివ్రతలమై కాల ట్టెడముఁ జేసి యుండిన బాగుగ నుండియుండును. కన్ను గానక, యెడలు తెలియక, పొగురెక్కి మనవృత్త్యధికతను మనము మన్నుఁ జేసికొనుటయే కాక లోకమున నెట్టి సీచ జంతులైన నేయని యీ యధమాధమపాపమును గూడ శాశ్వతముగ మెడకుఁ జట్టుకొనినారము.

దేవ—మనని చెప్పికుము నాకుఁ దలచొప్పి జేయుచున్నది. మన జాతి యిగా రితిగా నుండుటయేలోకోపయోగకరమని నమ్ముము జగదుపకారక కృత్యము సుకృతము కాని నుకృత మగునా? మధు—మన లోకోపకారము మండినట్లే యున్నది.

దేవ—నీవు తత్వమును గనిపెట్టక మాటలాడుచున్నావు. అవనిపతులు ధర్మసత్యము లేల కట్టించుచున్నారు? చలిపందిరు లేల చేయుచుచున్నారు? పందబయల్ పైల నిర్మించుచున్నారు?

మధు—లోకోపకారమకొరకై—

దేవ—అనగ—

మధు—గృహాది నాథులు లేని వాంఛలు యుపయోగములేకు—

దేవ—అట్ల బ్రహ్మచారులకై— భార్యభాగులకై - భాగవతోత్తములకై—మనము నిర్మంపఁబడినాము. మనమే లేకుండు నెడల ప్రబలబలాతిరేకులగు వీరి మదపుఁ బిచ్చవినరులు, వీరి బందిపోటులు, సంసారిలు కొంపలు తేసివేయవా! ఎండలు తమ కాంతలు భ్రష్టలై పోవుదురు! పురుషులలో నెట్టి మహా కలహములు సంభవించును! లోకవిపత్తును సుమిట్టు లావుటచే మనము లోకోపకారియము.

మధు—మనము గుడిసెవీటలమై పక్షిలను బ్రతివ్రతలుగఁ జేయుచుంటిమా! మనము మహాపాపాత్ములమై యితరులను బుశ్యాత్ములుగఁ జేయుచుంటిమా! ఏమివెట్టి! పత్రినతను బాడుచేయువాఁ డెవ్వఁడును లేడు. తపస్సు, దైవము, నామ నెల్లప్పుడుఁ గాపాడుచుండును; కాని పీఠిలోని మగగాడెదలు, కుక్కలైన మనలఁ గాంచి కన్ను గీమిసంతటి పరమ లాఘవ స్థితిని బడి యింక సభోగతికిఁ గ్రంకుచున్న మనమా, స్వతేజోదుర్నిరీక్ష్యులగు పతివ్రతలను రక్షించుట!

దేవ—సరి సరి! ఇక నీవు వారకాంతా వ్యాపారమును మాని భాగవతోత్తమత నవలంబింతువా యేమి?

మధు—ఇదివదలనచ్చునుగాని యది సంభవించు టెట్లు?

దేవ—ఇదివదలిన వెంటనే తనంత తానే యది సిద్ధించును. అన్ని వన్నెలు చిన్నెలు ధనముతో నున్నవి. వ్యాపారము వలన ధనము జీవించును. ధనలోపమునఁ దత్వజ్ఞానవృద్ధియే కదా? కడుపునిండిన చిలుక కునికేపాటును పడునుగాని కడుపుమండిన చిలుక రంగా రంగా యని కూయదా! [నేపథ్యమున] రంగ! రంగ, రంగా!

మధు—అడుగో! భక్తాగ్రేసరుడగు విప్రనారాయణుఁ డిటు వచ్చు చున్నట్లున్నాడు. ఆతని పుణ్యదర్శనమున బవితుల మగుదుము.

దేవ—సీవు కమ్ము. నేను గానక్కఱలేదు. నే నాతని నా దర్శనమున నపవిత్రునిగాఁ జేయకుండునెడల చాలును. .
[నేపథ్యమున] చాలును. అంతే చాలును. ఈకాంచనపుష్పము లతో దివ్యమగు దండ యగును.

మధు—మఱియొక కంఠరవము వినఁబడుచున్నది. ఆతని కొక శిష్యుఁడు కూడ నున్నవాడేమో!

దేవ—పణ్యస్త్రీ కొక్క బానిస, పుణ్యస్త్రీ కొక్క పూర్వసువాసిని స్త్రీరంగదాసున కొక్క శిష్యుఁడు లేకున్న గ్రంథమే నడువదు గాదా?

[నేపథ్యమున] “రంగడే రంగడు” అని నేను చేసిన గ్రంథమును సీవు విందువా?

[నేపథ్యమున మరియొక ధ్వనితో] చిత్తము.

దేవ—నేను జేసిన గ్రంథ మనుచున్నాఁడు. ఈతని కింక నహంకారము వదలలేదు. సీవు విందువా యనుచున్నాఁడు. ఒకని మెప్పు నింక నపేక్షించుచున్నాడు. ఈతఁడు స్తుతిప్రియుఁడు. ఈతని కింక భక్తి పూర్ణముగఁ గుదురలేదు.

విప్ర—[నేపథ్యమున] బాలకా! పాడెదను వినుము.

దేవ—బాలకుడేకాదు. బాలికలు గూడ విచనై యున్నారు.

[విప్రగౌరవమును శ్రీనివాసుడచు శిష్యునితో 'రంగుడే రంగడు' అని పాడుచు బ్రవేశించును.]

విప్ర— బలహంసరాగము—నీకతాళము.

రంగుడే రంగడు ♦ రమ్యగుణభంగుడే [రంగ]

భంగహీనభక్తకోటి ♦ పాలనాత్తసంగుడే [రంగ]

[తాండవించును]

దేవ—అక్కా! భంగహీన భక్తుండచుచున్నాడు. భక్తికిభంగములు ప్రాయశములని యెఱింగి యచుచున్నాడు సుమా!

విప్ర—మంగళలితాంగుడే ♦ మహితదయాసాంగుడే

అంగసంగతోద్గదార ♦ ధాంశశంఖశాంగుడే [రంగ]

[తాండవించును]

హా ! రంగ ! రంగ ! రంగా ! కస్తూరిరంగా ! కావేరిరంగా !

దేవ—అక్కా! నాన విడిచిన గాని నారియెనాట్యమాడలేదు. అట్టిచో

నట్లుచేయు పురుషుడెంతలజ్జరహితుడై యుండవలయును!

అందులో కాళ్ళుగాలిన కోరితిచిందులవం! యిదిక్కుమాలిన

మిట్టగంతులను వేయుటకు మఱింత సిగ్గుచూలినవాడై యుండ

వలయును. సిగ్గులేక యూరండటి యెదుట మన మెగురులాడ

నంతకంటె సిగ్గులేక మనయెదుట నీలఁ డెగురులాడుచున్నాడు.

ఈతఁడు వేష్యుల పాలియేష్యయై వెల్లుచున్నాడు. వేష్య లీతని

యొద్ద శిష్యులుగా నుండఁగినంత మహాప్రభావము గలవాడు.

మధు—నీవు పాశనమునకై యచుచున్నను బరమార్థమే నీ నోటి

నుండి వెడలినది.

శ్రీ—గురూత్తమా! దేవరవారు రచించిన యీపదము దివ్యముగ

నున్నది. బ్రహ్మముభోత్థితమగుగాయత్రీమంత్రములో మూడవ

నంతుఫల మీయఁ దగియున్నది.

విప్ర—ఎట్లయ్యా! శ్రీనివాసా! [పుష్పములు మాలగగుచ్చుచుండును]

శ్రీ—గాయత్రికి మూల చరణములు. దేవగదమున కొకచరణమే.

దేవ—(తనలో) శ్రీనివాసా! తెలిసికలవాడవే. కాని గాయత్రికంటె నీతని రంగకీర్తనమే యధిక పలప్రసముని చెప్పినయెడల వాగుగ నుంచుచు. ఏలనఁ జతుష్కృతి బ్రహ్మాండతమన గాయత్రికిఁ జరణత్రయ ముండునదికి దుర్లభమైపోయెను. ఏకముఖ బ్రహ్మాండతమన కీర్తనమునకుఁ బూర్ణముగ నొక్కచరణ మున్నది. నొప్పకాదా?

విప్ర—నీవు నన్నెచో యొకశారణమున స్తుతిచేయుచునే యుందువు. నీ కెన్ని మాఱులు చెప్పినను—

శ్రీ—ఆత్మస్తుతికూడధని చెప్పినారు! కాని గురుస్తుతి కూడదని చెప్పి యుండలేను.

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! వింటినా? గురుశిష్యసంఘాషణ మెంత శాస్త్రముగా నున్నదో! చెప్పితిని గురుడనును! చెప్పియుండ లేదని శిష్యుడనును! గురు డసత్యవాదియైనఁ గావలయును, శిష్యుడు గురుదోషియైనఁ గావలయును.

మధు—(అపవారించి) చెల్లెలా! పూజ్యుల నధిక్షేపింపకుము.

విప్ర—శ్రీనివాసా! పరమపవిత్రమై. సర్వశక్తిదమైన గాయత్రిమంత్ర మొక్కడ! మనసుండబట్టలేక యేదో వెట్టిమొట్టిగ నటచిన నా కీర్తన మొక్కడ! శ్రీరంగ దేవునకు. శ్రీరంగ కింకరుడనగు నాకు నెంత యంతర మున్నదో గాయత్రికి నా కీర్తనమున కంత యంతర మున్నది. నాదియొక భక్తియేదా! నా శాస్త్రన మొక ప్రార్థనమేదా! నేను జమండను—దురభిమానిని—సాసాత్ముడను—కుటిలుడను—అధముడను—చౌర్యాస్యుడను—చపలుడను—పశవను—రంగ—రంగ—రంగా!

శ్రీ—తమ శిష్యుడ నగుటచే నేను గాడిదను—కాకిని—కంబలిపురుగను—పలుదోముపుల్లను—చారమను—పీచను—ఏసను—ఈకెను. నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

దేవ—తనలో! ఈయెలో నొక్క వెండుకపు, వెండుక కాలిన కమ
రపు, పుంత! పుంత! పు ॥ (అపవారించి) అక్కా! వింటివా?
గురుశిష్యులైన చాచాను సంభాష బంధుర గ్రంథ సందోహరచనా
శౌరంధ్యము! అహా! ఆచారము ననుసరించి యథమత్వ
ముగా శస్త్రోద్యానశిష్యము చేసింది, సునతవకలలో నొకస
తలపై నొకడు చాచా బండి, యజ్ఞాచక్రత డంబాచార
గోరణిని వీరాశిని యచాచ్యాసందర్భాలాపములు బహు పాప
ప్రదములై వీర వంతటివానిగఁ జేయుచునుమా!

మధు—ఎందుచేత?

దేవ—దైవశిష్యులగుట విగ్రహ కృతిబింబముగ నీనరదేహము నిర్మింపఁ
బడినది. తత్పరశరేణ పరిత్యజ్యల్లింగమైత చూత్వా యీ దేహ
మున నుంచబడినది. అందుచే స్వనిదాపరుడగువాఁడు దైవ
నిదాకరుడు. ఆత్మహాతుకుడు దైవహాతుకుడు. తానే
బ్రహ్మచరునిగా చురసగ్గును నడ్డబొట్టు ట్టద్వేతినైన నా
యప్రమేయుఁ డామారెంచునుగాని తాను బంధినని పలు
మారు పడఁచిట్టుకొను సంగనామాల భాగవతోత్తముని
సాగదేవుఁ మానవఁ ఈనిచాటు లింక ముందున్నవి. ఆత్మ
శౌరవములేని నానికహమునంగుఁ బరమునందుగూడ దుర్గతియే.

మధు—చాలు, చాలు! నాల్గుముక్కలు చదివితినని విశ్రాంతిగి పట్టు
భక్తులను విపరీతముగఁ చూలరాదుచున్న నీ పాటలు ముం
దెల్లుండునో యోజించుకొనుము.

విప్ర—

గీ॥ ఎన్నికోటులజీవు లీ ♦ యిలను గలవో!

ఇట్టి గోళమునూటివి ♦ యెన్ని యర్చు

దంబు లున్నవో! అందు జీవంబు లెట్టి

వెన్ని శంఖానుశంఖంబు ♦ లున్న వొక్కో!

గీ॥ ఏతదతిసంఖ్య జీవసంఘాతములను
వివిధనై జదూపద్వని * భేదగతుల
లీల సృజించి రక్షించి * గోళకోటు
లిద్ధగతిఁ దిగ్వి నతఁ డబ్బు * మెంతవాడో!
గుండెలు కొట్టుకొనుచు.

గీ॥ ఇంతజేయు నాతనిబుద్ధి * మెంతో! తేజ
మెంతో! కల్పనావై చిత్త్యి * మెంతో! దృష్టి
మెంతో! రక్షణనాగుర్ధ్వ * మెంతో! యాజ్ఞ
మెంతో! ఇస్మయుఁ గల యతఁ * డెంతో! మెంతో!
(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ॥ మనకు ముందునకుం జూత * వెనుకగున్న;
కనిన వినలేము! వినునది వచ్చునది జేము;
పల్లుచుండి వ్రాయునలేము * వ్రాయుచుండి
తలపలేము; తలంపుకో * నిలుచలేము.

గీ॥ మనకుఁ దెలిసిన జేదైన * చూపించు గలదె?
ఇదిగో! పుష్పము పూనన * నేమి? ఊడఁగూ !
యెట్లు పుట్టిన? దూఁచునన్న * ఇట్టిదె?
తెలుకలిగె? నూఁచున, దొసస్త * విద్ది? ఊడఁగూ!

గీ॥ తృణ మనఁగ నేమి? యెట్టిదో * తెలియలేక
ప్రకృతి శాస్త్రాళి కొండలు * వ్రాయుచును
తలపయిని వెచ్చి కెట్టిదో * తెలియలేక
యాత్మజిజ్ఞాస మఱికొంద * రాచరింతు.

గీ॥ మొలుపు మీఁటఁ దళుక్కన * దెలుపు దప్పు
జనుఁడు దై వాంతికమునకు * సరణి జూపు
గోడపై నెక్కఁ దల దిరుగు నతడు పర
మాత్మ కెగఁబ్రాచ మోక్షసూత్రాళి బన్ను.

గీ. కనులు మూసికొని నిలియాపుచు దృఢముగఁ
గవంగలేని నుమ్రుల కేవులకు నాంకితి నను
నెందులకుఁ బుట్టె నెఱుంగక నెఱుమలొ పుట్టి
తానె బ్రహ్మ సుటంచును నెఱుచు నొకఁడు.

గీ. బ్రహ్మము నెఱుంగ నెఱుగెన్ని నెఱుగెన్ని పడిన
నన్ని నెట్టివోడలసరిధు నెఱుగెన్నియొను;
తెలియలేని బెఱుగెన్ని తెలుగు! తెలియకుంట
మతియె లేని తెలివికంటె నెఱుచిగాదె!

గీ. వస్తుతత్వమెఱుంగుట నెఱుగెన్ని
మనకుఁ జెలివిఱి నెఱుగెన్ని నెఱుగెన్ని లేదు
భక్తి గింకరో పొందుట నెఱుగెన్ని
ణంబు త జ్ఞసికొనుటె మో నెఱుగెన్ని తెలుపు.

గీ. అట్టిబ్రహ్మ మెఱుగెన్ని నెఱుగెన్ని
రంగందై వెలసెనుగాన నెఱుగెన్ని, రంగ,
రంగ రంగ, రంగా రంగ, నెఱుగెన్ని యనుట
కంటె నిహపరోత్తారక నెఱుగెన్ని లేదు.

(సేవధ్యమున) రంగ రంగ రంగ రంగా! రంగ! (ధ్వనులగుచున్నవి)
ఓహో! దాసాధముఁ డొనర్చు పుష్పమాలాకైంకర్యమునకు
వేళయైనది. రంగా! రంగా!

మధు—దేవదేవి! ఈ మహానుభావుఁ డింక శ్రీరంగ దేవాలయమునకు
బోవును. మనము మనగంటికి బోవునము. రమ్మ!

దేవ—ఈతనిని సమీక్షించి మునుపటి మతి వోవునము.

మధు—విష్ణుసామిగిలిన కలువనలసిన భక్తాగ్రేనరుడు విట సామిగిలిన
ముచే నెఱుగెన్నిచును దేవదేవి సమీక్షించబడుట యనర్హమగును
గాదా! అదిగాక, ఆతనికి మన కేమి మాట లున్నవి? అతనిని
బరిహసించుమా! బంగారునగలకై బాధించుమా! పరపణ్య
భామినుల గాంచి కన్నునీళ్లు నని దెప్పుదుమా! దేవదేవి!

మన మాతృసన సహింసపడదు; నీవు హేళనశ్చభావముగల
దానవ, ఉత్తరక్రమిశ్వానాధిపతీని చూచుచు. తొందరచే
నేమాట నీ నోటనుండి బయట! నీవు శక్తివంతుడై పరిహా
సపునాటలు వాములతో బాటలు! కాన్యన దూరమున
నుండియే యొక్క నమస్కార మిచ్చితి పోవుదము రమ్మ.

దేవ—ఇక్కడనుండి చేయ నమస్కారము చేయటమే బోయియో చేయు
దము. నీ కేమియు భయ ముక్కడలేదు. నే నాతని బరిహా
సింపను. లెమ్మ.

మధు—పరిహసింపకపోవుటయే కాదు, భావించుచుకూడా నలదు.

దేవ—సరే! పోవుదము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణుని కెదురుగా పోవుదురు)

మధు—మహాత్మా! దాసురాలి వ్రశాము సుంకిరించునలయును.

(నమస్కరించును.)

దేవ—దేవా! దేవదేవి మొక్కుచున్నది. (నమస్కరించును.)

విప్ర—(వారివంక జూడక యాశీర్వాదింపక)

శ్లో. కుడితిశై, ముడియైవెత్తు, క్కుదాపై పాదనీటి
వడతిశై పిన్బుకాట్టి తైత్తిశై యిలంగోనొక్క
క్కడల్ నిజక్కడవుళెనై యరవడైత్తు లలుమాకణ్
డుడలె నక్కురుకు మాలోవేక శేయగేనులగ త్తిరే.
నంబెగుమాల్ దిరువడిగళ్ళే పరణం (నిమ్మమిండును)

శ్రీని—అయ్యోనికంతవట్టుననుక నక్కడలేదు. దేవ! తిరు వడిగళ్ళేశరణం

(నిమ్మమిండును.)

మధు—పరశక్తిని చూచి మోటు కృతార్థుల మైతి పోవుదము రా!

దేవ—కృతార్థుల కెట్లయితిమి?

మధు—దర్శనమువలన—

దేవ—ఆశని దుష్టనము నున మా చెట్టుకిందను, నీ చేయగోతం! ఇంత
మాత్రమునకే కృతార్థుల కనుపకటల జరిగెనీ డెవెయి! ఇట్లని
నకొపమునకు వచ్చి పుచ్చు గాంచును యాభిష్ట కలహాక్షయి!
ఆశని మనసు చూచుటకు డెవె నీ సోమత స్వభావ! నీయగునా!
మన ననుస్కానము నాకడు గ్రహించెనా? అభిష్టించెనా?
ఎక్కడివారని కుశలప్రశ్న మొనర్చెనా? ఏమియు వక్కా
లేదు. కన్నెత్తి చూడనైనఁ జూపెనా? ఈ మంత్ర పాదరస
మునకే ధన్యుల మైతిమా? త్రాళితనాల మైతిమా! సమాజ
క్షణ్యులమైతిమా! మోక్షనిశ్చేతికాలోహణ నొనర్చుచుంటిమా!
శరీరములతో శ్రీమహావిష్ణులోకమును చుట్టి నిర్భయి చూచితిమా!
ఏటిమాటలు?

మధు—మనము సమస్కరించకున్నను సమస్కరించునట్లు భావించు
కొని, తాం జేతుల జోడించుకొని యాశీర్వాదము లంశము
లేకుండజేయుట కితఁడు నోరుక వలెపునఁ దానినిబ్రతిమునుటకు
వట వట నెట్టికాటు లఱచు విటాధమనగా? అనగాతా భాషి
యైన భాగవతోత్తముడు ఇంతకు నిచ్చినవోదిన నులయెవ్వర
మును మాటలాడకున్నను “అత్తా! నీకుండుల బ్రహ్మ కష్టమిది”
యని మన యశ్శను, “బావా! ఖియియో మోముట్లున్నద
మోయి! బొట్టు కనలుతుటలేదు; భోజన మింక గాలిదా?”
యని మన నోదమసి, దుట్టుకుదకు “పిల్ల! మును నీనోదమ
మికి గోకతప్పక యిచ్చెదను నోసింక” అని మును మును
దాసి దానినై నం గారపించుటకు, బహుమిచ్చుటకు మును
జేయుటకు, బహుహానించుటకు, బహుహానికొనఁటకు, బహు
హార లగుటకు నోడిలి చుడమచె మునుకొని బహుక
లేక మన యాలేశము కొఱకు, మనబంధుభ్రాతకు, మనముత్ర
లకు, మన యింటకుక్కలకుఁగూడ సభిమోధమదాన్యము
జేయుచు, లేనిపోని మమకారములు వెల్లడిపుచు, పడికాపులు

పడుచు, స్వాగతులాడుచు, నాచురూల నల్లులతోనుచు, నూతన సం
సారబంధ సమాప్తిమునను, కుక్కలతోని గిరిచి కట్టుకొనుచు,
గిరిగిరిచెరుగుచు, సమాచు తోచుచు నేర్పి మా స్వాగతముచూచు
డైయుండి మనయాలోగ్యాన ప్రసాదము చుట్టుకొని నుత్తముగ
జపించి 'జారిపోయి మిదింటికి' తని ఘోషించుట కింతడు
జారపితాచమరకొంటినా? హాహా! ప్రాసంగికాల పాశా
బంధప్రదారావటిష్టుల జగు భక్తశిఖానుచి! "మనలను
గన్నెత్తిచూడనైనరాదా?" యని అంటిని చాల్లెలా! నీ కెంత
వెట్టి! మనల గన్నెత్తి చూచుటకు, కిన్నువాల్పిచూచుటకు,
నోరగడచుటకు, చూచిచూడనట్లుచూచుటకు, చూచినన్నిటై
గీటుటకు, గీటి కిక్కురుమనని తటస్థముగ జూచుటకు, టక్కు
టమారులమారి దొంగిల గిరునగు కలటాటాల్పితవతియా?
శ్రీరంగదివ్యమంగళినిగ్రహసందర్శన సరిమపిల్చినేతుగ్రాడు,
మహాంతర్ముఖుడగు వైష్ణవప్రసన్నశేఖరుడు. అతఁ డేమి -
మనతో మాటలాడుటయేమి, మనల జూచుటయేమి, మనకుశల
మడుగు లేమి? మనతో మాటలాడువాడు మనల జూచువాడు
నైన యెడల మనకోశ్చక్రం దపటియనుడిలు సేయుచు, బెరిగి
పోయిన మనగజ్జెలలోనికి దూరమును చేనుచు, మనమంచముల
నల్లులను జంపుచు మనయింటిలో నేబండ్లు, బానిసయై పండ్లెండు
పక్షములకింద బరమపదించినట్లు పడియేయుండును. అదికాక--

దేవ—అంతటితో నాగుము. నీ శిష్యాంశమునకు గొంతుపిటి చేద
త్రామనకువలె గొనయే గొంతుండునట్లు చేయ! ఇచ్చెను నీ యభి
ప్రాయ మేమో నాకు బాగుగఁబడి యున్నదేమో! మనల నాతఁడు
చూసుసరికి భగవద్దాసుడు పణ్యవనితా దాసుడైపోవునా?
మనతో మాటలాడుసరికి శ్రీరంగసంకీర్తనమంతయు నట్టేట
గలసి నాట్యంగనకు వెనుక నుపాంగముపట్టుచు నుక్కిరిబిక్కిరి
యగు విటుడగునా? హరిహరి! ఇంత యభిర్భగర్వాత్మికయ

జూచుటకై నల నగవంత నేనెత్త నా నీనా నీనానానా? శ్రీనివాస
దేవుని నేమిదిస నేగ్రామము నీమిది నీమిది నీమిది నీమిది
లను, పండుండు జూచుటలేదా? నానానానానానానానానానా
తిగిదా? నానానానానానానానానానానానానానానానానానా
నలనా? నలనానానానానానానానానానానానానానానానానా
త్తుల గాననగి, పాపనానానానానానానానానానానానానానా
లేని పునరుత్పన్నగన్వయభావనానానానానానానానానానానా
ఏల యూహించు నీమిది నానానానానానానానానానానానానా

మధు—అతని నేనియు న కనుక. అరిచు నునానానానానానానానానానా
గ్రేననుడు. ఏపుకానానానానానానానానానానానానానానానానానానా
దని పెద్దలు చెప్పెదరు. నీని మనానానానానానానానానానానానానా
తన్నంగలానానానానానానానానానానానానానానానానానానానా
యారల జెడిచి యానానానానానానానానానానానానానానానానా

దేవ—ఎత్త చతురపు! నలానానానానానానానానానానానానానానా
నా

మధు—అనిగాక శ్రీనివాసనానానానానానానానానానానానానానానా
తానా
యారల మనల నెట్లానానానానానానానానానానానానానానానా

దేవ—నీని పునరుత్పన్నగన్వయభావనానానానానానానానానానా
నా
నింతయెత్తిరాదా? దీని! కన్నులచూపైన నేనినానానానానానానా

మధు—భక్తిపారవశ్యమున నునానానానానానానానానానానానానానా
పరాన్ముఖుడైన భక్తుడు మనల జూచి లే వండు వేల!

దేవ—ప్రసనమాలను గూర్చుటకు బారవశ్యము లేదా? పాశుర
మును బఠించుటకు బారవశ్యము లే దేమి! పాదచారమునకు
బారవశ్యము లేదేమి! భక్తుడుకాజూలునను వెట్టిచే బానిసనై

మొక్కిన నాప్రాణామమును బ్రతిగ్రహించుటకు నూతనము
యీ పారవశ్యము బయలు దేరినదా ?

మధు—భగవత్కైంకర్యసాధకకార్యములందుఁ నదేవతావశ్యము నశ్యము. అట్టి తదేకబగ్నతచేతనే యితరకార్యమైనట్లుగా
సిద్ధించును. ఇట్టిస్థితి పారవశ్యమే కాదగుదు నేని ?

దేవ—పారవశ్యము కాదు. సామంశత్వము—స్వబలగర్వభూములను
పరనిందా ప్రవీణత—కన్నులున్న సుశ్చితము—చేపు బుగ్గ
బధిరత్వము—నోరున్న మూకత్వము—ఒక తెలివైన వనమి
త్వము—డంబాచారము జోడి విరాగత—మతి యున్న నిర్వి

మధు—అట్లు లెంతమాత్ర మనంగూడదు. తలఁపఁగూడదు. అట్లు
యధార్థభక్తుడు. నమస్కరించిన పుణ్యము బుద్ధి యగుచున్న
కాక మీఁదుమిక్కిలి భాగవతాపచారముచేయుచున్న
గూడ మెడకు జుట్టుకొననై యున్నదా? అనిన మట్టులు నీహం
నాడఁ దగునా ?

దేవ—అట్లు మూలనామట తప్పనుచుంటివా? హా! అతఁడు మృత్యుండు!
మొఱుడు! మొద్దు! కొయ్య! సామాయి! ఈసారి మరణమే!

మధు—ఔను. ఆతఁడు మృత్యుండే! ప్రహరమునకు—ఆతఁడు మృత్యు
ండే! సుఖదుఃఖములకు—ఆతఁడు మొదే! ఇంద్రియములయ్య
పులాటకు—ఆతఁడు కొయ్యయే! శ్రీరంగమనునంకిత
గాధాశ్రవణమునకు—ఆతఁడు పాపాణమే! సరసవిభాసాంగ
మహిమకు—

దేవ—ఆహా! మింటిపై నెగిరిపోవుమాటలను శెప్పుచున్నావు. ఈ
వనితాకటాక్షముమాట తరువాతఁ జూడవచ్చును. మొదట
స్వవనితాకటాక్షపాళికైవ గరగువాడేనా? అక్కడఁ గూడ
కాటుతూయియేనా? ఏమో! భార్యను జక్కజెట్టలేక భాగవ
తోత్తముఁ డైనాడేమో? రక్తిగోని కెక్కుటకు శక్తిచాలక
భక్తిలోఁ బడెనేమో? బ్రపంచమునఁ గనబడు భోజిబుట్టల
బాపనయ్యలు, తాళపుఁజప్పలదాసులు, కాళ్ళగజ్జెలభక్తులురెఱు

చుగఁ గొఱుకరానికొయ్య లగు భార్యలలోపలి నెలువలిధాటి
కాఁగలేక లోకాతీతులైనవారే, లే!

మధు—ఎందుల కూరక పుణ్యలోకము నంతను దూసింతువు !

దేవ—భూమింది మహాపుణ్యము నీవు కట్టుకొందువు కాని, ముం నది
చెప్పము. ఈతఁ డీవనమున వనితతోడనే యుండెనా ?

మధు—ప్రస్తుత మిద్దఱు వనితలలో నున్నాడు.

మధు—ఈతడు బ్రహ్మచారి. ఎఱుగనా ?

దేవ—అలాగా ? బ్రహ్మచారియో ? ఆ అంగుష్ఠమైన బడుచునాడో ?
దానిపై బలాఘ్యుడో ? అట్లుపై శ్రీరంగదేవోచితచిత్రాన్న
దధ్యోదన మావఖండాపూపాది మృష్టాన్న భోజనప్రియుడో ?
ఆ పైఁ బ్రసవవశవిహారలోబుడో ? అందుపై భక్తుడో ? మఱి
యందుపై భాగవతోత్తముడో ? మఱి యింక నందుపైఁ
బ్రహ్మదాపరాజ్యుడో ? అహో ! బాగుగనున్నది !

మధు—అంత హేళనముగ నందు వేమి ?

దేవ—ఇకఁ బడుచుబ్రహ్మచారిభక్తుని బ్రతుకు కడజేరినట్లే !

మధు—దుఃఖపూర్ణప్రపంచసంబంధ మగు బ్రతుకు కడతగుటచేతనే
భక్తుడయ్యెను.

దేవ—భక్తుఁ డయ్యెనా ? ఆ ! నీకు సంతోషాయెనాయేమి ? నీవు ప్రపం
చాతీత వైతివా యేమి ? నీవు యుక్తాయుక్తవిసుగ్గునాదూర
వైతివా యేమి ? భక్తుఁడు భక్తుడనెవవేమి ? ఎవడో భక్తుడో ?
ఎవని కా భక్తి ! ఎక్కడ నాభక్తి ! చందనాదిచర్చల ధరించి
పూలదండలు పెడ ముసుంగు బూని, దివ్యములగు పీతాంబర
ముల గట్టి, కస్తూరీఘనసారకుంకుమపుష్పవాసనలచే గమ
గమలాడుచు జెన్నంగి కొబ్బరికాయయంత శిఖగన్నెరు పూల
మాలతో వెన్నున నసియాడుచుండ, నిగనగలాడుచు జేనలు
జేలుచు, గుమ్మడిగింజనలె, పసుపిక్కవలె, తాండ్రబెత్తువలె,
పందికొక్కువలె, పోగువలె గాఱుకొని యొడలు పొగరుపొగలు
గొక్కుచు సందులేక పెటపెట లాడుచు, గన్నెటికపుం నెండి

కొడుకుల గురువుగఁ జూకాకొను నెలల ధర్మములనుచేయి ?
 జలేంద్రియము జనన జేయి ? పద్మమున కలహాసమునన వేయి ?
 మధు—రంగరంగా ! నిట్టి మహాభాషము లామెచే ? ప్రభు శ్రీరంగు
 దేవుని నిర్యాత్యములగు పూలమాలలు గూఢాధిపతి భోజించిన
 యితఁడు శ్రృంగారలోలుండునని శ్రీరంగునకు నుచును చెందన
 శ్రీరాజు నేనువులనుచుచూడననిను వినుచు నని ననుపలంఠిం
 బూసికొనిన యీతఁడు నిటాభముండునని శ్రీరాజునకుఁ జూచు
 జేనలు చేయచు నని యేకామహా వాక్యమున నామెచేయుచు
 దూరతచే, శ్రీరంగు జేనవచ్చినై కానందవహహమి యని నిర్విసంక
 తచే, భక్తియోగదాక్షిణ్యచే, నాన్యైకతత్వమునచే, బ్రహ్మజేత
 స్సంపన్నతచే భగవదానుచు దుర్మరిత్యులై పంపిం గొమ్ము
 చున్నవాఁడు! పండితల గుండెనా! దుర్మరిత్యులైన నామెచేయి ?
 రంగరంగరంగా! కన్నెఱకముల పెండ్లిగొమ్మునెలల నుచుచా ?
 దేవ—వల నుండుటయే కాదు, వానినెత్తవదాటిపోయి పుట్టున్నాఁడు.
 ఈతని నెఱిగిన నట్టివపుటపద్మము లామెచేయి ?
 మధు—వాచాదోషము లేల? చాలునా ! ధర్మము నుచు ? చదువు
 యేమిటి ! విలుండుగుట యేమిటి ?
 దేవ—చెడక—యీతనిభక్తి నిలుచునా? పనిముదను నామెచే ? ధర్మ
 యెక్కడ? ప్రపంచసుఖవిరాగిగదా భక్తియును పనిముదనునని.
 అనుభవించి యనుభవించి యేనపజీనవానిగదా నైరా
 గ్యము లభింపవలసినది రాగమానసగొంతకాలము నెన్నలవిసేయ
 కట్టవలె తళుకుతళుకులాడుచు పోయితిమి, పోయితిమి నీతా
 కోకచిలుకవలె గనఁబడిన పుష్పనితయనుచు నొప్పుపైకనుగరన
 పానావేష నగరయెగిరి, యెగిరియని గీతనలె ప్రభు లామెచే
 అంకెలు వేయుచు గెప్పుచుచు గాంధీరమును దిరిగి దిరిగి
 విరహశృంగారమును బొమ్మవలె బుసకొట్టి యిమిదొగివలె,
 దిక్కులేనివలె సగము, దైన్యముగ, గోడ్చి రోడ్చి, నోగునెల
 గోడలు దాటి, కాళ్లు పలుకువలె, రోగములఁబడి శస్త్ర
 లుడిగి, శాంతి బడినప్పుడుగా విరాగ ముదయింపవలసినది

కొంతకాలము స్త్రీల కొప్పులలోఁ బూలు ముడిచినపిమ్మటఁ గదా, శ్రీరంగదేవునిశిరముపైఁబూలుంచుట! కొంతకాలము స్త్రీ కపోలములపైఁబూచికపుల్లతోమకరికాపత్తములువాసివ్రాసి, తుడిచి తుడిచి, యూది యూది, మఱల వాసివ్రాసి చేతులు నొప్పలు పెట్టినతరువాతఁగదా, గంటముతోఁ ద్రాటాకుపైఁ బాశురములో, భగవత్కీర్తనములో వ్రాయుట! కొంతకాలము కాంతల పసుపులత్తుక కస్తూరితో నొడలంత పెద్దపులివేషము నకువలె నింతవంతరంగులై వేలుకచ్చతోఁకవలె జీరాడ నెఱ్ఱి వెఱ్ఱియాట లాడినతరువాతఁగదా, యారంగులు తుడుచుకొని విభూతి రేఖలో, ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రముతో ధరించి నెత్తిమీఁది కుళ్లాయలను గోముఖములుగఁ జేసికొని జపించుట! కొంతకాల మధురపానము చేసినతరువాతఁగదా, శ్రీపాదతీర్థపానము! కొంత కాలము జుట్టు పైరు దిరిగి నభోదర్శనము చేసినతరువాతఁగదా, శీరోముండనమో, లేక జటాధారణమో! స్త్రీపాదదాసుడై కొంతకాలము పరిచర్య చేసినపిమ్మటఁగదా, శ్రీరంగదాసుడగుట! అట్లుగాక—

మధు—ఏమి ! నీ సంభాషణమునఁ జెవులు గుయ్యి మనుచున్నవి. నీ యభిప్రాయ మేమోకూడి బోధింపకున్నది.

దేవ—అట్లులైన స్పష్టముగఁ జెప్పెదను, వినుము. భక్తికిఁ బడుచుఁ దనము చుక్కయెదురు. రక్తపువేడియున్న దేహములో భక్తి మొలక లేత్తదు. కాదాచిత్కముగ మొలచినను వెంటనే పిట్టతలలు వైచి మెలికలుబడి మాడును భక్తి బంగాళాదుంప వలె శీతప్రదేశమునఁగాని వృద్ధిపొందదు. ఇంక స్పష్టముగఁజెప్ప లేదా? పండ్లూడినఁగాని భక్తిబయలుదేరదు. తలవెండ్రుకలుపం డినఁగాని భక్తిచిగుర్పదు. నడుము వంగినఁగాని భక్తిలేవదు. దేహము తుయించినఁగాని భక్తివృద్ధిపొందదు. చూచితీవా? మన అమృతధరించిన తులసిపూసలమాలను, మనముధరింతుమా? ఆమె శ్రీరంగనామస్మరణము మన కున్నదా?

మధు—నీయాహము కేవలమసత్యము. నీవు వెట్టిపడుచున్నావు. భక్తి మొదట యదృచ్ఛచే, జనగ, దైవేచ్ఛచే బూర్వపుణ్యము ననుసరించి కలుగును. సత్సహవాసాదులవలన వృద్ధిపొందును. బాల్యయావనాదు లందులకుఁ గారణములుగావు. వార్ధకమే భక్త్యంకురవృద్ధులకుఁబ్రధానకాలమని నీవుచెప్పితివి. ఇది కేవల మసందర్భ మగు మాట! సుఖానుభవసాధనములు తగ్గిన కొలది సుఖవాంఛ హెచ్చగును. శక్తులుగిగిన కొలదివృద్ధి యగునది యాత్మచింతకాదు—ఆశ. నపుంసకుఁడు భక్తాగ్ర గణ్యుడగు నని నీ యభిప్రాయము. వాడతి దుర్విటుసుకంఠుఁ డుచ్చతరవాంఛాలంఘటతాతిపంకిలాత్ముఁడు. పండ్లున్న వాడుతన నోటిలో నేదైన నున్నప్పుడు చప్పళించును, గానిపండ్లులేని వాడు రేయింబగళ్ళుసర్వావస్థలయందు నొక్కటేచప్పళింపు. మనయమ్మ యేమోభక్తురాలను చున్నావు. ఆమెకున్నంత ధనాశమనకులేదు. ఆమెకున్నంత చావుభయముమనకులేదు. స్వోత్కృష్టలయందలి యనురాగమే భక్తి. అనురాగమనునది సర్వమనశ్శక్తులతో వార్ధకముననశింపకమానదు. పడుచుఁదనమే యందుచేత భక్తికిఁగొంత ప్రధానకాలమని చెప్పవచ్చును. అందుకు బ్రహ్మోదాదులుసాక్షులు.

దేవ—ఆ! వార్ధకమున భక్తులైనవా రెవ్వరు లేరా?

మధు—ఊడిన నుండవచ్చును. వార్ధకముచే మాత్ర మైనవారుకారు, దైవేచ్ఛచేత. పడుచుఁదనమున భక్తుడగువాడు మాత్రము పడుచుఁదనముచే నయ్యెనా? పడుచుఁదనముచే జెడునా?

దేవ—అబ్బబ్బ! దైవేచ్ఛ యసీకునాకుఁగూడ నర్థముదెలియనిమాట నొకదానిని జెప్పినావు. కాలభేదములేకుండ దైవేచ్ఛచేతనేయుద యించునంటివి. సరే—భక్తిచెడుటకూడదైవేచ్ఛచేతనేచెడునా మధు—పూర్వజన్మ ప్రారబ్ధముచేత—

దేవ—అంతకంటెనర్థము తెలియని మఱియొకమాట చెప్పచున్నావు. నీవు చెప్పిన రెండునుగూడఁ గారణములుగావు. భక్తియుద యించుటఁగానీ, చెడుటకుఁగాని మనబుద్ధియే కారణము. మన

బుద్ధిచిన్నతనమునబొట్లపిండెవలెమిగులవంకలుగలిగియుండును. భవభారము దిగలాగింకొలది తిన్నబడును. అప్పుడు పరిష్కర్త స్థితి నొందును. ఇన్నిమాటలేల? నే నిప్పుడు నీకు నామతమును నిదర్శనముగ శిలాశాశనముగఁ జేయఁదలచినాను.

మధు—అదేమిటి?

దేవ—ఈ బాపనబిచ్చగానిమూలమునఁగదా నీకు నామ గుడ్డులాట వఱకు వచ్చినది. దైవేచ్ఛచేఁగదా యీతఁడు పడుచుఁదనమున భక్తుడయ్యెనని చెప్పితివి. నాయుచ్చేతనీతనిని నెట్టిభక్తుని జేసెదనోచూడు. దేవదేవభక్తుడని ఏచేఁగొనియాడఁబడిన, వానిని దేవదేవీపాదదాసునిగఁ జేయుదునో, లేదో చూడు నా చమత్కారము.

మధు—చాలుచాలు! ఇంతవరకెయ్యాలస్యమైనది. ఇంటికిఁబోవుదమురము

దేవ—అదిగో! తిరిగిపోవుచున్నావు నీమాటపై నీవు నిలువకతప్పదు.

మధు—చీచీ! అయోగ్యుడలగువులుకూడ మహా పాపపదములు.

చాలులే. ఇంటికి గా!

దేవ—నీవొక్కపని జేసిన నే నింటికి వచ్చెదను.

మధు—ఏ దది ?

దేవ—“ఈతని భక్తి దొంగభక్తి. ఇతఁడు దేవదేవీవిలాసాదులకు వశ్యుడై భక్తిభక్తియును కాఁగలఁడు” అనుము.

మధు—నాజిహ్వా గోసిన నే నామాట ననుదానను గాను.

దేవ—జిహ్వా గోసినఁగాని నీ వనలేనిమాటను; నేను నాజిహ్వాచమ త్కారమున నిదర్శనముగఁ జేసెదను, చూచుకో—

మధు—జిహ్వాచమత్కారములేనిదర్శనముగావలయునుగానిక్రిలుగావు

దేవ—అలాగేమి? నేనీతని భక్తునిజేసి క్రోఁతనివలెవేశ్యావీధినాడింపక పోయిలయెడల నావేశ్యావృత్తివదలుకొని నీకుమరణపర్యంతము దాస్యముచేయుదును. అట్లుచేసినయెడల నీవునాకట్లాచరింతువా?

మధు—చెల్లెలా! నీకేమి మతిపోయినదాయేమి? వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు పోరాడి హరిశ్చంద్రునిబాధించినట్లు మన మీతనికిఁ జిక్కులు గలుగఁజేయునుంటిమా? పాపమింక వేఱేమూటగట్టుకొననక్కఱలేదు.

దేవ—అక్కా! నాతో నికనేమియు జెప్పకుము. ఈరేడు యథార్థ భక్తుఁ డని నీకు నమ్మకము పూర్ణముగ నున్నయెడల నాపన్నిదమున కంగీకరింపుము.

మధు—నా కా విషయమున నీ సమ్మతముకంటె సంపూర్ణమైన నమ్మకమున్నది.

దేవ—అట్లులైనఁ బన్నిదమున కొప్పుకొంటివి ?

మధు—ఁట!

దేవ—‘ఁట!’ కాదు, ఒప్పుకొంటి ననుము.

మధు—ఒప్పుకొంటిని. మన దాస్యమునకు మరణవర్తంతము మితియున్నట్లే ! ఈతని భ్రష్టునిగఁ జేయుటకుఁకూడ మరణవర్తంతమే మితియూ యేమి ?

దేవ—ఎంతపరిహాసము ? ఒక్కమాసము మితి.

మధు—ఒక్కమాసముకాదు. ఆఱుమాసము లిచ్చితిని.

దేవ—అక్కఱలేదు.

మధు—అక్కఱ లేకపోవుట కాదు. పందె మంతయు నీవు వచించితివి గద ! అందులకు నే వంగీకరింపితిని గద ! ఈ మితిమాత్రము నేను వచించినది కావున నీ వంగీకరింపుము.

దేవ—సరే ! ఇక నీవు నీదారిని బొమ్ము.

మధు—నీ విచ్చటనే యుండి యిప్పు డేమి చేయుదువు ?

దేవ—నాపాటు లేవో నేనింక జూచుకొందును. నీవు పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—ఈ బ్రాహ్మణునకు దూరముననుండిన మస్కరించి యింటికిఁ బోవుదమనిన వివేకపోయితివి. అది యంతమువ్వునకుఁ గారణమయ్యెను.

దేవ—నేనే గలిచితినేని యంతనిశ్చయమైనవానిని దేవదేవి యిట్టి యూటూడించెనని లోకమందు నాప్రఖ్యాతి వెల్లడియగును. లేదా; అక్కఱగారిపాదము లొత్తుచుఁ గాలక్షేపము చేసెదను. ఇందున ముప్పే మున్నది ?

మధు—నీవు గెలిచినప్పుడు గలుగు ప్రఖ్యాతికై యిప్పుడు సంతోషించు చుంటి కాని, అక్క-గారిచేత, గాఢులు పట్టించుకొన వలసి వచ్చుటకు విచారించుచున్నట్లు కనబడుటలేదు.

దేవ—అట్టియవస్థ యెన్నటికి సిద్ధింప దనియేకదా నీ నమ్మకము ! నీకు భక్తుని నిశ్చలత్వ మొక్కసాహాయ్య మున్నది. దైవేచ్ఛ యొకసాహాయ్య మున్నది. పూర్వజన్మపుణ్యమను మఱియొక్క సాహాయ్య మున్నది. నా కన్ను ముక్కు తీరు, వాణి తప్ప నా కేమున్నది? ఆలస్యమగుచున్న దని యిదివరకే యెన్నిమా టులో యంటివి. పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—సరే. పోకి తప్పనా ? ని న్నేప్పుడు తిరిగి చూతును ?

దేవ—నన్ను, నీమఱుదిసి గూడ వేశ్యావీధిలో నాటుమాసముల లోపునఁ జూతువు.

మధు—ఏమో ! నీ కొక్కటే పట్టుదల ! లేనిపోని యీగొడవ యం తయు నెందులకు ?

దేవ—నాయం దింత దయయుంచి పొమ్ము.

మధు—సరే. అప్పుడప్పుడు తేమవార్తన. దెలుపుచుందువు గాదా ?

దేవ—సరే—

మధు—నేఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును.)

దేవ—ఏమి చేయుటకు నేమియుఁ దోచకున్నది. అయిన నుచితవేష మున రేపటి యుదయమున విప్రనారాయణుని సేవింపఁ బోయెదను.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ద్వితీయాంకము

—o—o—o—

ప్రదేశము—విప్రనారాయణుని పుష్పరామము

ప్రదేశము—విప్రనారాయణుడు, శ్రీనివాసుడు.

విప్ర—రంగా! రంగా! రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ—దేవరవా రిక నట్టిచింత మాయదురుగాక! తత్సంబంధము లగు నన్నిచింత లవశ్యము మాయదురుగాక!

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతమా టాడితివి! శ్రీరంగనామస్మరణమే యింక మాననా? శ్రీరంగనివాసమే యింక మాననా? పుష్పమాలా కైంకర్యమే యింకమాననా? శ్రీరంగదేవదివ్యపదారవిందదర్శనమే యింక మాననా! శ్రీరంగేశ్వర నిర్మాల్యభూషణమేయింక మాననా? తిరుక్కావేరీతీర్థపానమే యింక మాననా? ద్వాదశ శోర్ధ్వపుండ్రములే తుడిచివైచుకొందునా? రంగభక్తి నిక గంగాప్రవేశము సేయనా? బ్రహ్మచర్యవ్రతమును దగులఁ బెట్టనా? గజ్జెలువదలి క్రీకటాక్షమాలికాశృంఖలలు కాశ్చకుఁ దగిలించుకొందునా? వింజామరను వదలి పైఁటచెఱుగు చేతఁ బుచ్చుకొని వేశ్యాకపోలఫలకంఠవిలసితఘర్మవారి నపనయిం

పనా! రంగ రంగ రంగా! (వచ్చుచు) యోగినివేషముతో
దేవదేవి (ప్రవేశించుచు)

దేవ—తథాస్తు! నాచే ముందు గాఁదగినకార్య మిప్పుడు గజెలు
కట్టుకొనియాతనినోటఁ దాండవించుచున్నది. వీరింక నిక్కడ
నేమిమాట లాచుకొందురో విందును.

శ్రీ—అడియేని విన్నపమును దేవరవారు మనఘోషకముగఁ జిత్త
గింపలేదు.

విప్ర—నీమాట నాకు బాగుగ బోధము కాలేదందువా! గురుని
వాగ్దేవుని శిష్యునికి బోధింపకపోవుట యొకపుడు సహజము
గాని యిది యేమి? ఇట్టి విపరీతము? ఇట్టి విపర్యయము! నా
బ్రదుకేమి తలకించి దగినా?

శ్రీ—స్వామీ! దాను నొకమాటు కటాక్షింపుము.

విప్ర—నేనొకరిఁ గటాక్షించునక్తి గలవాడను గాను. నాకుశ్రీరంగ
దేవకటాక్షము కావలయును. అందుకొరకుఁ బుట్టితిని. అందు
కొరకుఁ బ్రతిఘటించుటని. దానితోడనే చావలయును. రంగ
రంగరంగా! (దుఃఖించుచు.)

శ్రీ—నిత్యభక్తి యోగప్రపూర్ణులగుదేవరకుఁ గూడ భగవత్కటాక్ష
లోపము గలుగునా!

విప్ర—కలుగనే కలిగినది. సంతతమందహాసమునవదనారవిందవిద్య
సందర్శనప్రదాత యగునామహర్షిలరంగఁడు, నాకస్తూరిరంగఁడు,
నేఁడేమో నా కప్రసన్నముఖుడై యుంటాయే కాక కించి
తోపావేశవికటికృతనిటలతలఁడై యుండ నని నేను నీతో
నిదివఱ కెన్నిసారులు చెప్పుకొని యేడ్చితిని. ఇంకను—

శ్రీ—అదిగో! అచింతనే మానుకొనుఁ డని నే నిదివరకువిజ్ఞాపనముఁ
జేసికొనఁగ మీరన్యధాభావించియిట్టిదుఃఖాధికతనుబొందినారు.

విప్ర—అనింతను మానుకొననా ? నాతరముగదా ? మానుకొని నేను జేయవలసిన దేమి ? రంగా ! రంగరంగా !

ఆ. వె. తల్లి లేదు; లేడు & తండ్రి భార్యలు లేరు;
లేమ లేదు; గృహము & లేదు; నీవు
దక్క నెదియు లేదు; * దాసుని గోపింప
నేది దిక్కు? రంగ! * ఎట్టు లుందు ?

దేవ—(జనాంతికముగ) నీకు లేమ లే దనుకొన నక్కఱలేదు. ఇదిగో! ఇచ్చట నీకొఱకే వచ్చియున్నది. నీ కమ్మలేకపోయిన నత్త యున్నది. భార్యలు లేకపోయిన బాప బున్నారు. ఇల్లున్నది. ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట లున్నవి. మడియున్నది. నూవ్యమున్నది. సొంతవ్యవసాయ మున్నది. అన్నియు నున్నవి. నీకు బుద్ధి మాత్ర ముండవలయును. అనగ—లేకుండవలయును.

విప్ర—నాకు బుద్ధి లేదు. మనసు కుదురు లేదు. భక్తి లేదు. రంగా! రంగా! నీ వెట్లు ప్రసన్నుడ వగుదువు? ఏమి చేయుదును ?

దేవ—(జనాంతికముగ) ఏమి చేయుదునా ? తెగి పడి బోగమువీధి కడ్డుపడుము.

శ్రీ—దేవా! భక్తి నిలువఁబడుట కొకమార్గమున్నదని నేను వింటిని.

విప్ర—ఆలాగా! చెప్పవేమి ?

శ్రీ—గంజాయి చిలుములో నుంచి కాల్చినయెడల.

దేవ—(జనాంతికముగ) శ్రీనివాసా! గంజాయి జ్ఞానపత్రము కాని భక్తిపత్రము కాదు. భక్తిని గుడుచ్చువత్రి మేదనగ— తీర్చలేని ఋణపత్రము.

విప్ర—(పరధ్యానముగ) రంగరంగరంగా! ఏమంటివి ?

శ్రీ—ఇంత తులసీవనముతోఁ బ్రయోజనమేమి? ఇని కొంత పెరిగి వైచి గంజాయిమొక్కలు నాటి పెంచిన యెడల—

విప్ర—హా! రంగ రంగా! ఎంత విసరీతముగఁ జెప్పుచుంటివి ?

గీ. చల్లవితకుసుమితపూత ॥ వసముచుండు
దులసి నున్మాతలన మొనర్చి ♦ ధూమపత్ర)
వృద్ధిఁ జేయింపు మంటివో ♦ హృదిని విష్ణు
భక్తి విడిచి వేశ్యారక్తి ♦ బడయుటలు.

దేవ—(జనాంతికముగ) సెబాస్ ఓటిపలుకు లానంభమైనవి. విఱుగఁ
దలచినకట్ట ముందు పెటపెటలాడుట సహజమే కాదా?

విప్ర—గీ. చల్లనకటాక్షములఁ జల్లు ♦ జలజభవను
జల్లనగు వనమాలను ♦ సరసవృదయ
మందుఁ గలుగురంగేశ ! నా ♦ యందు నీకుఁ
దీక్షభావంబు తగునయ్య ♦ దేవ దేవ !

శ్రీ—తీక్షణభావ మా మహామహుఁడు నహించినట్లు మీరు భ్రమపడు
చున్నారు! ఆయన తిరుమొగమును మీరు బాగుగఁ జూచి
నారోలేదో! అప్పుడు దీపపుఁ గ్రీసెడ గాని, మఱి యేదైనఁ
గాని తన్ముఖమండలప్రసన్న తను దగ్గింప నట్టి వికాసకూన్యత
మీభక్తి లోపమునఁ గలిగిననని భావించి పరితపింపవచ్చునా?
అదిగాక మీభక్తి కిప్పుడు లోప మేమి కలిగెను? వ్రాసెడు
పాశురములు వ్రాయుచునేయున్నారు. గుచ్చెడుపూలుగ్రుచ్చు
చునే యున్నారు. వాయించెడు తాళములు వాయించుచునే
యున్నారు. త్రొక్కెడు నాట్యములుత్రొక్కుచునేయున్నారు.
చేసెడు స్మరణములు చేయుచునే యున్నారు.

దేవ—(జనాంతికముగా, తిట్టుకొన్న తిట్టులు తిట్టుకొనుచునేయున్నారు.
పెట్టిన పట్టెనామములు పెట్టుకొనుచునే యున్నారు. పూసిన
గంధము పూయుచునే యున్నారు. పుచ్చుకొను తీర్థముపుచ్చు
కొనుచునేయున్నారు. త్రొగినకూడర్ త్రాగుచునేయున్నారు.

మింగిపో చిత్తాన్ని మింగిపోయేయన్నారు. నమలెను
పడలు నమలుచునే యున్నారు. తేచిన తేజపులు తేజును
చునేయున్నారు ఏడిచినదెచువు లేప్పుచుచునే యున్నారు.

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! రంగా!

దేవ—(బిగ్గరిగి) రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ—అదియేమి! షటియొక శ్రీరంగ భక్తిశిఖామణి యీసమీపమున
జేరి నట్లున్నది!

విప్ర—రంగ రంగా! భక్తిసూక్ష్మముగ నావలెనే కేవలము ధ్వనిగలు
గుటకుమాత్రమే “రంగరంగా!” యని యాచు నేచిలుకయో
గొరువంకయో కాక, ఈపాపాత్మునిదరి జేరుటకు భక్తిశిఖా
మణికూడా వచ్చునా! రంగరంగరంగా!

దేవ—రంగరంగరంగా! (దరి జేరబోవును)

శ్రీ—దేవరవా రట్లు కటాక్షింప దగుదురు.

సీ. పావనతులసికాపద్మబీజస్తోమ

రచితమాలలు మెడఁగ్రాలుచుండఁ

దీరుగా దిద్దిన ధీరు ధీ తిరుచూర్ణ

తిలకంబు దివ్యదీ ధీతుల నీన

నీరెండ్రుతి యంబు నీర్కావికాపాయ

తళతళల్ తను వంత ధీ నలమికోనగ

రమ్యనాదముతోడ ధీ రంగనామముఁబల్క

ముంజిగానముచీలి ధీ మురువుకొలుప

గీ. గుటక లొడవించుచిత్రాన్న ధీ ఖటికవంటి

వర్ణమును గల్గి వెన్నయ ధీ ష్పమును బోలె

మెత్తనై బోడిదారాగి ధీ మిల్కిచెంబు

చేతఁగ్రాలంగ నదిగో! వేం ధీ చేయు నొకతె.

విప్ర—(లేచుచున్నాడు.)

దేవ—దాసురాలి విప్రామ మంగీకరింపవలయును. (సాష్టాంగపడును.)

విప్ర—సాష్టాంగము జేయుచు సర్వాపరాధిని! దాసోహం
దాసానుదాసోహం!

శ్రీ—(తనలో, ఈమెకు నహస్కరించుటకు నాకు బుద్ధి పుట్టకున్నది.
అయిన నేమి? గురువుగారు సాష్టాంగపడినతరువాత నేనూర
కుండఁ దగదు (ప్రకాశముగ; దాసోహం!

విప్ర—దయచేయుడు.

దేవ—అట్లు కాదు. మీరే ముందుచేయుడు.

విప్ర—అదేమిమాట! దేవివారు దయచేయుదురుగాక!

దేవ—ఆ! ఆ! నేను మీపాదసేవకై వచ్చినదానను. నన్ను మీ
రట్లు గౌరవింప దగదు.

శ్రీ—దేవా! స్త్రీకి దాము సాష్టాంగపడవచ్చునా? అందులోను శిష్య
ఊహనకై వచ్చినదానికి—

విప్ర—(దేవదేవిచేతులుపట్టుకొని) కూరుచుండుడు. కూరుచుండుడు.
(ఇద్దఱును కూరుచుందురు.) నేవివారి తిరువడిగల్గవలన నేదేశ
ము పవిత్ర మైనది?

శ్రీ—(తనలో) ప్రస్తుతము మీవన దేశము.

దేవ—దానిని గూర్చి తరువాత ముచ్చటంపవచ్చునుగాని—మీ
శిష్యుఁ డడిగినప్రశ్నమునకు—శిష్యఊహనకు వచ్చిన స్త్రీకి
సాష్టాంగ మొనర్పవచ్చునా? యనుదానికి బ్రత్యుత్తరము
సాయంపవలయును.

విప్ర—

గీ. శిష్యు నెపుడు గురుడు నిర ధి సింపఁగూడ;
దాత్తమునకు భావింప ధి సగు నతండు

తనదుసహపాతరునిగాఁగ * దలంపవలయు
నిద్దఱు స్వగురుసిష్యులం * చెన్న నగును.

గీ. గురుని సేవించి తా నేర్చు * కొనిననాల్గు
ముక్కలు మఱచిపోకుండఁ * బుణ్యమూర్తి
శిష్యుఁడు లభించె నని పీఠిక * జెందియతని
నిన్యకారవమునమ మ * నింపవలయు.

శ్రీ—(తనలో) ఇట్టికారనము మాత్రము నాయ, దెన్నఁడును జూపి
యుండలేను.

విప్ర—గీ. శిష్యునాత్మకు భక్తి వి * శేష మిచ్చి
పరమద య దానిఁ బోషింప * గురునిభార
మధికభక్తిని గురుదేహ * మాచరించి
నక్షణమునేయ శిష్యుభా * రమ్ము సుముక్తి.

ఇంకను,

గీ. ఇతఁడు బ్రాహ్మణాగ్రేసరుఁ * డితఁడు మాల
ఇది పిపీలిక, యిది సింహ, * మితఁడు పురుషుఁ
డిద్ది స్త్రీ యను వైభేద * మెగయుభక్తి
నన్నితో దృవ్యభేదము * లైనయట్లు.

గీ. వేదవేదాంగ సన్సార * వేత్తయైన
శాస్త్రపట్కప్రవీణతా * బహిలుఁడైన
ద్విజచరుండైన విష్ణుభ * క్తిరహితుండు
పరమచండాలుకంఠెను * బాంసనుండు,

గీ. శ్వపముఁడైనను బహు వైనఁ * బక్షికిట
కము లయిన విష్ణు భక్తియు * కము లగునెడ
బ్రాహ్మణోత్తముకంఠెను * బరమపూత
జన్మ లగును మోక్షార్హప్ర * శస్తిఁ గాంచు.

మోక్షునిక్షేప మిడునది ♦ భూతిరేఖ
కాదు, యజ్ఞోపవీతంబు ♦ కాదు; మఱియు
గొరుగుబోడిమీసము గాదు; ♦ గోష్పదంబు
వంటిజట్టు గా; దుత్తను ♦ భక్తిగాని.

దేవ—(తనలో) ఇచ్చట నద్వైతులను గొంచె మెత్తిపొడుచున్నాఁడు
కాబోలును. ఇతని కింక నన్యమతద్వేషము వదలినదికాదు.
భక్తిమార్గము లీతనికిఁ దెలియునుగాని, యనుభవమున కింక
బాగుగ రాలేదు. ఇతఁడు సరిసారమును వదలినాఁడు. తైమె
ట్టందక యూగులాడు చున్నాఁడు. ఇతనిని బడఁద్రోయుట కిది
యే సమయము. గచ్చపప్పు, దిన్న కాకివలె నాచాకచక్రమున
నితఁడు గిరిగిరి దిరిగి పడవలసినదే. భూతిరేఖ మోక్ష మీయ
నపుడు పంగనామము లిచ్చును గాఁబోలు! గోష్పాదమంతజ
ట్టియలేనప్పుడు గొఱ్ఱతలకాయ యంత జుటిచ్చును గాఁబోలు!

విప్ర—

గీ. భక్తునకు జాతిలింగవి ♦ భాగ మిల్ల
స్నానసంభ్యాదికృతు లవ ♦ సరము లేదు;
వేదశ్రీర్షి కాజ్ఞత యైన ♦ వేడబంబు
పరమభక్తి యొక్క—టే ముక్త్యు ♦ సాయ మగును,

శ్రీ—దేవరవా రుపన్యసించిన దెంతసమీచినముగ నున్నను గొంత
పాపండత్వమును వెల్లడించుచున్నది. భక్తికత్యధికత నాపా
దించుచున్నారు! అదియుఁగూడ సందేహశంక! భక్తి తప్ప
నితరమోక్షోపాయము లే దనుకొనినను దత్సాధనము లైన
కర్మజ్ఞానములను నిరసించుచున్నారు. బ్రహ్మస్పష్టిలో స్థాపింపఁ
బడిన వర్ణలింగవిభేదమునుఁ దుడిచివైచినారు. బ్రహ్మముఖో
ద్ధితవేద వేదాంతసారము నుహ్మన నూదివైచినారు. దేవర

వారు మహాభక్తులు! తమకేమియు బాధలేదు. కాని దీనుఁ
డగునడియేని కొక్క-భయముమాత్ర మున్నది.

విప్ర—ఏదది?

శ్రీ—భక్తి మహాప్రత్యక్ష మగువస్తువు. కొలదియో గొప్పయో యది
లేనివాడే లేడు కాని, యెంతభక్తి యున్నప్పు డిట్టిమాట
లాడవలయునో యిట్లు లాచరింపవలయునో తెలియదు. భక్తి
మాకున్నదని వెల్లడించుచు వేదముల నిరసించి, వేదవిహిత
క్రమములను దృఢించి, నల్లవిభాగమును భ్రష్టపఱచి, నిరంకుశ
మైనట్టియు సుఖతరమార్గ మైనట్టియు నొక యప్రమాణమత
మును భవిష్యజ్ఞులలోఁ గొండ కేర్పఱచుకొందు రేమో.
అట్టినిస్థిమతియునగుఁ డమయపన్యాసము ప్రాతిపదికముగ
నుండు నేమోయని నేను భీతిల్లుచున్నాను.

విప్ర—భక్తి కుదురనివాఁ డెన్ని వేదవిహితకర్మము లాచరించినను
వినియోగము లేదు. కుదిరినవాని కంతకంటె వినియోగము
లేదు. కాని ప్రస్తుతస్మృతాంతమును వదలి భవిష్యద్దాఢ లేల?
ఇప్పటికైన నిద్రి స్త్రీ కాదని నీకుఁ దోచినట్లేద!

శ్రీ—తాను స్త్రీనిగానని యామె యెప్పుకొనినను నేనొప్పుకొనను.
నాకన్నుల నెక్కడ మాపుకొందును! పృథ్వికై నెట్లు భ్రష్టము
సేయఁగలను?

విప్ర—అబ్బ! నీకు నాయభిప్రాయము బోధింప కున్నది. ‘ఈమె’
యనఁగ నేమి?

శ్రీ—ఇదిగో! దొంగకోళ్ళను బట్టుకొన వేచియుండు నక్కవలె నున్న
యీవ్యక్తి.

దేవ—నంగరంగరంగా!

విప్ర—కాదు. ఈమెయనఁగఁ గరచనఁబాదివిశిష్ట మగు నీరూపము
కాదు. సరవయవ నీరూపమగునాత్మ. దానికి స్త్రీత్వమున్నదా?

శ్రీ—చూడకుండ నే నెట్లు చెప్పంగలుగుదును?

విప్ర—నేను జెప్పమంటిని వినుము. ఈమె కాదు, నేను బురుషుడను గాను.

దేవ—(తనలో) ఈతనికి భక్తితో పాటిచార్లముకూడఁ బట్టినదేమో!

విప్ర—ఇప్పుడు తెలిసినదా?

శ్రీ—(సందేహముగ) డి డా.

దేవ—తెలిసె నంటివి కదా? నీవు స్త్రీవా? పురుషుడవా?

శ్రీ—రెండును.

విప్ర—అదెట్లు?

శ్రీ—పురుషులయొద్ద స్త్రీని, స్త్రీలయొద్ద పురుషుడను.

విప్ర—సరే. సరే. ఎట్లులైన స్త్రీపురుషభిన్న మైన తత్త్వమువు.
(దేవదేవివంకఁ జూచి) ఇదివఱకే దేవివారిక్షేమప్రశ్నమున
కాలస్యమైనది. క్షమింపవలయును.

దేవ—ఈ స్త్రీరంగపట్టణమునకు పమిపమున నున్నయొకచిన్నపల్లె
మానివాసము. నేను జన్మమున వేష్యును. దేవదేవి నాపేరు.

శ్రీ—వేశ్యవే! అఁ! అఁ! ఏమి స్వామి! భాగవతులము బోగము
మేళములో నికఁ గలసి పోవలసినదేనా?

విప్ర—ఏమనెనో వింటివా? జన్మమున వేశ్యననినది. వృత్తమునఁ
బరమభాగవతోత్తముకాలు.

శ్రీ—పండ్లుండినతరువాతఁ గాని, వారకాంత భాగవతోత్తమ యగు
నా? దేవవారు పరిశీలింపఁ దగినను.

దేవ—పండ్లు కనఁబడుచునే యుండఁ బరిశీలన మొందులకు? దేవా!
అట్టి పరమతుచ్చవేశ్యాకుఁమునఁ బుట్టి—

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏపూర్వజన్మపాపముననో యటు సంభ
వించెను.

శ్రీ—(తనలో) అందుచేతనే మన కిష్టపడిట్లు సంభవించెను.

దేవ—పాపమున బాల్యావస్థలోని రంగము లన్నిటినిదాటి బ్రదికి—

విప్ర—పాపము! రంగరంగా!

శ్రీ—(మనది) మనది.

దేవ—మహాపాపమునఁ బెద్దదాననై—

శ్రీ—(తనలో) విటులమహాపుణ్యమున — వైద్యులమహాపుణ్యమున—

దేవ—అంతకంటె నతిఘోర మగుపాపమున నొక్కదుర్విటుని కంటఁ గట్టఁబడితిని

విప్ర—రంగరంగరంగా! వేశ్యలగుస్వచ్ఛందవృత్తి యగునప్పడొక్కని కని చెప్పితివి. నాకుఁ దెలియుదు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇది యేమి తులసిమాలలోనిపూసలను గణించుటా! శ్రీరంగదేవార్పణమునకుఁ గుచ్చెడుపుష్పమాలలోనిపుష్పముల గణించుటా! గాయత్రీమంత్రసంఖ్యాగణనమా! ఊరిలోనివేశ్య కేందలువిటులొ లెక్కించుట మన కేందుల కయ్యా! స్వామీ! నివృత్తిమార్గమున నుండునరులలో భావలోతముఁ డెట్లు ప్రప్రథముఁడో ప్రప్రత్తి మార్గమునఁ దిరుగునిటులలోఁ గన్నెఱి కవుఁబెండ్లికొడు కట్లు ప్రప్రథముఁడు. దేవర కిప్పుడు సంశయము వీడినదా!

విప్ర—ఈమెగుణమెంతస్వచ్ఛమైనదో నీవుఛరిశీలంపకుండ మాటాడు చున్నావు.

శ్రీ—ఆమెగుణమునుగూర్చి నేను జెప్పనే లేదు.

దేవ—అటుపై న—

శ్రీ—అటుపై న ననగా! ప్రథమమదనమంత్రోపదేశ మైనతరువాత— పద్మసాయక బ్రహ్మజ్ఞానాశాస్త్ర ప్రథమనూత్రీపారాయణ మైనతరువాత—అంతేకాదా!

దేవ—(తనలో) ఏడు గండ్లముండ కొడుకు ముగ్ధుడై న్నట్టికి వేశ్యా
మాతవలె నడ్డుపడుచున్నాడు. పోకాక ముగ్ధుడైనాపాపమేమో
కాని నామనస్సు ప్రవంచనచేయుట కై పోక పోవుటచే—

విప్ర—అదిపాపము కాదు. పూర్వజన్మనుహాపున్ను.

దేవ—ఏమిపుణ్యమో నే నెఱంగును నామో నేను బడినపాటు
లేమిచెప్పదును! మా అమ్మ గుడి సంగరింప—నే నగ
లూడదీసికొన—ఆమె నాకుఁ బాపము పెట్టు—నేను గుడివి
కొని తిరుమార్గ శ్రేణితిరుక్కోన—

విప్ర—చూచితివా? పుణ్యశాలియలంకారవై గాగ్యము! ఊర్ధ్వపుం
ద్రాధారణోత్కంఠత! ఆహా! రంగరంగుల! భక్తి! భక్తి!
భక్తి! వంటిది మఱియొకటి యున్నదా? వేదవిహితకర్మాచరణ
మావశ్యక మంటివే! జ్ఞాన మావశ్యక మంటివే! ఇక్కడ నవి
యేవియు నక్కఱలేకుండ నిశ్చలభక్తి చిన్న తనముననే యెట్లు
కలిగినదో చూడు! శ్రీరంగమూర్తి నిర్దేశాత్మక జాయమాన
కటాక్షవైభవముననే యది కలుగవలయును.

శ్రీ—ప్రవృత్తిలోఁ దిరిగి పడుకుండ దానిని దుస్సంగశూన్యత్వము
చేతనే మనము కాసామకొనవలయునని దేవర యిదివఱకు
సాయించినారు.

దేవ—సాయంకాల మగుసరికి, విటాధముల నాకర్షించుటకై, గుమ్మ
ములోనిలువఁబడి తలు పోరఁజేసికొని, రంగుబట్టల పెటపెటల
వారు, తాళపుగొలుసులగలగలవారు, కూనిదీర్గముల గుయి
గుయిలవారగు సర్భాగ్యనిరక్షరకుక్షులు వీధినుండి గొంతు
కలు సవరించుకొనుచుఁ బోవుచుండ, నిట్టెముందునకు నట్టె
వెనుకకు దాగుడుమూత లాడుచుని నన్ను మాయమ్మ
గుమ్మములోనికి గెంట—మొట్టొప్పుని నేను వెనుకవెనుకకు
నాలోనేను దిట్టుకొనుచుఁబోవ—

విష—అహో! రంగరంగరంగా! భక్తమనోకి! బ్రాహ్మచర్యసంఖనిర్భంధ
మోతమనోకష్టము! భక్తియుదయించినపిన్దుటకది నిశ్చలముగ
నృద్ధికావలయునుగాని, తుచ్ఛసంఖనిత్యసోత్సాహము దాని
కెంతయనోధముగావించునో చెప్పవలయునా? నీవునిశ్చలచిత్త
వృత్తి గలిగినదాన నడుటచేతనే, నీభక్తి యవ్యాజమైనభక్తి
యగుటచేతనే, నీవు సర్వవిఘ్న చరమశాంతి జేసి, యింత
వజ్రకుండలజేతీతివి! నీయసస్థవిన నాకు జాలియగుచున్నది.

శ్రీ—(తనలో) మీయచ్చుడ జూడ నాకేడ్చు వచ్చుచున్నది.

దేవ—దీపాలుపెట్టిన నాలుగుగడియలకుం బశువులసంతకుం బైపల్లె
నుంచి వచ్చి పశువుసంతర్భము కాకసోవుటచే దిరిగియంటికి
బోవుటకు నీలులేక మాడుచున్నకడుపుమంటను శనగపప్పు
పెల్లముచే శాంతిపఱుచుకొని. నిద్రించుటకుం దావు దొరకక,
వీధిలో నడచుచున్న యేతలమానినముండకొడుకో యా
రాత్రి పెండ్లికొడుకుగ దాపరింప—

శ్రీ—సంతలో బశువు దొరుకుట దుర్లభము గాని సానివిధిలో సాని
దొరుక కేమి?

విష—ఎంతకర్మము! రంగరంగరంగా!

దేవ—అట్టి తుచ్ఛరూపస్వభావుడు—

శ్రీ—వేళ్ళకు వెట్టిమొగమునిర్భాగ్యులు తప్ప విష్ణుభక్తులు లభింతు
రనుకొంటివా యేమి?

దేవ—(తనలో) అమ్మ! నోటియొట్టపుముండకొడుక! (ప్రకాశముగ)
నాచేయి పట్టుకొని గదిలోని కతఁడు లాగ—నేను బంచపాళీ
లోని కాతని నీడ్వ, నన్నాతడు బ్రతిమాలుకొనఁగ, నేను
మొగము విడిపించుకొని ధుమధుమ లాడ, నన్నాతడు బెడ
రింప, నేను దిట్ట, నాతఁడు నన్ను దురుక్తులాడ, నేనేడ్వ, నట్టి

ముప్పియుద్ధసంరంభమున మాయమ్మచూచి సన్నుల బడదిట్టి
వాడు సంతకరైపునకుండ బోవునమో యని రోషముతో
సన్న సున్నపుబిడతతో నెత్తిపై కొట్ట—

విప్ర—అ! అ! రంగరంగా! సున్నపుబిడత యేల!

శ్రీ—బొప్పికి వేతే సున్నము తాయనక్కఱ లేకుండుటకు—

దేవ—గిలగిల కొట్టుకొని నే నేడ్వ—(వచ్చును)

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమవకుము. భక్తుని నేత్రములవెంట నానంద
బాష్పములు వెడలవలయును.

గీ. ఇతరసుఖములఁ గోరక ♦ హీనకష్ట

పాలిఁ బడి భక్తినిటు వృద్ధి ♦ పఱచినావు;

కడుపు మండ లోకులదిట్లఁ ♦ బడుచు నాన

యేది ధనవృద్ధిఁ జేసెడు ♦ కృపణునట్లు.

దేవ—ఇంటివారందఱు తలకొకతిట్టుతిట్ట, నిరుగుపొరుగు గుడిసెవేటి
వేరటాండు దొడలునొక్కుకొనఁగ— విటకాండ్రందఱు వెక
వెకలాడ — బోగమింటిపరువు తీసివైచుటకుఁ బుట్టినదీనికి గరి
తెఱగాల్చి వాతవేయు మని వాడసాసులు వైద్యబోధములు
సేయ—నంకిలియేమో యని మాయమ్మ సోదికిఁ బోయి
చేతుఁడు త్రాటియాకు తాయెతులు కీలుకీలునకుఁ గట్ట—
మంత్రవేత్తలని చెప్పవచ్చిన మోసగాండు సన్న ముగ్గులఁ
గూర్చుండఁబెట్టి బూడిదతోఁగలిపిన దూలగొండనూగు నాకు
బోసి యెడ్పింప— శ్రీ త్వవృద్ధికై నేరేడుపండ్లంత మాత్రలు
నాచే వైద్యులు మిగింప—

శ్రీ—పుం స్త్వవృద్ధికై మదనకామేశ్వరమో మర్దనమోగాని శ్రీత్వ
వృద్ధికి మండేల!

విప్ర—రంగరంగా! ఏమికష్టములు! జనుల కెంతవెట్టి!

గీ. అన్యతవాదులు సత్యవాఁ డ ఘనుని బుద్ధి
హీనుఁ డని యతిభయుఁ డని యెన్నుచుండు
కులజులు కలివ్రోవను వెట్టి యోల యొంట
రెత్తు చుచ్చు పెద్దమ్మని యీసడింతు.

గీ. అన్యనాచారు లిద్దఁ డ మౌనకాత్ము
భాండగపు ముండికొడు కని యాటుచుండు
భనరుజాషీశితులు భక్త పరుని బిత్త
విభ్రమాదభ్రుఁ డని బాధఁ డ బెట్టుచుండు.

గీ. తక్షకుఁ గలవెట్టి నాటిన యిన్యతముని
వెట్టివానిగ జనులు భా వింపుచుండు
రట్టివెట్టి దీనినవెట్టి యతండు లోకు
లెల్లరును వెట్టివా రని యెంచవలయు.

దేవివారు సాయించు నుపన్యాసమునకు నడ్డువచ్చితిని. తమిం
చి నెలవిచ్చెదరుగాక !

శ్రీ—దేవి వారి యుపన్యాసమునకు దేవరవారి యోషికకుఁ గూడ
సంతము గానబడ కున్నది !

విప్ర—శ్రీనివాసా! అట్లు లాడుట న్యాయమా!

గీ॥ భక్తివృద్ధికై భక్తులు యిన్యతము సాట్లు
భక్తులు గ్రహింపఁ దగుగాక యిన్యతరమే
ఘనమహాకావ్యపోషణ యునఁ గలి పడు
కష్ట మితరుఁ డెఱుంగునే కవియె కాక.

శ్రీ—గప్పు మని యొకసారి మెఱుపు మోసినట్లు—పూలు జల్లున నా
కస్మితముగఁ జల్లిపల్లు—చల్లుగా హస్తాత్మకగా బన్నిరుచిలికిన
టు—చందనగంధగంధిలమందనూరుతమట చించిటు—సర
ససంగితమాధురీధురీణారావపువినరు చెవినిబడి హృదయమున

దూరినట్లు—సుందరయువతీ గురుగుచాగ్గియాద్రచ్చిసస్పర్శచే
 నొడలు మనస్సు నాత్మ ముంచేయు నొకనూలు జలజల మనిన
 ట్లు—ఈయంశముమాత్ర మడియేసికి జేచరవారి కిప్పటివఱ
 కనుభూతము. తమించవలయును—నిష్క్రియముగ, నిరా
 యాసముగ, సబుద్ధిపూర్వకముక బయలు వెడలినకవితయాసం
 దింప జేయునుగాని, గాడెక్రిందిపందికొక్కవలె లేముంబగ్గల్గు
 బఱికి బఱికి, పండ్లు గిట్టక జుచుకొనజేయునట్లు అంపపుకోత
 వలె గోసి కోసి, గ్రుడ్లు నీరుగ్రమ్మ నొక్కొక్క వెండుకను
 దంటసమునవలె బీకి పీకి, జంపనారపచ్చడినివలె వెనుకకు
 ముందుకు నూటి నూతినట్లు, కష్టపూర్వకముగ, బలాత్కా
 రముగలాగి లాగి, యిడ్చి యిడ్చి చెప్పి వీధినిబారవైచిన
 కవిత, వెట్టికుక్కవలె దోకముడిచి పండ్లగిలించి, తోచక,
 తానైతేక, యందఱిని జూచి తా బడియును, నందఱకుం దా
 భయహేయతలను గలిగించుచు, నొకచోట నైన నొకనిముస
 మైన స్తిమితముగ నిలువబడుదు నన్న ‘చిచ్చి’ యనుధ్వనులచే
 బెదరి పాటిపోవును, లోకులు సిందించుచున్నారని యేడ్చుచు,
 నందులకొఱకు లోకులుపై బగఁ దీర్చుకొనఁ గలువఁబోవుచు
 నొకనిని జంపుచు దాను దూరపువారితాల దెబ్బలను దగ్గర
 వారికట్టదెబ్బలను దిని పరమపదించును. భక్తియుఁగూడ
 నటులే. అది దివ్యతేజమువలె బయలు వెడలవలయును. అట్టె
 యట్టె పూర్వపుణ్యమునఁ బ్రాకవలయును. అంతయే కాని
 పడరానిపాటులఁ బడినంతమాత్రమున నది వృద్ధియగునా?
 గొప్పద్రవ్యుట కది యేమి వంగచెట్టా? గసికఁ గొట్టినఁ గాని
 పక్షము గాకుండుట కదియేమి పనసకాయయా? దంపి, సాగఁ
 దీసి, లట్టించినఁ గానిభోగ్యము గాకుండుటకదియేమి గోధును

పిండియా! మహాకష్టములఁబడి యెట్టలో స్వల్పముగ వృద్ధి
చేసికొనుభక్తినిచ్చులముగమాత్రము నెలువదు. ఏటకులాడి,
వగలాడి, తగులమారపేరటాలో ఘక్క దధోదనపుఁబొత్తును
వలె నోటఁ గఱచుకొని జోవును.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—యశఃశ్రా! దేవరశిష్యుఁడు సూర్యునికి వారములును, జందు
నికి దిధులును జెప్పఁజూగు నున్నాఁడు!

శ్రీ—ఈగొ) త్తశిష్యురాలు—ఈగొ) త్తశిష్యురాలు—గోవింద భక్తు
నకు గొక్కొకము సెప్పటకు వచ్చినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—తనలో) వీ డసాధ్యుఁడే!

విప్ర—(చెవులు మూసికొని) రంగరంగరంగా! అట్లనెద వేమి?

శ్రీ—నేను దేవరనేమియుననలేదు. ఈశిష్యురాలు నన్నభేషింపనేల?

విప్ర—కాని, నిబుద్ధి మొనఁగినుండియుఁ గనిపెట్టుచుంటిని. ఏమో
లోకవిరుద్ధముగ నున్నది.

శ్రీ—మీచర్యయో! ఈవయసేమి? ఇంతభక్తి యేమి? ఈ దేహ
దార్ధ్యమేమి? ఈప్రపత్తి యేమి? ఈ రక్తపటిమయేమి?
ఈ యింగియనిగ్రహ మేమి? ఈ ప్రాపంచికసౌఖ్యవిరాగత
యేమి? ఈ వాసవీస్థిత యేమి? ఈ మాధుకరభిక్షోన్ననియమ
మేమి? ఈచర్య లోకవిరుద్ధముగాదా? మీశిష్యుఁడ నైన నా
బుద్ధికూడ నట్లే యుండుట యాశ్చర్యమా!

విప్ర—(నవ్వుచుఁ దల పంకించి) నీవుస్తుతిని మానవుకదా?

శ్రీ—స్తుతిని మానుమని నన్ను దిద్దుటకంటె సత్యమును జెప్పవలయు
నని శాసించువేదమును దిద్దిన బాగుగ నుండును.

దేవ—తనలో) ఆహా! మహాత్ముఁడు బహునిష్కల్మషహృదయుఁడు
బహుభూతదయాయుక్తుఁడు. స్త్రీపురుషభేదమే యిప్పటికెఱుఁ

గనిమహామహుడు. కాని స్వల్పస్తుతిస్కీయత, అత్యమాయికత మొదలగుకొన్ని లోపము లీయనైనను ముఖ్యతనే యాసపడు చుంటిని గాని, జాగిలమువలె నీతని గానమున్న యీశిష్యుని దలచుకొన భయము వై చుచున్నది.

విప్ర—భాగవతోత్తములాలా! కానినను.

దేవ— ఏమున్నది. భక్తుల నని, బ్రహ్మచారిని నని, బైరాగినినని జోగిని ననియందరునన్ను దరిమితరిమితిట్లుతిట్టి —బాధింప—

విప్ర—ఆ! ఆ! నిజమే! నిజమే!

గీ. అట్టిశుభనామములు తుచ్చు ♦ లందు జేరి
తిట్టు లయి భక్తునకు నింద ♦ దెచ్చు నింత
కవిమృదులవాక్యములు నిర ♦ శ్రవణకుల
నొట బడి కవి కిసుమంత ♦ మాట వలెను.

కానీ,

గీ. సంగయుతులకు భూషణ ♦ స్వర్ణకాంత;
లగును దూష్యము లధికభ ♦ కంచితనకు;
వారి కతిదూష్యహేయమా ♦ భక్తిపూర్ణ
మగును బరమభూషణము భ ♦ క్తాధికునకు!

దేవ—ఇంటిలో నేపడి “భగవంతుడా! నీపాదసాన్నిధ్యమున కెప్పుడు తీసికొనిపోవుదువోయీ!” యని దేవుని నొకపంచను బైట చెఱుగు బలుమకొని రంగనామస్మరణము సేయుచు బడియుండ నొక్కరేయి భుజాగ్రహరిచిహిత శంఖచక్రము—తులసీమాలావక్షస్కుడు—ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్ర ప్రభాషిత దేహుడగు నల్లని యాచార్యపురుషుడు డొంగు స్వప్నమున సాక్షాత్కృతుడయ్యెను.

కీ—వేశ్యయింటికి స్వప్నముగొనైన నాచార్యపురుషుడు వేంచేయుట కిదియే మొదటిసారి.

విప్ర—అహా! అహా! ఏమి నీయదృష్టము! తరువాత నేమి జరిగినదో చెప్పు.

దేవ—నే నామహాత్మునకు సమస్కరించి దేవరవారెవరో సెలవిండని వేడుకొంటిని.

విప్ర—కాని! త్వరగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—ఉండుడు. ఏమి చెప్పవలయునో యాఁగించుకొననీయ రేమి?

దేవ—అలోచించుకొనుట కది యసత్య మని నీయభిప్రాయమా?

శ్రీ—నిన్నరాత్రి గలిగినస్వప్న మియదయముననే యెంతయో నివానించి స్మృతికే దెచ్చుకొననఁ గాని పూర్తిగా వెల్లడింప లేము. అట్టి నో నెప్పుడోగలిగినస్వప్నము నాలోచించుకొన కుండ నెట్లు చెప్పగల్గుదువని యంటిని. లేనిపోని దురభిప్రాయ మేలపడెదవు?

విప్ర—నాయనా ఉండవోయి! శీఘ్రముగ నేమిజరిగినదో చెప్పుము. తా నెవరినని చెప్పెను.

దేవ—నన్ను విష్ణుదాసుఁ డందు రనెను.

శ్రీ—అదేమిమాట! వైష్ణవులు విష్ణుదాసులుగాక వేశ్యాదాసు లగుదురా!

విప్ర—ఆతనిపేరు?

దేవ—పేరు చెప్పు వీలులేదు. నేను శొన్నవణ్ణంకైద పెరుమాళ్ దాసుడ ననెను.

విప్ర—ఓహో! భక్తిసాగులవారోయి! భార్గవాన్వయులారోయి! నాకణ్ణన్వలె నిద్దఃకులైలులపుత్రులారోయి!

శ్రీ—ముసలిగానికేబడుచుండన మిచ్చినమహాపురుషులా?

విప్ర—ఔను.

శ్రీ—(అపవారించి) ఈపడుచుముండ నాతఁడు ముసలిదానిని జేసిన యెడల మన కీబాధ యుండకపోవును. (ప్రకాశముగ)

అయ్యా! పార్వతీపరమేశ్వరు లెదుట నిలిచిననైన వారింజూడని
మహాత్ముడ డీమెయింటికి వచ్చెనున నెట్లు నమ్ముదురు?

విప్ర—గారాయణమూర్తియే యాశ్రితపరమసులభుడై యుండఁ
దద్భక్తులుగూడ నట్లుండురా? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—మహాత్మా! నాకేమైన దారకమార్గ మున్న దేమో చెప్పు
మని ప్రార్థించితిని.

శ్రీ—(తనలో) తారకమార్గము నిష్ఠజేల వెదకుకొనవలయును! వృత్తి
ననుసరించి యూరివారి నెత్తి గొట్టుటయే తారకమార్గము.

విప్ర—తరువాత—

దేవ—“శ్రీరంగక్షేత్రమునఁ బుష్పననమున నర్కపంచకజ్ఞానసంపన్నుఁ
డగుమహాత్ముడొకఁడు విప్రగారాయణుఁ డనుసేరఁ న వెల్లు
చున్నాఁడు. నీవు పోయి యాలసి సేవించిన నిస్సంశయముగఁ
గృతార్థురాల వగుదువు” అనెను.

శ్రీ—(తనలో) ఈదుర్వేశ్యాసంగతి కాచార్యోపదేశము మూలా
ధార మయ్యెనా?

విప్ర—అ! అ! నే సంతపాడనా? అయ్యయో! దుర్మార్గుఁడను.
పాపి ఘటను. ఆమహాత్మునిపాదుకల కున్నంతయర్హతయైన
నాకు లేదే!

శ్రీ—ఆపాదుకలకిందిమట్టి కున్నంతయర్హత నాకు లేదు.

దేవ—ఇట్లు సాయించి యాతఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఒక్క తెను
బైకి రాఁగ నూరివారు తాలఁ గొట్టుదు రను భయముచే
మాయక్కను సహాయురాలిగఁ దీసికొని నిన్నటియుదయ
మున నీపుష్పవనముఁ జేరి దేవర యెదుటఁ బడి మాయక్కతో
సాష్టాంగపడితివి.

విప్ర—అ! అ! అదెప్పుడు.

శ్రీ—నిన్నటియుదయమున నని చెప్పియే యున్నది.

విప్ర—నీవుకూడ నప్పుడు నాతోడనే యుంటివి కాదా?

శ్రీ—ఁట.

దేవ—మీశిష్యుడు మమ్ములఁ జూచినట్లు నే ననుకొంటిని.

విప్ర—శ్రీనివాసా! చూచితివా?

శ్రీ—చూచితిని.

విప్ర—అప్పుడేల చెప్పలేదు?

శ్రీ—దేవరవారియొద్ద విష్ణుగాధామహాత్యమును నేర్చుకొన వచ్చిన వాడను గాని దేవగతు వేశ్యాగాధాకలాపమును బోధించుటకై వచ్చియుండకపోవుటచేత—

విప్ర—ఇక నెక్కడివేశ్యయోయి! ఆ వేశ్యాజన్మమే పోయినది! తత్సంసార్కములే నశించినవి. ఇది యొకపరిశుద్ధతత్త్వము.

దేవ—సాష్టాంగుడైనను దేవరవా రాశీర్వదింప కుండుటచేతను—
మావంకఁజూడనైనఁ జూడకపోవుటచేతను—

విప్ర—తమించవలయును.

దేవ—దేవరమనము శ్రీగంగేశ్వరపుష్పమాలాకైంకర్యసంకలితమైన పుడు దేవర కన్యవస్తువు కనబడునా? నన్నుఁ జూడసభక్తాగ్ర గణ్యులు నాసేవ నంగీకరించి నన్నుఁ గృతార్థులు జేయ రని మహావిచార మొంది, మతిలేక, యెచ్చటికిఁ బోవుటకును గతియు దిక్కును లేక యేమిచేయుటకుఁ దోచక, శ్రీరంగ డేత్రమంతయుఁ దిరిగి తిరిగి పరమార్థిచే నేడ్చి యేడ్చి, నిన్న రాత్రి రెండుయామములకుఁ గావేరిలో దిగి పాణత్యాగమును జేయుటకై తత్తీరమును జేరితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వింటిని!

శ్రీ—(తనలో) ఏదీ! జరిగినది కాదు.

విప్ర—కరచరణాద్యనయసవిశిష్టమగునిట్టిరూపమున నుంటచేతనే యాత్మకు మోక్షోపాయము కలిగినది. ఆత్మతరించునది దేహము చేతనే, రంగరంగా యని స్మరించుటకు నోరుంటచేతనే, రంగాలయమునకుఁ బరుగులిడుటకుఁ గాఢు లుంటచేతనే రంగని దర్శించుటకుఁ గన్ను లుంటచేతనే, రంగని బూలఁ బూజనే యుటకుఁ జేతు లుంటచేతనేకదా మన యాత్మలకు రంగభక్తి కుదిరినది, అవయవరహితమును రూపశూన్య మైనయాత్మ రంగని సేవించుటెట్లు? సేవించిన నది యొక సంతృప్తికరమగు సేవగనుండునా? గట్టిగ వడలకుండ రంగనికాళ్లు పట్టుకొన వలయును. నోరార్చుకొనిపోవునట్లు రంగనామము స్మరింప వలయును. అది సంపూర్ణమగు సేవ. అది సంతృప్తికర మగు కైంకర్యము.

శ్రీ—(తనలో) దీనికే జబ్బంద స్తీర్ణక్రియని పేరు.

విప్ర—నామనసులోనియభిప్రాయమును నీకుఁ జెప్పెదను వినుము. నాకు మోక్షమందైన సంత యవేక్ష లేదు. ఎన్నిజన్మము లయినఁ దనివి దీఱకుండ నొక్కరీతిగ రంగకైంకర్యమును జేయుటయే నాకుఁ గావలసినఫలము. సరి. సరి. దీని కేమి? తరువాత నేమి జరిగెను.

దేవ—అప్పు డింక జనసమ్మర్దముగా నుండుటచే గొంతసేపు తాళి యుండవలయు నని తత్త్వరమునఁ గూరుచుండ నెందుచేతనో కన్నులకట్టె మబ్బు దగుల సొమ్మసిల్లితిని.

శ్రీ—(తనలో) త్రాగుటచేత—

విప్ర—సెబాస్! రంగఁడు నీప్రయత్నమును గొనసాగనిచ్చునా?

శ్రీ—ఎవనిగొంతుఁ గోయుట కట్టెపెట్టి యుంచెనో?

దేవ—అంతట నిద్రావస్థలో—

శ్రీ—తిరిగి స్వప్నమా! ఇదివఱ కాచార్యపురుషునివంతు తీఱినది.
ఇక రంగవిదికాఁగోలు! వేశ్యానునయమునకు భగవంతుఁడు
భాగవతోత్తము లెంతచవుకి యయిపోయినాను!

విప్ర—అదియే భగవంతునియందున్న విశేషము అశ్రితాతిసుల
భుండు. గజేంద్రాశ్వాసులు తిరిగివచ్చి నేయ, నిత్యసూరు
లాశ్చగ్యపడుచుట్లు స్వామి పరమపదనునుండి వేంచేసి మకరి
కాదంతవ్రణబాధితమగు భక్తునిపాదమును శ్రీదేవీకపోలఫల
కలాలనశీల మగు తనవక్షిగాహస్తమున నొత్తి ధన్యాత్ముని
జేసినయాభక్తనత్సలునికంటె—ఆపరమపురుషునికంటె—ఆచ
క్రవర్తితిరుమగ నాకుకంటె—ఆజగదాధారునికంటె—నాకణ్ణు
కంటె సులభుఁ డెవఁడు? ఆపదల కడ్డుపడువాఁ డెవఁడు?
రక్షించువాఁ డెవఁడు? అజ్ఞానహరుఁ డెవ్వఁడు? నిత్యానందప్ర
దాత యెవ్వఁడు? రంగరంగరంగా! (అటచును.)

దేవ—ఎవరో వచ్చి నన్ను శ్రీరంగేశ్వరునియాలయములోనికి దీసి
కొనిపోయి గారు. “రంగరంగా! విప్రనారాయణమూర్తిని నేవిం
పవచ్చి యాతనిచే దిరస్కరింపఁపడి నీపాదములే గతియని
నమ్మివచ్చితి” నని పెద్దకేకలు పెట్టి యేడ్చితిని.

శ్రీ—ఇదివఱ కెవరో వచ్చి తిసికొనిపోయి గని చెప్పియుండి యిప్పుడు
నీయంత నీవే యాలయమునకు వెళ్ళినట్లు చెప్పుచున్నావు.

విప్ర—అది యొకతప్పు కాదు. కానిమ్ము.

దేవ—“తెల్లవారినపెమ్మట మాల్కైంకర్యమునకై సచ్చువిప్రనారా
యణుని మేము మందలించుము. నీవు పోయి యాతనినే నేవిం
పుము” అని స్వామి గంభీరవాక్యములఁ బ్రసాదించిన ట్లుండ
నదరిపడి మేల్కొంచితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! ఇంక నేము
న్నది! రంగరంగరంగా! ఇందులకా మోము ముడుచుకొం
టివి! ఇందులకా యప్రసన్నముఖుడవై యుంటివి! ఇదిగో!
తెంపలు వైచుకొనుచున్నాను. అట్లుచేయుచు రంగరంగరంగా!
క్షమింపుము. సర్వాపరాధిని క్షమింపుము. భక్తశిఖామణి!
నన్ను మందలించు నని స్వామి సెల విచ్చెను గాదా! సెల
విచ్చెనుగాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా!

దేవ—ఏమి? అట్లు సంభ్రమపడెద రేమి? నావలన నేమైన తప్పు
గలిగెనా?

విప్ర—నీవలన గాదు యీనిర్భాగ్యునివలన—ఈయక్షిశూన్యునివ
లన—ఈమత్తుని వలన—ఈమందుని వలన—ఈదురహంకా
రునివలన—

శ్రీ—అట్లు దూషించుకొందు రేల? శ్రీరంగదర్శనతత్పరతను మీనే
త్రములుండి, శ్రీరంగదేవాలయఘంటాంకారనాదశ్రవణతత్ప
రతను మీకర్ణములుండి, సాశురపరావేగమున మీజిహ్వ
యుండి, భక్త్యావేశమున నాత్మయుండి దేవాస్పృతియే లేన
ట్లులుండిన మీగీమెను గాంచి, యానందించి, యాశీర్వదించి,
ప్రసంగించి, యుపదేశించి, కృతార్థ నానిముసముననే చేయలే
దని శ్రీరంగమూర్తికి మీపైఁ గోపము వచ్చిన దనుకొనుట
కంటె నసాదర్భమైనవాక్యము స్పష్టాది యిప్పటివఱకుఁ గలిగి
యుండదని నాయబిప్రాయము. అందులో శ్రీరంగమూర్తియే
యట్లు సాయించుట తవ దైవత్వమును దాను దగ్ధముచేసికొ
నుట గాని మఱియొకటియా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎట్టిమాటలాడుచున్నావు! శ్రీనివాసా! నీకుఁ
దెలియదు. విష్ణుతిరస్కారముకంటె విష్ణుభక్తితిరస్కారము

ద్వితీయః పాఠః

మహాపాపప్రదమాయ! అట్టిమహాపాపము నామెడకుఁజుట్టు
కొనినది. రంగరంగా! రంగా! ఎట్టు బుద్ధరింతువో! ప్రియము
రాలా! నన్ను మందలించునని స్వామి యానతిచ్చెను గాదా?
ఆనతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా?

దేవ—మహాత్మా! నేను శాంతినింద దేవరయోద్ధకువచ్చి తమకుఁ
దొందర యిచ్చుచుంటినా? నే నేమైనఁ దప్పాడితిని?

విప్ర—నీ వాడినవి వేదాక్షరములు! నీవు మహాత్మురాలవు. దైవసా
క్షాత్కారము గలదానవు. నీలో భగవంతుఁడు నెల విచ్చి
నట్లు న న్నియుదయమున సాతకుఁ మందలించినాఁడు.

దేవ—ఎట్లు! ఎట్లు!

శ్రీ—(తనలో) ఇదిచరకు విననట్లే! ఎఱుంగనట్లే! నిన్నయదయము
నుండియు నీచుండ మచ్చు తథాస్తు దేవతవలెఁ గనబడకుండ
సమీపమున నాశ్రయించుకొని తిరుగుచునే యున్నదేమో?

విప్ర—నా కౌతఁడియదయమునఁ బ్రసన్నుఁడు కానేలేదు. ఆతని
మొగము వికాసవంతముగనే లేదు. మందహాసపూర్ణముగ
నుండుటకు మాత్రుగ ధుమధుమ లాడుచున్నది. నాకింతకంటె
నేమున్నది నాబ్రదుకున కింతకంటె లోపమేమి? నాదుఃఖ
మున కింతకంటె సుఖమేమి? నానేత్రముల కింతకంటె మంట
యేమి? నామహాపాపమున కింతకంటె దుష్టఫల మేమి?
నాయాత్మ కింతకంటె శల్కమేమి? మందలించు నని యాజ్ఞ
యిచ్చెను. మందలించినాఁడు. నిన్ను నాయోద్ధకుఁ జేర్చుకొం
టిని. ఇంక నామహాత్ముఁడు నాకుఁ బ్రియముఁడు గాకుండునా!
అతిసులభుఁడే! ఆశ్రితదోషభోగ్యత్వగుణసంపన్నుఁడే! అమిత
కరుణాపరిపూర్ణుఁడే! అట్టి శ్రీరంగమూర్తి నాకింకఁ బ్రస
న్నుఁడు గాకుండునా? అగును. నా తప్పేదియో తెలిసినది.

అందులకాశీక్షయైనది. నామనన్న నిర్విచారమైనది. రంగరంగ
రంగా! రక్షించితివి! ఇదిగో నీవు నాయొద్దకుఁబంపినభక్తురాలు.
ఈమెతో మహానందమున నింక, గాలక్షేపమురు జేసెదను.
ఓరంగదాసురాలా! నీమూలమున నే గృతార్థుఁడ నైతిని.

దేవ—దేవరవారిపాదమూల మాశ్రయించి సఫలమనోరథను గావ
చ్చిననాతో మీ రిట్లు లానతీయఁ దగునా! దేవరకు శిష్యు
రాలను. సేవకురాలను. మీపాదముల నొత్తుదును. మీవస్త్ర
ముల నుడుకుదును. మీపూలమొక్కలకు నీళ్ళు తోడుదును,
మీరు రంగని కర్పించు పూలదండలను నేను గుత్తును.

విప్ర—అదినే నంగీకరింపను. నా కీచేతు లేల? రంగఁడు ధరింపఁదగిన
పూలమాలలు నేనే గుచ్చనియెడల నాచేతు లేల కాల্পనా!
మాలాకారు లగుభక్తు లెందఱో తఱిచిని విని నే నిట్టి
దాస్యముచే నాతనిని బలిత్రముగఁ జెసికొంచున్నారు.

దేవ—అట్లులైన పోనిండు. నేను వివాహశాలను సమ్మార్జనము చేసె
దను. అలికెదను మ్రొక్కు పెట్టెదను—

శ్రీ—ఒకటి మాననూట యేమి? ఈమె నా చేయకన్నియనులను
జేయ నిష్ఠముంచుకొనుట.

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ గొంతదేహాశ్రమము తగ్గునని సంబోధ
పడుచున్నావా?

శ్రీ—దేహాశ్రమమున కేమి కాని హృదయశ్రమము ద్విగుణమైనది.

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—భక్తిరాజుచిక్కుడుతీరగెవలె నొంటరిగ నే యెరుగఁదగినది. అడి
యేను వచ్చినపిదపనే దేవరభక్తిసాంగత్యమున కేమిలోపము
గలిగెనో యని నేను విచారించుచుంటిని. అందుపై వన్నెలు
చిన్నెలు గలయీమె యొకతె దాపరించినది. సర్వసంగపరి

త్యాగు లగు దేవరకు సంసారవృద్ధి యగుచున్నది. ఇంక నెంత వృద్ధియగునో యని నె నేప్పుచున్నాను.

విప్ర—సంసారవృద్ధి యెట్లగును? నున్న లెన్ని గూడిన నొకటి యగు నా? ఈమె రంగనిరూజ్జ్వల నిట్లు వేంచేసినది. మనయిష్ట మేమున్నది?

దేవ—దేవా! మీకిష్టము లేనియెడల నే నెచ్చటికైనఁ బోవుదును. నిర్బంధ మేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట నాతితివి! నీవుమహాభక్తురాలవు. నీసాంగత్యమునకంటె నాకుఁ గావలసినదేమి? అందుపైఁ బరమ ప్రసన్న శేఖరులగు భక్తిసారథగవానుసచే నిటకుఁ బంపఁబడితివి.

దేవ—దేవరదాస్మినై నే నిచ్చట నుండుట మీ కిష్టమేకద!

విప్ర—అడియేని కది మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా!

దేవ—మీభుక్త శేష మేమైన నున్న నది మీశిష్యునిచేఁ గుక్కకు వి దిర్చినట్లు వేయించుచు. ఈబొందిలోఁ బ్రాణములున్నంతవఱకు శ్రీరంగదేవకైంకర్యము, దేవరకైంకర్యము చేసికొనుచు నుండెదను.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అట్లు లాడఁ దగునా?

శ్రీ—అట్లు లాడుట తగదు కావున దేవరయారగించుభిక్షాన్న మీమె చేతనే మాధుకర మెత్తించి తెప్పించఁ దగును.

విప్ర—అదెందులకు? నేనే పోయెదను. లేనియెడల నీవు పోయి తేవగుచును.

శ్రీ—దేవరకు వర్ణవిభాగముతోఁ బనిలేదు. లింగభేదముతో నెంత కంటె బనిలేనప్పు డామె తెచ్చిన బాధ యేమున్నది?

విప్ర—ఎందులకోయి! అట్టి యగత్యము లేదు.

శ్రీ—(తనలో)

సీ. విప్రాంత్యజులలోన ♦ భేద మేమరుఁ గాని
పంచముతోడ సా ♦ పడఁగలేడు
తరుణీపురుషు లొక్క ♦ తత్త్వ మౌననుఁ గాని
యింతి వీధిఁ పడ స ♦ హింపలేడు
వేదముల్ చలిమంట ♦ నేయ నౌననుఁ గాని
తండ్రిశాస్త్రము నమఁ ♦ త్రముగఁ జేయు
సత్యవర్తనమే పృ ♦ శస్త్రమౌననుఁ గాని
పలికిన టాచరిం ♦ పంగ లేడు

గీ. తనకుడియెడమాచేతులఁ ♦ దనసునట్టి
భేదమే తీర్చుకోలేని ♦ వెట్టినరుడు
లింగవర్ణభేదములు మా ♦ ర్పఁగఁ గలఁడె!
పొల్లకేకల స్రుష్టి ని ♦ ధూల మగునె?

గీ. బ్రహ్మసృష్టిలో భేదమే ♦ ప్రాతిపదిక
వర్ణభేదదులు మఱొక ♦ పృబలభేద
మెంచి యొకనిపై నొకఁ డేచి ♦ యెగయుచుండు
భేదశూన్యముగ బ్రదుకె ♦ లేదు గాడె?

గీ. కుక్క-గొడుగులవలెఁ బుట్టి ♦ గ్రుంకుమనము
ప్రాకృతప్రకృతిగతిప్ర ♦ వాహ మడ్డు
పటుశుమే! బుద్ధుడము లట్లు ♦ పైని నూఁగి
యెటనొ టప్పనకుండఁ బే ♦ లుటయె కాక.

(ప్రకాశముగ) స్వామి! అట్లేమోయస్థిమితముగనున్నా రేమి!
విప్ర—నా కేపుడు మనసు నిర్మలముగ నున్నది. లోపలినుండి యేది
యో సముద్రతరంగములవలె బొంగుచున్నట్లున్నది. బిడలు

జలజల లాడుచున్నది. పులకాంకుర మగుచున్నది. రంగ రంగ రంగా! ప్రసన్నుడవైతివి. మీరందఱు నాతోఁ బాడుడు నాతోఁ దాండవింపుడు. రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా! దేవ—(తనలో) భక్త్యావేశ మాహికజ్వరమువలె దినమున కొకసారి యో రెండుసారులో తగిలి విడుచుచుగాఁబోలు!

కాంభోజిరాగము—ఆదితాళము

విప్ర—నీరదలలితాంగ శ్రీరంగా! ♦ నిఖిలపాపవిభంగ ||సీ||
సారహీనం బైనయీసం ♦ సారమందునఁ జిక్కినీపద
నీరజంబుల భక్తిఁ గొల్వంగ ♦ నెరక చెడిపోతిరంగా! ||సీ||

దేవ—(తనలో) ఇక ముందది జరుగవలయును.

విప్ర—సుందరం బగుఫాలతలమందు ♦ శోభిల్లెడుచిఱుకురు
లందముగ నిరుపాయ లందగను
చెందొవ న్నిందింపంగం దగు ♦ చందమున దిరు లేఖఁదీర్చిన
చందమామనుబోలుసీమొగ♦మెందులకుఁజూపింపకుండువు ||సీ||

దేవ—(తనలో) ఈమొగము నామొగమా? రంగనిమొగమా?

విప్ర—(గట్టిగ తాండవించి) రంగరంగరంగా! రంగా!
(పెద్దకీకలువైచి నేలబడును)

శ్రీ—ఆహా! ఆహా! భక్త్యధికతచేఁ గాఁబోలు మహాత్ముడు మూర్ఛ
నొందినాఁడు.

దేవ—(ఆతని దనతోడపై నుంచుకొని పైఁట చెఱఁగుతో విసరును.)
(తనతో) ఇట్టియవస్థనే నేను గోరితిని. స్త్రీస్పర్శచే నేమైనమా
ర్పుకలుగునేనో? (తలయుఁజెక్కులువక్షమునునిమురు చున్నది)

శ్రీ—నీవెందుల కీతని స్పృశించితివి? నీవటు పొమ్ము. లే. లే.

దేవ—గురుదేహసంరక్షణము శిష్యునిదని యీతఁడిదివఱకు బోధిం
చినయంశమును మఱచితివా?

శ్రీ—శిష్యునిదని చెప్పినాడా? శిష్యునాలి దని చెప్పినాడా?

దేవ—భక్తునిగూర్చి లింగభేదము చూడఁదగ్గ దని యాతఁడుపన్యసింపలేదా?

శ్రీ—భక్తునిగూర్చి యని చెప్పినా? శిష్యునిగూర్చి యని చెప్పినా? దేవ—నేనిటకు భక్తికలభ్యసించుటకే కదా వచ్చితిని!

శ్రీ—నీవభ్యసించినశ్చలభక్తురాలవై నష్టుడుచూచుకొనవచ్చును. లే! ఇప్పుడు లే! అదిగో! ఆదిక్కు-మాలినపైఁటచెఱఁగుతోవినరుచు న్నావేమి? ఆఁగు! నాపార్థిభము. ఆగాలి నాకుఁగూడఁదగులు చున్నది. (విప్రనారాయణనిచెవిలో) రంగరంగరంగా! రంగా! విప్ర—లేచి ఏఁడీ! కావేరిరంగఁ డేఁడీ! ఏఁడ్డి కస్తూరిరంగఁడు! ఏఁడ్డి శృంగారిరంగఁడు! ఏఁడీ! వైభోగరంగఁడు! ఏఁడీ! నాయొయ్యారి రంగఁ డేఁడీ! రంగరంగరంగా! (పడఁబోవును.)

శ్రీ—(బట్టుకొని) దేవా! తమ కొడలు తిరుగు చున్నది. పర్ణశాలకు దయచేయవలయును.

విప్ర—పర్ణశాల కేల? నన్ను బట్టుకొని శ్రీరంగాలయమునకుఁ దీసి కొనిపోమ్ము! అచ్చట నాదివ్యమూర్తిని, నాముద్దులరంగని, యొకసారి నేవింతును.

శ్రీ—మహాభాగ్యము! దేవర దయచేయుదురుగాక!

దేవ—నేనుగూడ వచ్చెదను.

శ్రీ—వలదు. నీవు పర్ణశాలకుఁబోమ్ము. నిన్నటమేముగలిసికొందుము.

దేవ—సరే!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణ చరిత్రము

తృ తీ యాం క ము

(ప్రదేశము—విప్రనారాయణనిపుష్పరాసుము)

(ప్రవేశము—దేవదేవి)

దేవ—అహా! పాపకాలము! వేశ్యయింటిచుట్టుకొని వేశ్యములతో
 విటులు దిరుగవలసి యుండ, వేశ్య నై న సేసినన్యాసినీ వేశ్యమున
 విటుసంపాదించుకొని కిల్లలాడవలసి వచ్చినది. ధనలాభ
 మునుగోరి యీతనికొఱకు దేవులాడుట లేదు ఆతఁ డిచ్చున
 దేమి? సాలగ్రామతీర్థము! పోసి! చక్కదనము చూచి యీతని
 కొఱ కేడ్చు చుంటినేమోయన నట్టిహాపలావశ్యాదు లచట
 పూర్ణానుస్వారములు! వేశ్యవృత్తికి ప్రతికృతికిఁ గూడ నన
 ర్హమైనపని సేయుచుంటిని. మాయక్కచే నెప్పుడో దాస్యము
 చేయించుకొనఁ దలంచి, యిప్పు డిబాపనయ్య కది యిది యన
 రానికైంకర్యము సేయుచున్నాను. ఆతనికి బాసననైయుంటిని
 కడుపు నిండినయన్నమునకు మొగము వాచి, యొడిలునిండిన
 గుడ్డకు మొగము వాచి యుంటిని. లోనఁ గడుపు మండుచుం
 డఁగఁ బైకి మహానందమున రంగనామస్మరణము చేయువల
 యును. కాళ్ళువిఱుగఁ దాండవములు! నోరు నొప్పులువెట్టఁ

బాటలు! చెవులుతడకలుగట్టదాశపు దెబ్బలు! ఇంతకుమేళములో ముక్కాకలుదీరినదాన నగుటచేయిఁజూటికింక నిలువబడినాను. అయినను మిక్కిలి శ్రమముగనున్నది. లోపలవిటా కర్షణవృత్తి, పైకివిష్టుభక్తి! లోపల నింద్రియ సమ్మర్దనోత్కంఠత, పైకిభాగవతోత్తమత! లోపల సంగవాంఛాపాటవము—పైకి సన్యాసినీస్వరూపము! లోపల గ్రీడామందిరావాసాభిసంధి—పైకి శ్రీరంగాలయ సందర్శనసుతూహలత! లోపల భక్తుని బాదదాసుసగఁ జేసికొనుకోరిక—పైకి భక్తునిపాదములకుఁ బ్రశామము! లోపలనంగమంత్రజపము—పైకి నష్టాక్షరీమంత్రజపము! లోపల దలఁపుచోదొంగతనము—పైకి మాటలో రంగనామము! ఇట్టిస్వరూపము నిట్లు వెల్లడించుచున్నాను. లేనిప్రేమములు వెల్లడించుట, రానియేమవు లేడు; కలుగని కోపములు గనఁబఱచుట, లేనివినయములు తెచ్చుకొనుట, మొదలగు మదనమహేంద్రజాలవిద్యలలో విజయప్రతికఁ గొనినదానను గనుక యింతవఱకు దూసిపోకుండ నిలచితిని. అయినను మిక్కిలిశ్రమముగనున్నది. ఎంతశ్రమపడిననుదుదకు సాధింపఁగల ననునాస యున్న సంతబాధలేదు. అధైర్యమును మాటయే యెన్నఁడెఱుగనినాకే యిట్లున్నది. నేనిట బ్రవేశించి యైదుపూసములు దాఁటినది అనేకపర్యాయము లతని దేహముతో నాదేహమును దగులనిచ్చితిని. గిలిగింతలు పెట్టితిని. జుట్టు దువ్వితిని. పూలుముడిచితిని. దేహమునకుగందము పూసితిని. కాళ్ళకు గజ్జెలుకట్టితిని. చిత్రచిత్రనృత్యములనువంక నెన్నిమాటులోకొగలించితిని. మోము మోమునఁ జేర్చితిని. పాదము లొత్తితిని. ఉహుహ్వా! కరుగలేదు. కదలలేదు. మొదలలేదు. అదరిపడలేదు. టాంకలేదు. ఊహు, హ్వా!బడలు

జిల్లుచుచునట్లును గనబడలేదు. రోమాంచనమైన గలుగ లేదు తాతిబామ్మ! మంచుగడ్డ! ఉక్కుతునక! వజ్రఫలకము! చీచీ! ఆడుదాని కక్కటకురానిమగవానితనవేల? ఈ నిర్భాగ్యుని కట్టె యాత్యావస్థాగిద్దీప్తికే కాని యనంగిద్దీప్తి కక్కటకు రాదు.

(నేపథ్యమున, రంగరంగరంగా! రంగ! అంతమాట వలదు.

దే—అరుగో! గురుశిష్యులిద్దఱు గూడ వచ్చుచున్నారు. నేనీమాల తీలతచాటున నుండి వారేమనుకొనెదరో విందును.

(విప్రనారాయణుడు శ్రీనివాసుడు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీ—అలాగునఁ జెప్పు మని యిదివఱకుఁ జెప్పిరి కాదా? ఇప్పు డంత మాట వలదందు రేల?

విప్ర—సందేహముగ) ఊ—ఊ—సరే—చె—ప్పు—చూడు— చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శ్రీ—బాధయా? బ్రదుకుదుము. పరువు దక్కించుకొందుము. భక్తి నిలుపుకొందుము.

విప్ర—అభయ మేమియు లేదు! అందుచేత నేనట్లు చెప్పమనుటలేదు.

శ్రీ—చిత్తము. పోయి చెప్పెదను.

విప్ర—చూడు! ఈదినఁగుననే యను మాట యేమి? ఇంతలోఁ దొందర యేమి? రేపు చెప్పవచ్చును.

శ్రీ—అట్లు కాదు. క్షమింపవలయును. తలఁచుకొనినది శ్రీఘ్రముగనైన మంచిది. పోయెదను. సెలవిండు.

విప్ర—చూడు! సాయంకాలమునఁ జెప్పుదువుకాని యిటురా!

శ్రీ—నేను రాజాలనందులకు దేవర క్షమింపవలయును. ఇంతకాలము నకు మోనోటివెంట నామాతృపుమాట వచ్చినది. పోవు చున్నాను.

విప్ర—ఉండు. ఇప్పుడే చెప్పక తప్ప దనుచున్నావు కాన—విను
మెల్లగ—మృదువాక్యములతో—మనసు నొచ్చకుండ—
జాగ్రత్తగా—చెప్పవలయును. ఆమె బహుశుగుహారి సునూ!

శ్రీ—భవభాపరిత్యాగిని యగుభ క్తురాలు కాదా?

విప్ర—కాదంటినా! ఆమాట యిప్పు డెందులకు! కేసు జెప్పినట్లు
కాకుండ—నామనసులోని యభిప్రాయ నుది యెయుండునని
నీ పూహించినట్లుగ—తెలిసినదా?

శ్రీ—తెలిసినది కాని—మియాజ్జ యని చెప్పునెడల పని జరుగును
గాని నాయూహ యని చెప్పినయెడల చీ! చీ! యనును.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ఆమె యట్టికఠినోక్తు లెన్నఁడైన బలుకునా!
పరమమృదులవాణీమనోహర కాదా?

శ్రీ—మహాత్మా! రంగనామముకంటె మృదుమధుర మైనవాణీలేదని
సెలవిచ్చితిరికాదా? దానికంటె మృదుల మని మీ యభిప్రాయమా!

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎంతమాట నాడితివి! రంగ రంగా!
(చెంపలు వైచుకొనును.) సరే పొమ్ము.

శ్రీ—పోనిచ్చినయెడల నీసరికిఁ దిరిగి నచ్చియుండును. (పోవును.)

దేవ—(తనలో) ఏదియో నాకుఁ గొంతబాధ నిచ్చెడుమాటను జెప్ప
వచ్చుచున్నాఁడు. ఈశిష్యునిబలాత్కార మెక్కువగ నున్నది.
కానీ! సరసశృంగారలీలాపధశధళాయితరూపసౌభాగ్యము
వదలినది కదా! తస్కరవిరాగిని వేషము వచ్చినదికదా! మహా
రాజులను మంచపుఁగోళ్ళకుఁ గట్టించుమహిమముమన్ననగల
సినది కదా! పరమదరిద్రకురూపసపుంసకాధమాధముఁ డగు
బాపనపందవెంట 'మగఁడో మగఁడో' యనియటచుచు బ్రాచు
లాడిననైన నతఁడు నన్నుఁ గేగంటనైన జూడనట్టి దురవస్థ

ప్రాప్త మైనదికదా! ఇంతసంతె నైచ్య మేమి కాగలదు!
వచ్చునెడల రాసి! నైచ్యము భక్తికి మంచిదే కాదా?
దొంగభక్తి పోయి నిజమైనభక్తి కుదిరినయెడల నదృష్ట
సంతురాలనే! లేదా యజ్ఞోపవీతమును మెలికవైచి భక్తుని
వేశ్యావీధి కీడ్చి తొచ్చి మేళములో నా వెనుక నీతని తాళపు
హంగునకై పెట్టి యింతటినుండి సానులమేళములో శ్రీవైష్ణ
వులు చిప్పతాళపుహంగుల జేయవచ్చునను సదాచారమును
సాపించి శాశ్వతకీర్తి నైవ బొందుచును.
(నేపథ్యమున) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—శ్రీనివాసుడు పిలుచుచున్నాడు. నేనిట్టే లోనికి బోయి యీ
సారి పిలిచినపుడు కానుకలునును. పోవును.

శ్రీ—(ప్రవేశించి) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) శ్రీనివాసా!

శ్రీ—ఆ! ఇచ్చటకు రమ్ము.

దేవ—ఎందులకు?

శ్రీ—ఎందులకో వినుటకే—

దేవ—(ప్రవేశించి) ఏదీ? వినఁ దలచితిని. శ్రీఘ్నముగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—శ్రీఘ్నముగఁ జెప్పుట కది మంచిమాట కాదని సంకోచించు
చుంటిని.

దేవ—నీవు సంకోచింప నక్కఱలేదు. నేను గీడును సంకల్పించు
కొనియే యిల్లు వదలి యిటఁ జేరితిని.

శ్రీ—ఆ! ఆ! నీవు సంకల్పించుకొనిన కీడేమి?

దేవ—అత్యహత్య! అది సాగినది కాదు. అంతవఱకు నిద్రపడియున్న
దానికి నీకిడుమాట లెక్కయేమి?

శ్రీ—నీ విటకు వచ్చి యైదుమాసములు దాటినది, కాబోలు నేమి!

దేవ—అయిన నేమి?

శ్రీ—పాపము! నేటితో నీకు గురుసేవయుఁగము తీటిపోయినది.

దేవ—రంగ రంగా! గురువులవారాకస్మికముగఁ బరమపదించినారా?

శ్రీ—(చెవులుమూసికొని) పాపము శాంతింతునుగాక!

దేవ—లేక భ్రష్టులైరా?

శ్రీ—నీవింక నిచ్చట నుండిన నేమగునో కాని, నిన్నిటనూగి మఱి యెక్కడకైనఁ బొమ్మనినారు.

విప్ర—(తనలో) పాపము! వెడలిపోవును గాఁబోలు! అయిదు మాసములనుండి రంగనామస్మరణమున, రంగగాదాగానమును, రంగభక్తి ప్రేరితతాండమున నెంతయోతోడై యున్నది. ఛీ! ఛీ! పుట్టిననాటనుండి పోషించి భక్తి నొసఁగినరంగనికంటె నాకుఁ దో డెవ్వఁడు? రంగనికంటె దిక్కెవ్వఁడు? రంగ రంగ రంగా! (లెంపలు వైచుకొనును)

శ్రీ—మాట లాడ వేమి? అది గుర్వాజ్ఞ గావున నెంత శీఘ్రముగఁ బోయిన నంతవిధేయతఁ గనఁబఱచినదాన వగుదువు.

దేవ—నాకుఁ బరమసంతాపకర మగు వార్తను జెప్పితివి. (తనలో) ఇదినాకు నిశ్చయముగ సంతోషకరమగువార్త. నామనోరథమి క నెఱవేఱఁగలదు. ఇప్పటికి నేను స్త్రీనని యాతనికే దెలిసినది. నాస్త్రీత్వప్రభావ మిప్పటికి బ్రహ్మరంధ్రమునకెక్కినది. నే నదివఱకు వెల్లడించిన శృంగారభావచేష్ట లిప్పటికి జీర్ణమై రక్తమునఁ గలిసి ప్రవహించు చున్నవి. మోటమొండితత్వముకావున నింతయాలస్యమైనది. ఇక భయములేదు. ఇక నొకటి రెండుమోతాదులతో వ్యాధి తిరుగును. ఐహికవ్యాధి కుదిరిన నరుఁడు మంచమునుండి దిగును. అప్రాపంచికవ్యాధి యైన భక్తిరోగము నశించినవాఁడు మంచమెక్కును. ఇది

మాత్రమే భేదము. కాని రోగము కడుదురుమాత్రము నిశ్చయము. (ప్రకాశముగా, శ్రీనివాసా! నేను బోయెదను గాని పొమ్మనుటకు గురువులవారికి గారణమేమి?

శ్రీ—కారణమునుగూర్చి నాతో నాతడు చెప్పియుండలేదు.

దేవ—నీ వేల యడుగక పోయితివి?

శ్రీ—నీవు నన్నడుగుదు వని తెలియక.

దేవ—నాకు చెప్పకపోయిన నీ కైనఁ దెలిసియుండ నక్కఱలేదా?

శ్రీ—పొమ్మనువాఁడాతడు; పోవుదానవు నీవు. నడుము కారణజ్ఞానముతో నాకు బ్రయోజన మేమి?

దేవ—అయినను గారణ మేదని నీ వూహించితివి?

శ్రీ—ఇదివఱ కూహించి యుండలేదు

దేవ—ఇప్పుడు యోజింపగలవా?

శ్రీ—ఏమున్నది? ఇట నీ వుండుట కిష్టత లేకపోవుటచేత—

దేవ—ఏల?

విప్ర—(తనలో) పొమ్మనుట నాకంతయిష్టమే కాదు. శ్రీనివాసుని ప్రోత్సాహ మెక్కువయైనది. ఆమెవలనఁ దప్పేమియుఁ గానబడదు. నిశ్చలభక్తియుక్తురాలు! అది రంగనామస్మరణముఁ జేయ వీణ మీటునట్లుగ నుండునది. అది యేమోకాని—కొలది దినములనుండి—నాకు—ఒకవిధమైన స్తిమితత—ఆభూతపూర్వ మైనయొకయుత్సాహము—విచారపూర్వక మైన దీరాలోచన మొకపుడు—రేలఁ దఱచుగ సిద్ధాశ్రయత—మనసు మఱియొకదారిని బోవుచున్న దేమో యను వెట్టిభ్రమము—అంతలోనేద్విగుణీకృతభక్తిప్రబోధితగాఢతాండవ ప్రారంభము—తాండవించుచుండఁగనే యంతలో పరాకు—ఏదో పోయినట్లు కెదకుకొన బుద్ధి—చూపుల కొకవిధ మగు చల

నమూ—తోట్టుపాటు—సర్వస్వంపలేని యొకనిలాసము—
 అభిముఖమార్గాభి గమనముగాక—తమచుపార్వగమనము—
 అంతలోనట్టే సంకోచము—ఏదియో వచ్చి యూనందింపఁ
 జేయుననుకొనక పెద్దయాస—నాకింక నభోగతియే యని యకా
 రణముగ లోనఁ గలిగినకుటులు—దేహమున కట్టె యట్టెయొ
 కప్పుడుత్పన్నత—బడలు చల్లఁగ నుండియులోనఁ దాపము—
 నిష్కారణనిశ్వాసములు—భక్త్యుద్యేకము లేనపుడు కూడ
 బాష్పనిష్క్రందము—మనసేమో యూగినట్లొకపుడు—గిరిగిరి
 తిరిగినట్లొకపుడు—పామువలె నడచినట్లొకపుడు—ఉత్సాహ
 మునఁ బొంగునట్లొకపుడు—ఏదియో దాఁటినట్లొకపుడు—
 లోనికి దిగిపోవుచున్నట్లొకపుడు—ముడుచుకొని ముడుచు
 కొని మూల దాఁగినట్లొకపుడు—నన్న విడిచి యెక్కడికో
 పోయినట్లొకపుడు—గట్టిగఁబట్టుకొనఁజూచిన కొలది మంచు
 గడ్డవలె బట్టు జాటిపోవునట్లొకపుడు—ఏమి? ఇదియాధియా?
 వ్యాధియా? రెండునా? చిరకాలమునుండి కనపెట్టుకొని కష్ట
 నిష్ఠురతల కోర్చిన శ్రీనివాసునిజూడ నేమో యుదాసీనత!—
 నిన్నఁగాక మొన్న వచ్చినదేవదేవిని జూడ నేమో యుత్సా
 హము! ఇందులకుఁగారణ మేమనుకొనను?

దేవ—శ్రీనివాసా! మాట లాడ వేమి? గురువులవారికి నాపై నిష్ఠత
 లేక పోవుట యేల?

శ్రీ—సీపై మిక్కిలి యిష్ట ముండుటచేతనే నిన్నుఁ బొమ్మనినారు.

దేవ—అదిన్యాయమేనా?

శ్రీ—అభక్తుల కది విరుద్ధము గాని భక్తుల కది న్యాయమే! భక్తుని
 కిష్టదార్థ మొక్కశ్రీరంగఁడు తక్క నేదియు నుండఁగూడదు.
 ఇదిగో! నీవుగూడ భక్తురాలవే కదా! నీకీత త్వము నే చెప్ప
 నేల!

విప్ర—అదియాయెడ దగుటచే నిట్టియనను భూతపూర్వవస్థలు కలిగిన
 వేమో యని—భ్రమపడి—మనశ్చలనము కాదు—భక్తి
 సంకోచము కాదు—ప్రాసంచికాభిముఖత కాదు—ఒకటి
 తలచుకొనఁ బోసకొకటిని ముట్ట—అనఁగ—రంగనిఁ దలచు
 కొనఁబోవ భక్తున్నిపైబుద్ధి నాగుట—రంగనికి—రంగరంగా
 యనుచుఁ బూలుగుచ్చుచుండు—భక్తులై వినయవిధేయతా
 గురుశుశ్రూష తానును సంతోషింపఁబడి య కా ర ణ ము గఁ
 దలపు వచ్చుట—ఒకటియన నేమి? మన సేమో రెండు
 భాగము లై నట్లును—దేహమునకు మును వెఱుంగనిదిచిత్రీనుఖ
 మేదియో కలుగుటచేత నీదేహము తత్పరమభవము నపే
 షించుచున్న దేమో యనుసందేహ మాత్మకుఁ గలుగుట
 చేత—అందులకైన మంచిదని—ఆమె నిశ్చలభక్తురాలు
 కావున నామె కెక్కడనుండినను లోపము లేదని—ఇప్పటివఱ
 కంతబాధ యేదియు లేకున్నను—ముం దేది కలుగఁబోవునో
 యని సందేహించి—కొంచెము దూరముగ నుంచిన సర్వవిధ
 ముల మంచిదే యని యెంచి—యామెను స్వగ్రామమునకు
 వేగచేయఁ బార్థింపితి నని చెప్పుమని శ్రీనివాసు నంపితిని.
 ఈసరి కామెతోఁ జెప్పి యుండును. ఆమె నన్నుఁ గూర్చి యే
 మనుకొనునో? లోప మేదైన నున్నయెడల నది నాది కాని
 యామెది కాదు. (ముక్కుమీఁదఁ జేవైచుకొని) రంగ రంగ
 రంగా! రంగా! రంగనామస్మరణమును నిరభ్యంతరముగఁ జేసి
 కొనవలయును నని యిచ్చుటఁ గూర్చుండి తదితరవిషయముల
 నన్నియుఁ దలచితిని. ఇట్టిమనోవికారమే—ఇట్టి యస్వాధీన
 చిత్తతయే యిప్పుడు ముఖ్యముగ నాకున్న బాధ. ఇది యెట్లు
 కలిగినను మాన్పుకొనక తప్పదు. అందులకుఁ బ్రశాంతత—

నిరుపహతస్థలసత—కావలసి యున్నది. శ్రీనివాసుఁ డింతకా
లమునుండి యున్నాఁ డసమాటయే కాని యతనివారి యత
నిది. అతఁడు నాకులేనట్లుగనే ప్రవర్తించినాఁడు కాని—
యీ భక్తురాలు—భక్యతంత్రచే గాఁబోలు!—గురు
సేవా మహర్రిచే గాఁబోలు—నాతో స్మరించి—నాతోఁ
బాడి—నాతో నాడి—సర్వోపచారముల నాకుఁ జేసి—
యవరతముఁ గనిపెట్టి యుంటచేతఁ గాఁబోలు—నిట్టివిది
త్రావస్థ కలిగినది. కాన—ఈమెను దూరమున నుంచుట
కంటెఁ బ్రస్తుతమున మార్గంతరము గోచరింపదు. రంగరంగ
రంగా! రంగ!

దేవ—నీవు నాతోఁ జెప్పవలసిన దేది యు లే దంటివి కాన నేను
బోయి గురువులవారినే యడిగెదను.

శ్రీ—నీ వింక నాయనోఁ జెప్పకొనవలసిన దేమున్నది?

దేవ—ఏమియుఁ జెప్పకపోయిన సెలవైన దీసికొన వలదా?

శ్రీ—ఆయనసెలవును మదియముఖమున నీకుఁ బంపిరి కాదా?

దేవ—నీమొగము సెలవునో నాకుఁ బనిలేదు. నే నిచ్చట నుండుట
నీకు మొదటినుండియు నిష్ఠమున్నదా? నన్ను వదల్చుకొనఁగ
నీవే యిట్లు మోసము చేయుచుంటి వేమో?

శ్రీ—నీబాధ నా కేమి యున్నది?

దేవ—గురువులవారి కేమున్నది?

శ్రీ—ఆయన కేదియో భక్తు ముండుటచేతనే పొమ్మనెనారు.

దేవ—అది స్పష్టపఱచుకొనుటకే గురువులవారిదర్శన మొనర్పవల
యును.

శ్రీ—ఆయన నిన్నుఁ దీసికొని రమ్మని నాతో చెప్పియుండలేదు.

దేవ—తీసికొనిరావల దని చెప్పియుండకపోవుటచేత వచ్చెదను.

శ్రీ—అటులైన రమ్మ, నీవు వచ్చితి వని యాయనతోఁ జెప్పవలకు
నీ నాతని యెదుట నిలువక చాటున నుండుము.

దేవ—అతని కేదొంగభయ మేమి? నాకేదోబుచ్చియాటలేమి? నడుమ
నీసంధాన మేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు. కూడ రమ్మ.

(ఇద్దఱును విప్రగారాయణునియొద్దకుఁ బోవుదురు)

శ్రీ—నీపీతులనికోట చాటుననుండుము. నేను గురువుగారితో మనవి
చేసెదను. మహాత్మా! దేవదేవి యిటుకు వచ్చినది.

విప్ర—ఏదీ?

శ్రీ—తులసికోటచాటున నిలువఁబెట్టితిని.

విప్ర—నేఁడెప్పినయంశమును దానితోఁ జెప్పితివా?

శ్రీ—చెప్పితిని.

విప్ర—ఏ మనెను?

శ్రీ—ఏమున్నది. పోయెద ననెను.

విప్ర—సంతోషపూర్వకముగ నే యసినది కద!

శ్రీ—ఎట్లో యొక ట్లసినది.

విప్ర—ఎటులయిన నేమి? పోవుట కావలసినది. సరే! కాని యిప్పుడు
దీని నిలుకేట లేచ్చితివి?

శ్రీ—ఆమెయే వచ్చినది.

విప్ర—ఏల?

శ్రీ—మీదర్శనముచేసి సెలవుఁజేసికొనుటకు

విప్ర—సెల విదివఱకే యాయఁబడినది. నాదర్శనముతో నేమి పని
యున్నది? నేనొక్కరంగనిదక్క నితరులఁ జూడఁ దలఁచుకొన
లేదు. అట్లు దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. కావున బా మ్మ న
చెప్పము.

శ్రీ—(దేవదేవియొద్దకుఁబోయి) మహాత్ముఁడు దర్శన మీయఁడు. వెడలి పొమ్ము.

దేవ—సరే! నీవుగురువులయొద్దకుఁ బొమ్ము.

(శ్రీనివాసుఁడు విప్రసారాయణుని యొద్దకుఁ బోవును)

దేవ—(తులసికోటచాటుననే యుండి) దర్శన మీయ నంటిరా? మహాత్మా! కోరినది దర్శనమాత్రమే కదా! ఇంతలో మీకు జెడిపోవునదేదీ? నాకు లాభించునదేదీ? మొగము చూపుట తోడనే నాకు మోక్షప్రాప్తియగు ననుకొంటిరా? ఈమాత్రమునకే యంతనిర్దాక్షిణ్యముగ నిరాకరింపఁ దగునా? చూచి నంతమాత్రమున మిమ్ముల నే నెత్తికొని పాటిపోవుదు ననుకొంటిరా? ఏల మీ కీసందేహము? భక్తశిఖామణి లగుమీ కీపట్టుదల యెల? దర్శనమే యీయరా? ఆఁ! ఎంతమాట! రంగనిమొగము ప)సన్నముగ నుండలే దని గిజగిజ కొట్టుకొని దేవులాడితిరే! జ్ఞప్తి లేదా? తారకమార్గమునకై మీ రొక నిదర్శనమును గోరె పడరానిపాటలు పడుచున్నారు. గదా! మీరే సర్వమని యెంచి మీనలననే కడతేజవలయు నని నమ్మియున్న నాకు మీరు దర్శన మీయకుండ నిరాకరించిన నెంతతోభముగ నుండునో పరతంత్రితాకష్ట మెఱిగిన మీకే తెలియకపోవుట యేల! ఒక్కపూట రంగనియాలయములోనికి మిమ్ము రాసియకుండ నిరాకరించినచో మీమన నెటులుండునో? ఇదియేరా విభూతదయాపాటవము! సర్వసము లని, జ్ఞానసంపన్ను లని, కరుణాప్రపూర్ణులని శేషగుణసనాథు లని మిమ్మాశ్రయించితినిగాని యధికార తారతమ్యమును జూతురనుకొంటినా? ఆశ్రితజనేంగిజ్ఞానశూన్యతగ నిరాకరింతు రనుకొంటినా? కూరమనస్కతచే బొమ్మందు రనుకొంటినా?

పాదములపైఁ బడినదానిని, బ్రబలగర్వాతిరేకమున మొగ
మైన జూనిక పాఠశాలకు ననుకొంటినా? అందఱిమొగము
లందుకంటె మీతిరుముఖమందు లావణ్యము లధిక మని
చూడ నచ్చితినా! ఈచూత్తపు మొగమునకు దృష్టిదోషము
తగులు నని నిరాకరించితిరా! మీ క్రేగుటిచూపులతో నా
పాపము లన్నియు నొకమాటు భస్మములగు ననియే చూడ
నచ్చితినా! అంతఃకరే నచ్చియున్నను మొరిల్లు మొగమొటమి
లేక నిరాకరింపఁ దగునా! దన్యనమట! ఈయరట! ఏమో!
దన్యన మేమి తత్త్వజ్ఞానమా! కైవల్యమా? పరమపదమా?
భక్తులకు దన్యన మిచ్చి సంతసింపఁ జేయలేనిమీతిరుముఖ
మందల మీ కెందులగు? రంగమూర్తియే సనుస్తజననందర్శన
ప్రదాతయై, యఖిల సత్త్వగుణైః, సర్వగుణభండైః సద్గుణభ
మైన పరమపదమును సహితము భక్తులకిచ్చెద నని శపథము
చేయునట్లు తిరుత్తుళ్ళాయని శిరముపై ధరించి యుండ రంగ
భక్తులగుమీ కీవృత్త్యస్తచింతలే? చతుష్పాదజంతు వగు
గజేంద్రుడు భక్తితో భూమినుండి కేకలు వేయ, వైకుం
ఠమునుండి, భార్యతోఁ జెప్పక, పెరియతిరువడిని చూడనే
చూడక, పైన నుత్తరియమైన నున్నదో లేదో యెఱుంగక,
పాదచారియై పరుగు లిడుచు ధాననావేగమునఁ గట్టుబట్ట
యట్టె చలించుబాజునుండి జారిపోవ, నిలువఁబడి బిగించుకొనిన
నాలస్యమగు నేమో యని చేతితోడనే కుచ్చిళ్ళు సడలిపో
కుండఁ బట్టికొనుచు నెందులకో యేమి చేయవలయునో కూడ
నెఱుంగని మహాత్ములచేఁ దనకొంప మునిగిపోయినట్లు,
తనపుట్టి మునిగినట్లు శ్రీమహావిష్ణువు వచ్చి తనదివ్యముఖార
విదనందర్శనసేవ గజేంద్రునకు సాయించియుండ, నట్టివిష్ణుని

పాదదాసు లని, భక్తులని, ప్రపంచు లని అంగీకరించుచే నెన్నఁ
బడుచుండుమీరు—అట్టిమీరు— అయిదుచూసములచుండి
మిమ్మాశ్రయించి, నేవించి, పూజించి, ముమ్మేనుహవిష్ణునిగ
నమ్ముకొని తరింపవలయు నని యెంచి—తులసికోటచాటున
నిలువఁబడి “దర్శనమో, దర్శనమో” యని పెగుమాళ్ళుకోవెల
చుట్టు గోపురములు ప్రతిధ్వను లిచ్చునట్లు మొట్టో యని
యటన—చెక్కు చెదరకఁజూచు—నలుసంత యావేగమైన
నొండక—పాపము! అస్వస్థులైనా లేందులకు దర్శనము
వాంఛించుచున్నదో తెలిసికొంద మను కొంచెముచింతయైన
లేక—“దర్శనమునకు వీలు లేదు” అని యాహా! ఆహా!
వార్తనంప సాహించితిరి! సెబాస్! ఇది మీకే తగును!
మీ మొగమువంటి మొగములు లోకమున నెన్నికోలులు లేవు,
తుచ్చులగు విటాధముల మొగము చూడనొల్లక మీ మొగమం
దంతకంటె దైవకటాక్షవిశేషమున నేదియో కించిదాధిక్య
మున్న దనియేకదా యిచ్చటకు సచ్చితిని. ఆమాత్ర మాలో
చించుకొన నక్కఱ లేదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! దాని నిచ్చటకు రమ్మని చెప్పము.

శ్రీ—వలదు. వలదు. అందువలన నేమి ప్రయాస మగునో?

విప్ర—ప్రయాస మే మున్నది! ఆమె చెప్పినట్లు, దర్శన మిచ్చటలో
మహాకష్ట మే మున్నది! ఇచ్చట యిచ్చట యనుటే కాని
యేమి యీవలయును? తలఁ దీసి యామెచేతిలోఁ బెట్టవల
యునా! మొగ మెత్తుకొనియొకనిమన ముండలేనా? కన్నులు
తెరిచుకొని యొకయింతసే పుండలేనా? కష్టమేమియు లేదు.
వైష్ణవులమైన మనకిది తగదు. ఆమె మాటలు సహేతుకము
లుగ నున్నవి.

శ్రీ—దేవా! నామనవి వినుడు. వలదు. ఎదుటకు నచ్చినతరువాత నామె తిరిగి పోదు. మీరు కఠినముగఁ బొమ్మన లేరు.

విప్ర—అదేమి మాట! ఇనివఱకు నేను బొమ్మనకుండనే నీవు చెప్పితివా? తిరిగి పోదని యెట్లు చెప్పఁగలవు? దర్శనమునకు రావలదనిన నిన్ను మాటలు తులసికోటచాటున నిలువఁబడియే యాడినది కాని యెదుటఁ బడినదా! తల నిట్టే వంచియైనఁ జూచినదా! అట్టి గుణవంతురాలు—

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అది కనఁబడునో లేదోయని యట్టే మీరు చూచుచున్నారా?

దేవ—అయ్యా! మహాత్మా! ఇకను దర్శన మీయరా? నావలన పాపమేమికలిగెను? విట్లులేదేహము నమ్ముకొనకుండ మీకర్పణము సేయఁట పాప మయ్యెనా? దుష్కృతిభూయిష్టమైన యిల్లువదలుకొని మీపుణ్యవనమునకు వచ్చుట పాప మయ్యెనా? తాగుడును మాని తులసీతీర్థమును పుచ్చుకొనుట పాప మయ్యెనా! జారులలెంపలు వాయించుట మాని వీరవైష్ణవుని పాదము లొత్తుట పాప మయ్యెనా! బూతుకూతల మాని పాశురములఁ బఠించుట పాప మయ్యెనా! మిరియాల పూసల పేరులు పాఠవైచి తామరపూసల పేరులు వహించుట పాప మయ్యెనా! వ్రనాంబరము వదలి చినుగుల జేగురుగుడ్డను గట్టుకొనుట పాప మయ్యెనా! మీకుఁ దిరుమంజన మొనర్చితినే! మీకాభులు గడిగి తీర్థముగఁ ద్రావితినే! మీబట్ట లుదికితినే! మీయెంగిలిమెదుకులు శ్రీనుహవిష్ణుపాదమని కనుల కద్దుకొని భుజించితినే!—ఇట్టిసేవలో బదునాలుగవభాగము శ్రీరంగమూర్తికే నేను జేసియుండినయెడల నాతఁడు— నన్ను— నన్ను—నిష్కపటహృదయవైన నన్ను—దిక్కుమాలిన యే

కాకిన నైన నన్ను—అనన్య శిష్యునైనను— ఆపన్ననైన
నన్ను—ఆ! ఆ! ఇట్టినన్ను—

విప్ర—భక్తురాలా! ఇటు రమ్మ.

దేవ—(ఘరుగునఁ బోయి) ఇవిగో! పచ్చితిని. శ్రీవిప్రనారాయణ
మహాగురవేనమః (చుట్టుతిరిగి సాష్టాంగ మాచరించును)

విప్ర—అడియేన్ దాసోహం (తనలో) ఈమె నా చుట్టు నెట్లు గిరిగిరి
దిరిగెనో నాచిత్త మట్లే లద్దమన గురు సరించి లోన స్వప్రద
క్షీణము చేసెను.

శ్రీ—(తనలో) ఇక్కడినుండి యింక నేను బోవలయును, గానియీరా
కాసిముండ పోదు. గురువుగారికి రంగసపై భక్తి పోవలయును
గాని దీనిపై నభిమానము పోదు.

దేవ—స్వామి!

శ్రీ—ఇంక స్వామి యెందులకు? దర్శన మైనది కాదా? పొమ్ము.

దేవ—దర్శన మైనది. కాని సెలవు పుచ్చుకొనుట యయినదా?

శ్రీ—ఇచ్చుట కాయన కేమున్నది? పుచ్చుకొనుటకు నీకేమి కావల
యును? దయయుంచి వేగ దయచేయుము.

దేవ—ఏమి మహాత్మా! నేను సెలవుతీసికొని పోవలసినదేనా?

విప్ర—భాగ్యము! (తనలో) రంగ రంగ రంగా! రంగ!

శ్రీ—సరి. సెలవైనది. నడు! నడు!

దేవ—ఊరక తొందర పడెద వేమి? మీ కిష్టము లేనపుడు పోక
యిచ్చుటనే యుండెద ననుకొంటివా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! అది పోదని చెప్పితివి కాదా? మనదొడ్డి దాని
కేమి కాణాచియా? మనమేమి దానికి బంచభక్త్యపరమా
న్నములతో నారగింపు లిడుచుంటిమా? మనము దానిచేత
దాస్యము చేయించుకొనుటయే తక్కునది యానడుమ రోగ

ముఱో బడి పోయినప్పుడైనఁ గానంతయుపచారమునర్పి
తిమా? ఇల్లును, దల్లిని, దోబుట్టువులను విడిచిపెట్టిన దిట్టి మనల
నేల విడిచిపెట్ట లేకుండునని యెంచితివి?

శ్రీ—ఇప్పుడు దేవరరాజు నైచ్చాచుసంభానము, స్వదూషణమును
దానికిఁదగినంత యుపచారములు చేయలే దనుటనుగూర్చియా?

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎట్లు గ్రహించితివి! భక్తురాలా! నీవు
మా కంటె గుణసంపన్నురాలవు. మా కంటె దైవానురాగా
ధిక్వయుక్తురాలవు. మా కంటె నిశ్చలచిత్తవు అయిన నేమి?
సంసారులలో నొకనిలో నొకడు కలసి విడిపోవుట యెటులో
భక్తులలోఁ గూడ నట్లే. మాయందు దయ యుంచి నీవు
దయచేయుము. అన్యథా యోచకుము. (తనలో) రంగరంగ
రంగా! ఏదో యొకటి శీఘ్రముగఁ దెగ తెంపు చేసికొనినఁ
గాని మనస్సు శాంతిగ నుండదు. అబ్బ! రంగరంగరంగా!
రక్షింపు. అపరాధుఁడను. అవగుణుఁడను. చంచలచిత్తుఁడను.
రంగరంగరంగా!

దేవ—ఇక బోవలసినదేనా?

శ్రీ—కిక్కురుమనకుండ—

దేవ—రంగరంగరంగా! రంగా! (ఏడ్చును)

విప్ర—అయ్యయ్యా! నిస్కారణముగ నిర్దోష నేడ్చిందితిమి
గదా! శ్రీనివాసా! నాగుండెలు తల్లడిల్లుచున్నవి. గాని
నిక నేడునవలదని చెప్పము.

శ్రీ—మన కెవడు చెప్పనయ్యా!

విప్ర—అట్లాడెద వేల! మన కంతపట్టరాని చింత యేమున్నది?
ఏమో! కొలఁది దినములనుండి కన్నులయెదుట తిరిగినది
గదా యని కాని—ఇంతకు బరమయోగ్యురాలు! పరమ
శాంతాత్మురాలు!—

దేవ—రంగరంగరంగా! (వచ్చుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతపాపము! నాకు బుద్ధివచ్చిన దాదిగ నేను పెట్టిదో వినలేదు. అట్టిచో నాకులసీసనముగోనే, నాకన్నుల యెదుటనే నాకు సర్వోపచారము లొనర్చినరంగదాసురాలే కఠినముగా నాయాజ్ఞామూలముగనే యేర్పుచుండ నేను సహింపగలనా? శ్రీనివాసా! నీవు పోయి యూరసుండు మని చెప్పుము. లేదా నే నెచ్చటికైనఁ బోవును.

శ్రీ—తనలో) ఈతఁ డిటునుండి పోయిన మంచిదే కాని కదలనిచ్చిన నీతనివెంట యీమె పడిన మహాప్రమాదము సంభవించును. (ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తాము మఱియొకచోటికి దయ చేయనేల! దేవదేవి! ప్రశాంతమగు న్నాశచువనమును రోదనమున నపవిత్రమును జేయుచున్నావు. పో!పో! శీఘ్రముగఁబో!

దేవి—(కోపమును నటించుచు బిగ్గరిగ; పోకపోవుదునా? పోకపోవుదునా? ఇదిగో (వేగముగ నడచును)

విప్ర—(తొందరతో) శ్రీనివాసా! ఆగు మని చెప్పుము. ఈమె వైఖరిఁ జూడ భయముగ నున్నది. ఎచ్చటికిఁ బోవునో శీఘ్రమడుగుము.

శ్రీ—ఎచ్చటికిఁ బోయిన మన కేమి మహాత్మా! పిశాచమును వదలనీయరా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. దేవదేవి! ఎచ్చటకుఁ బోదలఁచితివి?

దేవ—ఎచ్చటకుఁ బోయెదనా? రంగరంగరంగా! మీయొద్దనుండి సస్కారణముగ మీరు గెంటివైచుటయే కాక నాప్రియత్నమును విఘ్నముగూడఁ జేయునట్లపశుకున పుమాటలఁగూడ నాడుచున్నారా?

విప్ర—మూఁటివా? శ్రీనివాసా!

దేవ—స్వామీ! ఎచ్చటకుఁ బోవలయునో చెప్పవలయునా? స్వామీ! శిష్యుఁ కాచాశ్వాభిమానమే కాని యాచార్యు నకు శిష్యాభిమాన మక్కఱ లేదా? ఆహా! దిక్కుమాలిన యీబొందిలో సున్న యాత్మ నెంత సంతోష పెట్టితివి? చాలు; చాలు! ఎక్కడకుఁ బోనుంటి నో చెప్పవలయునా? మీపాదసేవ నాకు లభింపదు. గాని నాకష్టము లెట్లో కడ తేలికపోవునా? కనుపుచల్లని కావేమ్మ లేదా? శ్రీరంగ మూర్తి కిన్నిగోపురమండపాదులు గట్టుటకు భక్తు లిన్ని కోలులరాళ్ళు సంపాదించినప్పుడు నాగొంతుకకుఁ గట్టుకొనుట కంతరాయి తెచ్చుకొనలేక పోవుదునా?

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నామూలమున నామె కేంతపర్యం తము వచ్చినదో?

శ్రీ—ఆమెమూలమున మీకు వచ్చినంతమట్టున కింక రాలేదు లెండు. ఆత్మహత్యలో మొదట నశించునది శరీరము. భక్తిభ్రష్టతలో ముందుగ నశించునది యాత్మ. లోకము మీకొకట విచార పడవలసిన స్థితికి రానై యుండ మీ రామె కొక కేల విచారించురు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాకు భక్తి నశించుచున్న దనుచుంటివా?

శ్రీ—నే ననుట యెందులకు? మీకుఁ దోచుట లేదా?

విప్ర—నీ వాలోచింపకుండ నేల మాట లాడెదవు? మనము పొమ్మను టచే నామె మరణింపఁబోవ నున్నది. కాన భక్తాభిమాన మన, భూతదయాప్రోత్సాహమున, ప్రత్యక్షదుష్కార్యారంభ విఘ్నకరణాపేక్షచే నట్లంటినిగాని, లోకములో నందఱికింపె నామె నా కెట్లుధిక యగును? నాకన్నుల యెదుట జగత్తున

నెందలు స్వాభావికముగను లొంగలేదు? ఎందుకు బలా
త్కార మృదుల నొందలేదు. బలంబుకొరకు నేను విలపించి
తి ? చూచిందొక్కఁ గూ యెవరు. నుచు చూచినపుడు
నేను గంతున్నదెడల బెట్టితివా? బలమిన్ని పుష్కల గాలక్షేపము
నేను నుచు చూచి నీవి కాన్పించినది. నీవు గొరుకున నను
కొంటు ? నీవు చచ్చినాని. మిగిల్చి కై నించునా?
అది చచ్చిన సకల గోత సుంత విహార ముండవలె

శ్రీ—(తనలో) పాపము! దాని మరణ విరామము తున్నను లోకవినా
శముగ నున్నది కాబోలు! స్త్రీసాన్నిధ్యమువలన బుద్ధి
పూర్వముగ నీతనిలోఁ గలిగిన మార్పును భూతదయా
మాహిమమని, కష్టపరినానహిష్ణుత యని, పరిచయసంజా
న భిమానమని యీతడు భ్రమపొందుచున్నాడు. పాపము!
ఋశ్యశ్రమంసుపంటివాడు! అయిన నేను! చెడిపోవున్నాడు.

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నా కిచ్చట రంగేశనేవ తక్క నితర
మేమియు నక్కఱలేదు. అక్కఱ లేదు. రంగరంగరంగా!
(తెంపలు వైచుకొనును)

శ్రీ—తనలో, ఇప్పటివఱ కింత స్వహస్తములతో గొట్టుకొను
నదృష్టము పోలేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రక్షించు; రక్షించు! సంచలచిత్తమునఁ
బండుకోరిని—కఠినహృదయతను గటికవాసని—రంగరంగ
రంగా!

శ్రీ—(తనలో) భాగవతోత్తమ మధ్యదక్షై తిట్టుకొనెను తిట్టులు
క్రమక్రమముగ సార్థకతలోనికి వచ్చుచున్నవి! (కౌతూహలముగ)
నేను బండుకోరితోఁ జచివరనుండు పేనను. కటకవానిపృష్ఠము
క్రింది కొయ్యదిమ్మను. నారాయణ! నారాయణ!

విప్ర—నన్నగుడకను, అన్నన్నుడను, విరుగయోగుడను రంగరంగరంగా!
(తెరిపలు వైచునున్నాడు.)

శ్రీ—నేను గరిభూతమును, విరాటపక్షము, గర్జిలపుటెటను, నారా
యణ! నారాయణ! ఇరిగో! భక్తులు! ఆత్మహత్య
మాట పరామిషి పూయుదును! వినుచున్నది కాఁబోలు!
నిన్ను నేను!

దేవ—నీ వెంటిలోని గుండెలు? దచ్చినకుటె నెక్కువవని జరుగక
తొలగు. నాకుల పాప! అమాయెట్లం పుత్రాక్షమిత్తము
నాకుల పాప! తొలగు. నీకు డర్శింప నెడల మీ
కామములను పురుషులకులు తెలియింపనైదు యెడల
జెప్పెదను.

శ్రీ—(అనునది) అయ్యో! నీకు పాపము చేసి మాటివి! నీ
కామములను నీకులకు! నెడన! సతచాన వైతివి!
ఏ తెలియవచ్చినో! నీ పూర్వమునామేముతోడనో!
ఏగుంభిపాపమునో, నీయింపనగు పాపమునో? ...

విప్ర—ఈమె చుక్కారెసగూఁగూడ గుండుభక్తమునిచే నిచటికి
బంపబడిన దనుమాట నీకు చెప్పితిని! అహ! గొప్ప
ప్రమాదము! ఇష్ట జెల్లు? దీనిని వదలుకొందుమా?
పూర్వాచార్యశాసనరాశిని మొనర్తుమా? రంగరంగ
రంగా! తునింపును. నిన్న సంతతము తలఁపవోవుటయే
కాక యీ దుర్మార్గుడు నీ భక్తశిఖామణుల మర్యాదలు
గూడె దీనివైచుచున్నాడు. రక్షించు రంగరంగరంగా!
రంగా!

దేవ—బ్రతికియుండి పాపగడియికిందవలకు బానిసతన మొనర్చితిని
గాన నీ భక్తురాలను కేలిమిదుగం జంపదలచుటకు సాహ

సింఛితిరి కాని మీకు మంచిగాని చెడ్డగాని చేయక మీ జోలికే రాక చిరకాలముక్తిందట వైసలంగతనం జగు మహా చార్యపురుషుని మఱి నిట్లేల చంపెదను? భగవంతుని కార్యము భక్తరక్షణము కాగ భాగవతుని కార్యము భక్తమారణమా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నా కీమాటలు వినఁ జైతన్య మెడలుచున్నది! ఈమె యిచ్చటికి వచ్చుటలో రంగదాసోత్తమాజ్ఞయే కాక రంగనియాజ్ఞకూడను. ఇతను చాని నుచేయించి దగదు.

శ్రీ—మహాత్మా! తిరిగి యిట్లాడెద రేమి? ఇది యంత దొంగవేస మని నేను మీతో నెన్నిమాటలు చెప్పియుండలేను. మీ కేల జ్ఞ పితేదు?

విప్ర—నీవు చెప్పినది నచ్చకపోవుటచే గాబోలు! అయినను దొంగ వేసమువేసిన మోసకత్తె యిచ్చటనున్నది కాదా? ఆమె దొంగతన మామెచే నొప్పుకొనఁజేసి పొమ్మును.

శ్రీ—వలదు. వలదు. ప్రాణము విసిగి అదియే పోవును.

విప్ర—అట్లు కాదు! నీకు దేయకు. నీవు దానినిహరించి యూహించినదంత కేవల మూహము. అది సత్య మని చెప్పకంటె నసత్యమని చెప్పటకుఁ గారణము లధికములుగ నున్నట్లున్నది. నీయూహ యసత్యమై, యది భక్తురాలే యగు నెడల మనకు భక్తసంహారణపాపము, భగవద్ద్రోహపాపము, భాగవతాజ్ఞానిరసమహాపాపము నిశ్చయముగ వచ్చును. బాగుగ నాలోచించుము.

శ్రీ—కాన నామెను బిలువక తప్పదా?

విప్ర—న్యాయముగఁ దప్పించుకొనుటకు దారి కనఁబడదు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! ఎంత ప్రాణము సంభవించెను. (ప్రకాశముగ) దేవదేవీ! ఇటు రమ్మ.

దేవ—పో! పో! నన్ను చిలుచుటకు నీ వెవడవు?

విప్ర—భక్తురాలా! నేను బిలువు మంటిని. తమింపుము.

దేవ—మహాభాగ్యము. ఇదిగో! వచ్చితిని.

విప్ర—నీవు చెప్పడలంచిన దేదియో చెప్పుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! ఇచ్చటకు నిన్ను బామ్మని భార్గవులు స్వప్నమున సాయించిరని నీవు చెప్పినమాట ప్రథమ కల్పితము. రంగనిముఖ మప్సరన్నముగనున్నదని విచారింతురునులవారిమాటలనునీవు ప్రచ్ఛన్నముగ విని స్వప్నసాక్షాత్కృత శ్రీరంగరంగదాజ్ఞ ప్రబంధానల్పకల్పనల్లని నీవు మఱొకదాని నల్లలివి. నా కివి నమ్మకములేదు.

దేవ—నీవు సితండికిఁ బుట్టితివని నీకు నమ్మక మున్నది కద!

శ్రీ—మహాత్మా! ఎందులకు మీ కీబాధ! నాకీతిట్లు! ఋజువు కాద గనియంశము లెట్లు ఋజువుపడఁగలవు? పూర్వపశ్చాదంశ ములఁ బట్టి కొన్ని సత్యము లని గ్రహింపవలయును. అటులే కొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయును. కాని సదగ్ధన మెట్లు చూపవచ్చును?

విప్ర—కొన్ని సత్యములుగఁ గొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయు నని యంటివే? ఇది సత్యముగనే గ్రహింపఁదగిన దేమో?

దేవ—గ్రహింపఁదగినయావశ్యకత లేదు. మీశిష్యుడనిన ట్లన్నియు నసత్యములే. మీకు స్వప్నములు లేవు. తిరుభక్తిసారథగ వానులు లేరు. శ్రీరంగదేవుఁడు లేఁడు. సరియేనా!

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! ఎంతపాపము! (చెంపలువైచుకొనును) ఎంతపాపము! మేము నాస్తికుల మగుదుమా?

శ్రీ—(తనలో) వేశ్యాదాసు లగుటకంటె నట్లగుటయే మంచిది. అందులో మతము లేకున్న నీతియైన నున్నది.

దేవ—నా స్తికులు మత్తెక్కడనో యుందు రనుకొంటిరా? ఇక్కడనే యుందురు. నా స్తికులనంగ మత్తెవ్వరో యనుకొంటిరా? వారును నరులే. నా స్తికులకుఁ గొమ్ములు తోఁక లుండు ననుకొంటిరా? వారు మీనంటివాఁ. నా స్తికత యనంగ మత్తెట్టిదోనా! ఇట్టి చిత్తస్థితియే.

విప్ర—భక్తురాలా! నాకు రంగ భక్తియే ఊయించిన దని లోలోపల నుడికియేడ్చుచున్న నన్ను నా స్తికుడని పిలిచి చంపివేయకుము. నీచరిత్రస్వచ్ఛతనుగూర్చి యవిశ్వాస మీఠినికీ గాని నాకుఁ గాదు. రంగనిపాదములతోను. నీవు ఎరిశుస్థురాల పని—పరమభక్తురాలవని—నాకుఁ బూర్ణమైన నమ్మకము. కాని నా పార్శ్వభ్రముననో నాకుఁ దెలియనిమఱియే కారణముననో కాని నాకు రంగభక్తిలోఁ జలనము కొంత గలుగుచున్నది. మహాభక్తురాలవగు నిన్ను శ్రీరంగమూర్తి నాకంటె నెక్కువగఁ గటాక్షించుటచే నాకట్లు తోచుచున్నదేమో? లేక నేనెఱుంగనిదోషముచే నాపై రంగని కాగ్రహము కలిగినదేమో? ఎటులైన నిప్పుడు భక్తిలో నీకు లొంగిపోయితిని. రంగ కృపాదికతచే నీవు కృతార్థతను బొందఁగలవని నాయనూయా రహితమైన యభిప్రాయము.

దేవ—సరే. అయ్యా! శ్రీనివాసా! నాయాగమనముఁగూర్చి నీతోఁ జెప్పిన శ్రీరంగభక్తిసాధనచార్యప్రసంగ మంతయు నీకు నమ్మకము లేదు. కాన నది యంతయు నసత్య మనుకొందము. కాని—ఇటుచూడు—నేను నీ కెదుటఁ గనబడుచుంటినా?

శ్రీ—కన్ను లింక నున్నవి కాదా?

దేవ—ఇట్టిదుర్భాష లాడిన నీ కది యాశ్చర్యమే—కాని, యది యటుంచుము. నేను నీవలెనే నరకోటిలోఁబాస ననునమ్మకము నీ కున్నదా?

శ్రీ—అ!

దేవ—నీవు—నానకు గాన యెచ్చబెరుడియో వచ్చితి ననుజ్ఞపి
ని కున్నదా?

శ్రీ—సందేహ మేమి?

దేవ—అట్లుగా నా శాసన యద్దెహింపయో శాంతముల్లో యుండు నని
నమ్మగలరా?

శ్రీ—అవును.

దేవ—నే నాకత్తిగర్భమున బుట్టినదాన నని విశ్వవింపగలవా?

శ్రీ—అ!

దేవ—నాకు సోదరులు, బంధువులు మొదలగువా రుండిరనునమ్మక
మున్నదా?

శ్రీ—అది నాకెట్లు తెలియును?

దేవ—పోనీ! మీరు నాకు సోదరులుకారుగదా? బంధువులుకారుగదా?

శ్రీ—కాము.

దేవ—నే నిటకు రాకగూతువు నన్ను మీరు, మిమ్ము నేను నెఱిగి
యుండు తేగునదా?

శ్రీ—నిన్ను మే మెఱిగింపము. నీవు ను మృత్యుండునువేమో?

దేవ—సరే. నే నెఱిగింపనును. విహితసంబంధముచే మీపై నా కభి
మాన కుండు దుష్టవారముగ లేనైన నున్నవా?

శ్రీ—లేనట్లే.

దేవ—సందేహింతువేమి? ఏకశాఖాసంబంధముగాని, ఏకగ్రామనివాస
సంబంధముగాని, సంతతిసంబంధము కాని, ఏకమిత్ర
గ్రహణసంబంధము గాని, మిత్రయేసంబంధము గాని మీకు
నా కున్నదా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—సరే మీరు కట్టుకొన్నది కామాయలే కద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నే కట్టుకొన్నది జేగురుసాతకాదా?

శ్రీ—అ!

దేవ—ఇంతకంటె నుంచిబట్ట దొరుక కిది కట్టుకొన లేదు కద?

శ్రీ—లేకపోవచ్చును.

దేవ—మీమెడలోనివి నా మెడలోనివి తులసిపూసలజేరులేనా?

శ్రీ—అ!

దేవ—చిన్న మెత్తుబంగారము నాడుదానన మ్యు మెడకట్టుకొనుటకు దొరకకపోవుటచే గాదుకద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీ రేకభుక్తిదీక్ష లేకద?

శ్రీ—ఔను.

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీవును.

దేవ—ముప్పి యెత్తుకొనినను రెండవపూట మెదుకులు దొరుకక పోవుటచేత కాదుగద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీరు బ్రహ్మచర్యవ్రతసమృతే కదా?

శ్రీ—దైవకటాక్షముచే నిప్పటివఱకు—

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీపూర్వపుతగులాటములు మే మెట్లు గనిపెట్టగలము?

దేవ—నే నిచ్చటకు వచ్చినతరువాతనైన నాబ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షలో భంగ మేమైన మీరు గాంచితిరా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నేను యశాచనచతి నై నట్లు నీకుఁ గనఁబడుటలేదా?

శ్రీ—నే నది యెట్లు చెప్పఁగలను? పొంగలిగంగాలమువలె నున్నావు.

దేవ—సరే. నేను గుహాపరు గానట్లు నీకుఁ గనఁబడుచుంటినా?

శ్రీ—గుహాపరును చూచి యెడ్చితినా యేమి!

దేవ—శా! నే నిక్రమ గోత్రగలదాస నైనయెడల నాకుఁ దగిన మగని నెవనినో చూచుకొనఁగలరా?

శ్రీ—నైష్ఠురాలయమున్నచోట మగలకు మూలకాకులకు లోపేమి?

దేవ—నేను ముసుగువు గారికి సర్వోపచారములను జేయుచుంటినా?

శ్రీ—అంగులకు గురువులేసాక్షులు.

దేవ—తుచ్చమైనయీశరీరమును పోషించుకొనుటకే నే నీ బానిసత్వమున కొప్పుకొంటిరా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట!

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు మాటలాడవేమి?

శ్రీ—గురువుగాను ప్రత్యుత్తరమును సాయించిరికాదా?

దేవ—ఈ యిచ్చకొనుటకు మాత్రామమున నిండ్లు లేవా! తోముకొనుట కండ్లు లేవా? పట్టుకొనుటకుఁ గాళ్లు లేదొరుకవా? సేవించుటకు నదులే దొరుకరా? ఇట్టినిచిత కొడఁబడి పరమసీచమైనయీ దేహమునే పోషించుకొని దలచినయెడల నింతకంటె సుఖకరమగు సేవావృత్తి మఱియొకచోట లభింపఁగలదు కద!

విప్ర—రంగరంగ! బానిస దాస్య మొనర్చినదనుక నీ కేమి?

దేవ—నరీసిపోషణమునకుఁ గాక—శరీరముకంటెభిన్నమైన యొక తత్త్వమును పోషించుకొనుటకు మనగురువులవారికి నీవలెనే యిట్లు చదిలి నరముజేరి కామాయదారణము జేసి బ్రహ్మచర్య సత్తమొనర్చి యైహికేత కానందము కొఱకు నీకంటె నెక్కువ సేవ జేసితినిని స్పష్టపడుచున్నదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! చెప్పవలసిన దేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు రెండు హాతులనుండి యాచూరించుటలేదేమి!

శ్రీ—గురువులవారియందు దానములు మోపుదుటలే నానోరు పడిపోయినది.

దేవ—శరీరవిన్నమైన తత్త్వము త్యయేకదా!

శ్రీ—ఁ!

దేవ—అత్తనును ప్రసన్నునిగురించి విశేషముగా, తనయిన నాపన్నముగ గురువారల దానము త్యయేకముగా చేసికొనుచుండెనుమా?

విప్ర—రంగరంగిరింగా! కాదేమిదా భక్తుం!

దేవ—అట్టివో నీవు భక్తుడవు? నేను మౌంగగా?

విప్ర—రంగరంగిరింగా! ఎందుకాట!

దేవ—అట్టిభక్తుని యైనప్పుడు దాని నేమిచును?

శ్రీ—భక్తునివ్యాధియు లేదు.

విప్ర—అమె చిన్నసహేతుముగా నూటలూనిచుండ నీవు పరిహసింపుచుట తగునా?

శ్రీ—ఈమె చెప్పినదంతయు నసహ్య మని నాకు లోనం బ్రబలముగ దోచుచున్నప్పటికీ సీమెకుం దగినవైత్యుత్తర మీయలేని యశక్తివలన గలిగిన పురజాత్యమున బుట్టిన వెట్టినవ్వును వెల్లడించితినిగాని యామెను బరిహసింతునా!

దేవ—మహాత్మా! వింటిరా? కార్యకారణభావ మంతయు నీతం దొప్పకొనినాడు. కాని పర్యవసానమునుగూర్చి నమ్మకడట! దీనిపేరు తలకిక్కకాదా? దీని పేరు నా స్తికతగాదా?

విప్ర—అనిజోలి నీ కెంగలదు? నీవు మహాభక్తురాల వని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నది.

దేవ—భక్తురాలికి బహుమానము సరిత్యాగమా! ఈతండుకూడ భక్తుడేదా? భక్తిచే పొచ్చునుటకు గాకాచుకునేడల నీతని నేలపొచ్చునలేదు.

శ్రీ—అననివేళ నానదా? మీరిద్దఱాకలియే యగుదురు. నన్నే వేటుచేయుదురు.

విప్ర—నిన్నేల పొన్నుకొనినో కారణము చెప్పెదను వినుము. నీవు భర్తూచాలవు నీవలన నెంతోనాత్రమును బోషములేదు. కాని నీ విటకు నచ్చిన రె గుహూఽహుసములనుండి నా కేమో కాని యొక విచిత్రమైన—

శ్రీ—(అపనాదించి) అమాట చెప్పకొందు రేనుయ్యా! అది గృహచ్చి ద్యమనూ! అత్తదోష మున్నూ! అది చలితేంద్రియత యున్నూ! అందుకేదీనే భక్తిచ్యుతి యయ్యా! (నోగు మూసి కొని) నా నొడగినది. వెల్లడించుకొందు రటయ్యా!

విప్ర—నాకు రహస్యము లేదు. నామన నాకాశమునలె . పదటికిబట్ట బయలుకాచినదే. అది నాదోషమే యగునెడల సర్వీతిగ నొప్పకొనెదను. దోషమును నిష్కపటముగ నొప్పకొనుటయే దోషప్రాయశ్చిత్తము. హాసయమున నున్నదోషమును వెల్ల డించుకొనక బోననే దాచుకొన్న యెడల వ్యాధికలె వృద్ధియై నశింపజేయదా? భక్తురాలా! అన్యచింతయైనయొకచునస్థితి సేదగ్గనమున నాకుఁగలిగి వృద్ధియగుచున్నది. అదియవాఙ్మా నసగోచరమగుసుఖము నిచ్చుచునేయున్నది కాని—చూడు! ఏమార్గము ననుసరించి తరింపఁదలచెదినో యామార్గమునుండి యట్టె యట్టె తప్పి—మఱల పడి—మఱల తప్పి—కృమక్రమ ముగఁ దత్పథమునకు దూరముగఁ బోవుచుంటినో లేక యింకఁ బోదునో యనుభీతిచేత—

దేవ—శ్రీనివాసా! చీ!చీ!చీ! కుక్క అదిగో! తిర్వా రాధనపు మడిసం చిని ముట్టుకొనినది.

విప్ర—అయ్యయ్యా! పొమ్ము! పొమ్ము!—

శ్రీ—(తనలో) కుక్క సాలగ్రామసంపుటము నైదుమాసములక్రింద నేస్పృశించినది. ఇకను నోటఁ గలఁచుకొనిపోవుటయే తగు వాయి! చీ! చీ! చీ! (లోనికి బోవును)

దేవ—(విప్రనారాయణునిరెండుచేతులు గట్టిగఁబట్టికొని) మహాత్మా వన్ను వదలకుండు. నేను మిమ్ము వదలను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! నాచేతులను ఎనలము లోపల నేదియో యాపాదశిరఃపర్యంతము జలజలరాడుచున్నది. ఒడలు పులకిత మగుచున్నది. రంగరంగరంగా! నన్నునడలము. నే నిదివఱకు నీతోఁ జెప్పకొనినవికార మిదియే. ఇది నీవలననే కలిగినదికాన నీవు దూరముననుండి నన్ను క్షమించుము.

దేవ—నావలన లోప మేమైననున్నదా? నాయొడలు పులకితమైనదో లేదో చూడుండు. (ఆతనిచేతితోఁదన్న స్పృశింపజేయును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! నీవలన నెంతమాత్రమును లోపములేదు. నీకు నావంటిమనస్థితిలేదు. నాప్రార్థముననాకుఁగలుగుచున్నది.

దేవ—లోపము మీదై యుండ శిక్ష నా కేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నా కేమియుఁ దెలియఁబడదు.

దేవ—ఇంద్రియ నిగ్రహమున నాశక్తినిగూర్చి నన్నెఱింగింపజేసినట్లకంద తెలుగుదురు. నేనుమిమ్ములగూర్చియింతును. చచ్చిననని లోక మంతయు వెల్లడియైనది. ఇప్పుడు మీరు నన్ను వదలుకొనఁ గనే భక్తుఁ డగువిప్రనారాయణుండు దేవదేవినిజూచి పండ్లగిరింపఁబోవ, దేవదేవియాతని సరాశరించి, తిరస్కరించి, వెడలిపోయిన దని మీకుఁ గలుగఁదలచినయప్రతిష్ట నేను గాదు కదా! లోకమైన సంహింపలేదు. నామూలమున నట్టిదుర్వాక్యము ప్రబలుటకంటె నే నిష్పండికడనే బ్రాణత్యాగ మొనర్చుట మంచిది. నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను.

విప్ర— అయ్యయ్యో! ప్రాణత్యాగమేల ?

దేవ— అటు లంటిరి కాన మీవనములో నేనుండెదను. మీకుఁదఱచుగఁ గనబడను. చెట్టుచాటునగాని శ్రీనివాసునిచాటునఁగాని కూరుచుండెదను. నేను లేనట్టే మీరుభావింపవచ్చును. మీ యాత్మను రక్షించుకొనుఁడు. నాయాత్మనుగాపాడుఁడు.

విప్ర— నీవు తఱచుగ నాకుఁ గనబడకపోవుటచేత సట్టిమనస్థితిక్రమముగ నశించు నని నీయభిప్రాయమా?

దేవ— నశింపనే నశించుచు నశింపక వృద్ధియుగునెడల నటుపైనఁ జూచుకొనవచ్చును.

విప్ర— వృద్ధియుపటయే! రంగభక్తిచే నిర్మూలనమొనర్తునుగాని—

దేవ— చిత్తము. మఱింత మంచిది.

విప్ర— నాచేతు లింక విడుపుము.

దేవ— (తనలో) ఇప్పటి కింతతో సరిపెట్టెదను. (వినుచును)

విప్ర— నీవు తులసికోటచాటున కింకఁ బొమ్ము.

దేవ— చిత్తము పోవును.

విప్ర— రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనుచు,

దేవ— (తనలో) లెంపలు కొట్టుకొన్న సరే, ఇంకఁ దల నేలను వైచి మోదుకొనిన సరే, గొంతుకవఱకుఁ బూడ్పించుకొనిగోతిలోఁ గూరుచుండినసరే, కాళ్ళపైఁ దలకిందుగ వ్రేలాడిననుసరే, రంగభక్తి జఱున జాతిపోక మానదు. దేహమునఁ బ్రవేశించిన విషము జరజర తలకెక్కక మానదు.

విప్ర— రంగరంగరంగా! రంగ!

గీ॥ కష్టదశవచ్చెనయ్య! రం ♦ గయ్య! నాకు
నిచ్చలంబుగ నీభక్తి ♦ నిలువ దయ్య!
నాదుప్రారబ్ధ మేమొ రం ♦ గా! శుభాంగ!
యెట్లు నిలువఁబెట్టుదొ నన్ను ♦ నింకమీఁద.

ఆ. వె. బుద్ధి దొంగగొడ్డు * పోలెక నట్టిట్టు
 పరుగు లిడును దున్న * ఫలము గోరి
 దానిమెడను గుచ్చియ * దగిలింప నీయెట్టు
 యెదుటః గట్టిపెట్టు * మింక రింగ!

దేవ—(తనలో) దొంగగొడ్డునకు గుచ్చియ వై చిహితసూత్రమున బరుగు లడగవు, అంతకంటె దొంగవశుమతియొకగొడ్డుతో లంక వేయవలయును. అదియుగఁడ సిద్ధముగనే యున్నది కాదా!

విప్ర—శ్రీనివాసుడు లోనికి గొల్తు కొని యుగము—ఇది యేమి? నిచ్చలభక్తితో రంగిని దలంచుచుండ సంతిలో శ్రీనివాసుఁ డేల స్మృతికి రావలయును? (అంతః సమవతించుచు) అదిగో! దొంగగొడ్డు—పాటిసోపుట—యనుచూటలు కుక్కమడిసంచి—తగులుట—పాటిసోపుట—యనుసంశయముల జ్ఞప్తికిఁ దేగ నందుపైఁ గుక్కను గొట్ట బోయన శ్రీనివాసుడు స్మృతికి వచ్చిననాడు. భక్తిశుశ్చలత్వ వైఖరిలుట్లున్నది. రంగ రంగరంగా! ఏమి చేయుదును? నాబ్రదుకెంక సభోగతియేనా! అయ్యయ్యా! రంగా! రంగ! సీసప్రనామమును నోటస్మరించుచుండ మనసులో దొంగకుక్క సంచరించుచున్నది. ఇట్టి పరమపాపిష్టుడ నైన నేను నిన్నింక స్మరించిన వినియోగ మే మున్నది? మీదుమిక్కిలి పాపముకూడ నేమో అయ్యయ్యా! రంగ! రంగరంగా! (తలపైఁ గొట్టుకొనును)

దేవ—(తనలో) నీవు నెత్తిపైన నీచేతులతోఁ గొట్టుకొనిన రసము లేదు. నేనుముందు నాట్యము చేయుచుండ, మాయక్క వెనుక తాళపుహంగు సేయ, నీవు వెనుకఁ దిత్తినూడుచు గునికి పాటులు పడి యూడ మానివేయ, నప్పు డెడమచేతి తాళపు చిప్పతోమాయక్క నీనెత్తిపైఁ టంగున బ్రహ్మరంధ్రస్థానమున

గొట్టినప్పుడు—అరికనముక మైనదెప్పు! ఆదెబ్బతో గిరిగిరం
దిరిగి తలచ్రాచుము కోరికకు వచ్చినప్పుడు రంగభక్తిరుగం
గురువలయుచుగాని యిష్టకు నిష్పలబోబడి దొరలినగాని
వినియోగములేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాబుద్ధి నిర్వలయుగ నుంచవా? (గొం
తుక బాగుగ ప్రచరించుచును. రంగ! (కేవలమును.)
గొంతేమో పోయినదని జిహ్వలిగినట్లును వచ్చుచున్న దెందుచేత
నో? ఆహ! నృమల నాదము చెప్పినచ్చినప్పుడు దేవదేవిదే అది
రంగసామము స్మరింప గాయెడలు జలజలముని యమితానంద
మిచ్చునట్లుండెను. నానిని నాప్రక్కనుంచుకొని దానిచే రంగ
రామమును స్మరింపజేయును నేను సుఖముగ వినుచుండిన
యెడల నేను స్మరించుటకంటె నెక్కువభలప్రదమేమో యను
కొందును కాని ఇది యొక్కప్రారబ్ధము సంభవించెను. అదినా
కంటల బడుటకునీలులేను. ఆసమయమున నేను గన్నులుమూసి
కొని వినునెడల నదియూ కనబడదు చిత్తమునకుం జక్షువుల
గుండ బొమ్మైనవర్తనము లేకుంటచే నుటిత నిశ్చలత గురుర
వచ్చును. చూ! దేవదేవి! అక్కడనే యుంటివికాదా?
దేవ—(ఎమటికి వచ్చి నిలవబడి) ఏమి నెలవు?

విప్ర—కన్నులకుం జేను యడ్డము పెట్టుకొని) నిన్ను నాయెదుటికి
రమ్మంటరా?

దేవ—“చూడు దేవదేవి!” యని మీ నుటటిరి కాదా? ఎదుటకురా
కుండ నెట్లు చూడగలను?

విప్ర—(ఒక్కసారి దానినంకజూచి; సరే—సరే! నీవు పోయి చా
టుననే యింక గూరుచుండుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నావంక నీతండు చూచినచూపు వెట్టిచూపే!
ఏమియు సందేహములేదు. ఇట్టిచూపు చూడగ నీతని నెన్నం

డును జూచియుండలేదు పుటములు పూర్ణముగఁ బడసి యభ్ర
కపు బిళ్ళలోవలె నీతనికంటిచూపుటో నొక చిత్రమైతఱుకు,
కొలదిపాటిరక్తియుఁ గానఁబడినవి. అయ్యవారుబగాదిభక్తి
కింకనాశ్వాసాంతమే!

విప్ర—“ఊ” అనుసరికి పాపము! సిలిదితి నేమో చును పరుగునవచ్చు
ను. ఏమిగురుభక్తి! ఏమి యాజ్ఞావిధేయత! ఏమిగురూపచారా
భిలాషోత్కర్షిత! శ్రీనివాసుఁడుకూడ మంచివాడే. అతఁడు
గూడ నాసుఖమునుజూచువాడేకాని, ఏమైననేమి! పురుషోప
చారములకొఱ కేర్పఱుపఁబడు యొనర్చినట్లుండునా? కాని,
ఆతనికి దీనికి బెద్దవైరుముగనున్నది. నాప్రార్థనలములలో
సిగ్గుహకలంబమొకటి. చెప్పినట్లు శ్రీనివాసుఁడు వినఁడు.
దీనితో జెప్పటకే మనసొప్పదు. శ్రీనివాసుఁడు డిదిగో వచ్చు
చున్నాఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—ఏమైనది?

శ్రీ—అంతయు ధ్వంసమైనది.

విప్ర—తిరిగి యింకఁ బనికిరాకుండఁగనే?

శ్రీ—సంచిని నోటఁ గఱచుకొనిపోవ నే నడ్డుదగిలితిని. దాని నింట
నుంచి స్నానము చేసి వచ్చితిని. స్నానమొనర్చిగాని తాఁకఁ
దగనిపవిత్రవస్తువును దాకి స్నానముచేయవలసినదుర్గతి యెల్లు
పట్టినదో! మహాత్మా! దేనదేవి యేది?

విప్ర—దానిమాట కేమిగాని ముందీమాట చెప్పుము. అయ్యయ్యో!
ఎన్నిసాలగ్రామసంపుటములు! ఎంతదేవతార్చనార్హస్థానమిది!
ఇదియంతయుఁ దిరిగి పరిశుద్ధి యంతట నగునా?

శ్రీ—దానిమాట కేమి! అది చెడినమాత్రమే! నిముసములలో బాగు
చేయవచ్చును. పులికాపో, తిరుమంజనమో, నాశ్రాద్ధమో

యేనోయేషాచి నేనః బ్రహ్మచరీనః. దేవదేవిమాట యేనో
ముందు చెప్పెదను. ఇంకా మరలగాని మనకు గతులు నిలువవు.
బ్రహ్మల వైవర్తనముల నాశ్రయము మనల గడ్డిమనితో
దోమిన నరే, తక్కిన నరే లుండీతిన నరే. సాగదీతిన నరే
చంపిన నరే, లుపలనాటిగనలే కాని మడిసంచినలెగూత్రము
మరియు పవిత్రము గావేరే.

విప్ర—నిమృతము! అది యాహూతము యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాబోలు నని సంతపించితినే! ఎంత
సారబ్రహ్మయ్యా! ఎందులకు పంపితివి?

విప్ర—నువ్వేమియు దొంగిలేదు. కానరామేనో సావకాశముగ
జెప్పెదను. నానో లోని! రమ్మ. చూడు! అక్కడ దేవదేవి
యున్నది. దానిని నేను బాడను. కాన, ముందు దానిని
జట్టిన బొమ్మని చెప్పెదము.

శ్రీ—మన కిట్టినిగోసానన కెందులకయ్యా! దేవదేవి! ముందు
నీవుపాము.

శ్రీ—మహాత్మా! గడ్డిమగడ్డిమకుం గొంపిగొంపికి బారుచున్నరు.
మిమ్మాపుటకు నాదగను గానున్నది. మహాత్మా! మీరే
కొంత పూర్వచింత చేసికొని మనసు గుమటించుచుకొనిన
గాని యెంతమాత్రము నానిగయోగములేదు. మహాపత్తురానై
యున్నది. మిమ్ము గానా కొనుడు. నన్ను రక్షింపుడు.

విప్ర—వెళ్ళినాడా! నే నానా చుకలుడ నగుదు ననుకొంటివా?
తొందగ యేమియు లేదు. లోనికి బోవలయును. చూడు!
దేవదేవి వెళ్ళినదేమో!

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్ళినది.

విప్ర—ఆ! కాచిపప్పుడైన వివేకబతుండ నెట్లు పోయినది.

శ్రీ—అది కనబడకపోయిననుగాని దృష్టమైన విషయమిది కాదుగదా!
యని విలపించుచు-టిరా! టిరా! ఈ విష్ణుమాలినతలుపు
చాటుతారుటలు, సంధియగుట నెక్కడచామటలు మొద
లైన ఘోషకూడ నెందులక?

విష్ణు—ఇటులా నీవు నన్ను ప్రహరించితే బాని వినుము మొంత
పట్టుదలతో జగపుననుచున్నదో యని నేను సంతసించు
చుంటిని.

శ్రీ—పట్టుదలతో బనునాల్గవనం తయిన మీకు లేకపోయేనే
యని నే నేహ్యుచుంటిని?

విష్ణు—తొందరలేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మఱల నిష్పడే
యిక్కడకు వత్తము రమ్మ.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనపని.

విష్ణు—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్మ.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంశము.

శ్రీ

విప్రనారాయణ చరిత్రము

న తు ల్లాంకము

అనునామము

(ప్రదేశము—విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.)

(ప్రదేశము—విప్రనారాయణుడు)

విప్ర—గీ. నోరు లంగడిగా! యవం ధి తోరబుద్ధి
యంతకు గాఢవిజేరి యిది బ్లాసమండు
గణపతిని మూసె రింగిని ధి గాంచ బోవ
దొ ప్పుతేయె సుప్రసాద నెడుటం ధి దోచుచుండు.

గీ. దానైబుద్ధి మానగం ధి వలంకినకొ
లంక తన్వేషనకు న్నోరు ధి లముగ నయ్యె
మూసె రింగిని మూసె రింగిని మూసె రింగిని
కొలంకి సత్ప్రతిభాగ బిగ్గం దా ధి కొనినయట్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ధి చేరుకొలది
రంగభక్తి దూరబయ్యె ధి రసము కచిక
పీల్చినకొలంకి తన్వేష్య ధి విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసె పోవు ధి వైకరిగను.

గీ. దివ్యముగం బూర్ణముగ రంగ ధి దేవుం కిచ్చు
నాస్యనేవ ముత్పదము; కా ధి దండగ దప్ప

(లెంపలువై చుకొనును.)

పంప బహుల్లుట! ఇట్టిరీతిగా నా బ్రతుకున్నది! (శ్రీనివాసుడు ప్రవేశించును.)

శ్రీ—స్వామీ! నచ్చితిని. నా కిది నీవును మన్నింపవలయును.

విప్ర—దేవదేవి యింకా చాలేదేమి?

శ్రీ—(తనలో) ఈతని కౌశలసేపును భృష్టి దానిపైననే నిల్చియున్నది. ప్రకాశముగ, స్వామీ! పురాణశ్రవణమును నే నపేక్షించి యుండఁగఁ దేవదేవీవర్ణమును మీరు వాంఛించుచుంటిరా ?

విప్ర—చాపము! అదిచూపుము నీవలదా? ఉన్నవా రిద్దఱు కీష్కూలు వారిలో నొకఁడు నచ్చి యొకతె రాకుండు నెడల నాకుఁ గాలక్షేపముల్ని పట్టంగలదను. కావున దానిని గూడఁ బిలువుము.

శ్రీ—ఇదిగో! వెల్లివచ్చెదను.

విప్ర—అక్కఱలేదు. ఇక్కడఁగియు బిగ్గఱగఁ బిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవి! దేవదేవి!

దేవ—ఎదుటఁ బడుచున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్య! ప్రమాదము! స్వామీ! ఈవిసరుకట్టును మీ మొఱ్ఱమున కిడ్డముగ నుంచుకొనుటకు. (ఇచ్చును.) దేవదేవి ! నీ విచ్చటకు వచ్చి యేల నే వ్రైచది!

దేవ—నీవు రాకముండే వచ్చితిని.

శ్రీ—నీవు చాలేదని నా కట్టి గురువుగారు నాతో ముచ్చటించు మండఁగ వినియుండియు వచ్చితిని చెప్ప లేకపోయితివా!

దేవ—చెప్పినయెడల నీకుఁ బ్రసంగింపబడే యేల యుత్తరమిచ్చితి నను నీ నభిక్షేపింతువా? అదిగాక నాకుఁ గునికపాట్లు కూడ వచ్చినట్లున్నది.

విప్ర—అసురసంధ్యవేశం గునికపా ట్లేమి? దేహములో నేమైన నారోగ్యలోపముగ నున్నదా యేమి?

శ్రీ—ముందు జరుగబోవు పురాణ మాయనగిన ఫలమున్నదే యావే శించినదా ?

విప్ర—మాటలాడవేమి ? ఏమైన బబ్బుగానున్నదా ?

దేవ—ఉన్నయెడల నెవనితో జెప్పకముందా ?

శ్రీ—వైద్యునితో—

విప్ర—అదేమి మాట ? దేవదేవీ ! నీవు మాకు సత్యోపచారములు చేయుచుండ నీక్షేమముమాత్రము మే మిరయ సక్కఁజాలేదా ? మేమంత యవిశ్వాసముగ నర్పింతుమా ?

శ్రీ—అయ్యా ! విసరుకట్ట జారిపోవుచున్నది. కొంతయు పైకుంచు కొనుడు.

విప్ర—(తనలో) విసరుకట్ట కాదోయి ! పునఁగు.

దేవ—మతేమియుఁ దొందరలేదు. కాలక్షేపమును గానిండు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇదిగో! కోశము. (విష్ణుచున్నాఁడు.) అయ్యో! తిర్వధ్వయ నమంత్ర ములకట్ట పట్టుకొనినచ్చితిని. పోయి యాచార్యగ్రంథములఁ దెచ్చెదను. (పోవుచు.)

విప్ర—(తనలో) తద్దినపుమంత్రములా? అయిన నేమి? నాభక్తి కింకఁ బరమకైంకర్యమే కావున శ్రాద్ధమంత్రమైన సమయోచితముగ నేయున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈదిక్కుమాలిన విసటు కఱతోఁ బ్రయోజనమేమి? (పాఱవైచి) దేవదేవీ! నీదేహములోని బాధయేదో చెప్పెదవా లేదా?

దేవ—చెప్పెదవా లేదా యని యడిగితిరి. చెప్పవలయుననియే యున్నది. చెప్పలేకుండ నున్నాను.

విప్ర—ఏమి? సిగ్గుపడుచుంటివా?

దేవ—మహాత్మా! సిగ్గు విడిచిపెట్టి యెంతకాలవైసది! సిగ్గు గలిగి యుండినయెడల నింతసాహస మొనర్చి యిల్లును బంధువులను

సంపదను చదలి యొక్కతెన్నె బురుషు న్నాశ్రయింప నింత
దూరమున నిల్చియుండునా? అప్పుడున్న భక్తితీవ్రతచే నాకు
తల్లియు, సిగ్గు, భయము కూడఁ గనఁబడలేదు. నన్నుఁ
బ్రాసరివిక పుచ్చ సంబంధదూరముగఁ జేసిన యాభక్తి
యిప్పుడు నిలువరాదా! నామహాకర్మము!

విప్ర—నీభక్తి నిష్ఠుని గనే యుండెను గాదా?

దేవ—ఉండెను. ఎన్నఁకో!

విప్ర—ఇప్పుడో!

దేవ—పోయెను. మీ కెందులకు? నాప్రారబ్ధ మెట్లున్నదో యట్లే
జరుగును. మీ కేమి హృదయపాతవ్యము గల పురుషులు.
రంగభక్తిజాతి రక్తి హృదయమం దెక్కుచున్నను బలవంత
ముగఁ దోసివైచుచుచుదురు. మనసు వెంటనే త్రిప్పకొని
తిరిగి భక్తిలోఁ బడి గానమో కాలక్షేపమో చేయుచు
భక్తిని స్మరణముచేయుదురు.

విప్ర—దేవదేవీ! ఏమి? నీకు గూడ నాకు వచ్చిన స్థితివంటిదే
వచ్చినదా యేమి?

దేవ—అట్టిదేయైన యెడల నింతబాధయేమి? నెత్తిపైకి 'సూర్యుడు
వచ్చినట్లు డక్కడకు వచ్చి యిప్పటివఱకు నేనేడ్చినయేడు
పేమి చెప్పుగలగ? అబలను, అందఱిని వదలి యిచ్చటకు
వచ్చినదానను. అందులోఁ గేవల మమాయికను. అదిగాక
నాదుర్గతిచే నమితానురాగపూర్ణహృదయను—

విప్ర—అబల! అనురాగాదికృ మున్న హృదయమందే కాని భక్తి
నిలువదు.

దేవ—నిలచినదేదీ! తల్లికి సోదరులకు శత్రువునైతిని. ఊరివారిట్టిట్లు
లకు బాత్రమనైతిని. సర్వము మీరే యని మీసాదములఁ

బడితిని. నాపుణ్యవశమన భక్తి ప్రబలుచున్నదని పొంగి పోయితిని. ఇంతలో స్వల్పమోటల బడుచున్న యెఱుంగక పోయితిని. హా! స్వామీ! నా కింక నేది గతి?

విప్ర—నీ కిప్పుడు కలిగిన మనోనికాదు నానలననే కలిగిన దని నీకు నమ్మకమా?

దేవ—అయ్యో! స్వామీ! భక్తి భక్తిమై పోవుటచే గాఢోలుసిగ్గు తిరిగి న న్నావహించు చున్నది. ఈమనోవికార మెట్టిదో యిది యెందులకుఁ గలిగెనో నేనుమాత్ర మెఱుంగుదునా? పెద్దదాననై నది మొద లిప్పటివఱకు సన్యాసమృతలనే కాల జ్ఞేపము చేసితినిగాని యాహవానిముద్దుమాచుట లెన్నఁడైన నెఱుంగుదునా? అయ్యయ్యో! నా యీడునారలు పట్టుబట్ట లని—కాసులపేరులని—కాటుల కీలులని—చంచనపుఁ బూతలని—యత్తరువులని—మొద్దునుద్దుగ మగ లని—ముద్దులని—కొఁగిలింత లని—యెఱుఁగు తెలియని మహానందములతోఁజిలుక, గోరువంకివలెఁ గిసినవలూపుము, గలకలలాడుచు, గుబగుబలాడుచు, మురియుచు, గుఱుగుచుండ—

విప్ర—అబ్బ! ఒడలు పులకాంకిత మగుచున్నది.

దేవ—నాప్రార్థము! నాకుఁ గుఱుకొనలపేరులు! జేగుఁచితలు! తల నల్లుకొనినజడలు! ఏడగుత్తులు! బ్రహ్మచారివ్రతములు! దాసరమ్మ వేసములు! అదర్శిమనము! పరజేగమనములు! బానిసతనములు!—ఇంతే కాదు! ఇన్నిటికిని బ్రహ్మనమైన యారంగభక్తియైన నిలువఁజడ నాయుతది లేనేలేదని సంతోషించియే యుందును అట్లు కాక—

విప్ర—అట్లుకాక—ఇప్పుడు కొత్తకాఁగలిగినది తత్త్వనిర్వర్ణింపలేవా?

దేవ—పురుషులు, ప్రాజ్ఞులు, విద్వాంసు లయినవారే చుకత్తులై యుండినప్పుడు స్త్రీని, నప్రాజ్ఞును, ప్రపంచసుఖానుభవమెట్టిదో.

కూడ నెఱుంగని పెద్దమ్మను, నే నెట్లు నెఱుంగింపగలను ?
మొట్టమొదట నిది యేమో కొంచెము స్త్రీని తేలికపోవుట
యని, తోచకపోవుట యని, యేదో యొక ప్రకారంబున యని
యనుకొంటినిగాని—

విప్ర—సరిగా నట్లేనుమా నాకుఁగూడ ప్రారంభమైనది!

దేవ—ఆరంభించుట మీ మనస్థితివలెనే ప్రారంభమై వృద్ధియగు
టలో మీ యవస్థకంటె మఱింత శీఘ్రముగను దృఢముగను
బెరిగినది—

విప్ర—అడుదాన వగుటచేఁ గాఁబోలు !

దేవ—అందులోను శుద్ధసత్యకాలపు వెఱిగోలను.

విప్ర—నిశ్చయమే. చూడు ! మనస్సు నిశ్చలముగ నుంచఁదలచిన
కొలది నా కట్టె యట్టె నీచై బుద్ధి పాటినట్టె నీకునుగూడ—
ఏది!—నీకునుగూడ—నాపై—అలాగే—ఉప !—ఉప !

దేవ—మీ రనుటకే సందేహపడుచున్నయంశమును నానోట నేల
యనిపింతురు ? అదిగో ! కాలిచప్పు డగుచున్నది. శ్రీనివాసుఁడు
వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. విసఱుకట్ట నడ్డుపెట్టులోనును.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును)

విప్ర—(తనలో) విసఱుకట్ట గాదు. వింధ్యపర్వత మడ్డుగ నుండిన నింక
వినియోగ మున్నదా ?

శ్రీని—ఈ కోశము కనబడునదికి నాత్రాడు తెగినది.

దేవ—(తనలో) దానిని దాచి తద్దినాలమంతముల పోత్రను బైని
బడవైచితిని.

శ్రీని—దేవదేవీ! నీ వింతసేపటినుండియు నిచ్చటనే యుంటివా?

దేవ—నేను నిచ్చటనే యుంటిని. విసఱుకట్టయు నిచ్చటనే యున్నది.

శ్రీని—చూడు! నీవు తిరిగి తులసికోట చాటునకుఁ బోయితి.

విప్ర—దానికి మాత్రము వినబడ వలదా? అది యిచ్చటనే యుండిన మంచి దేమో !

శ్రీని—మొట్టమొదటినుండియు నాలాగుననే యెంచి యింత ముంచు కొంటిమి.

విప్ర—సరే! గ్రంథ మిటు తెమ్ము.

శ్రీని—(ఇచ్చును)

విప్ర—ఏమి యిది?

శ్రీని—ఒకటి యనినమాట యేమి ? పూర్వాచార్యరచితము లగు కొన్నిగ్రంథము లీ సంచికలో నున్నవి.

విప్ర—ఇందులోఁ గావలసినభాగము వీరాట్టమా ? పూచ్చుడలా ? తిరుప్పల్లాండా ?

శ్రీని—తిరుప్పల్లాండు విశేషభక్తియు క్తముగ నుండునని నేననుకొందును.

విప్ర—భక్తిలో నన్నియు నొక్కటే. దేవదేవి కేది కావలయునో?

శ్రీని—వీరాట్టము దాని కక్కఱకువచ్చుట కది సాలిది కాదు; సానిది. మీరు చెప్పిన పూచ్చుడలు పొగచుట్టలై న యెడలఁ గావలయు నేమో?(తనలో) తన బుద్ధిస్థిమితతకొఱకు గ్రంథమునుజదివించు చుండ దేవదేవి కేది కావలయునో యని యడుగుచున్నాఁడు. రంగరంగరంగా! ఎంత కర్మము!

విప్ర—దేవదేవి ! తిరుప్పల్లాండు నీ కిష్టమేనా ?

దేవ—పూర్వమున నది నా కిష్టమే కాని భక్తి కుదిరిన తరువాత దాని వాసనయైన గిట్టకున్నది.

విప్ర—అదేమి ?

శ్రీని—పల్లాం డనఁగ నుల్లిపాయ యనుకొనుచున్నది కాఁబోలు!

విప్ర—అలాగా! ఇది లాకింద లా.

దేవ—ఉల్లిలోను నంతే కద !

శ్రీ—ఆరంభింతురు?—లేనిపోనిమాటలే!

విప్ర—శ్లో. పల్లాణు పల్లాణుపల్లాయితాంఘ
పలకోడినూతాయీరమ్
మల్లాణ తిణ్ణోళ్ మణివణ్ణావున్
శేవడిశేవ్వితిరుక్కాప్ప.

శ్రీ—ఆహా! పెరియాళ్వారి భక్తి మహాత్మ్యము! ఆహా! ప్రపన్నత
ఆహా! కవితామాధుర్యము!

విప్ర—దేవదేవి! వినఁబడుచున్నదా!

శ్రీ—వినఁబడక దాని వెవులలో చెట్టులు మొలిచెనటయ్యా. మీరు
గ్రంథమును దదేశదీక్షగాఁ జదువుదురు!

దేవ—వినఁబడిన లాభ మేమున్నది? నా కేమి తెలిసినదా?

విప్ర—ఓహో! అటులైన లఘువుగఁ దాత్పర్యముఁ జెప్పమందువా!

శ్రీ—(తనలో) గురుత్వము గోడగడ్డలైనది కాదా!

దేవ—మహాబాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగభక్తికి—

విప్ర—(రాగధోరణిగ) పాండ్యమండలమందుఁ దిరువిల్లు బుత్తూరులోఁ
దిరుమహావిష్ణు పెరియతిరువడియంశమున జన్మించినతిరువిష్ణు
చిత్తులవారలు లీలా విభూతిలోఁ జేరియుండ నొక్కనాఁడు తమ
యిష్టదైవమైన వడపెరంగోయిడయాను దమకు స్వప్నమున
సాక్షాత్కరించి యీవిధమున సాయించిరి.

దేవ—స్వామీ! పెరియాళ్వారినిగూర్చి సాయించెద మని విష్ణుచిత్తుని
గూర్చి సాయంచుచున్నారేమి?

విప్ర—విష్ణుచిత్తుడే పెరియాళ్వారు. ఆయనకు భట్టనాథుఁ డని కూడ
బేరు. ఆమహానుభావుడే శ్రీరంగదేవునికి మామగారు.

దేవ—అయ్యో! ఓకభక్తుడు విష్ణునకు మామగా రై నప్పుడు మఱి యొకభక్తుడు వేశ్యకు మగఁ జేల కాఁగూడదు? క్రమము తప్పినప్పుడొకవిధముగ నే యన్నమాట యేమి?

శ్రీ—అయ్యో! నెలవిండు.

విప్ర—ఇదిమిది కచ్చుటకుఁ జెప్పితిని?

శ్రీ—ఇంతలో మఱచిపోయితి రేమి? నడుమ నూరక ప్రశ్నము లుండరాదు. శ్రీవిష్ణుమూర్తివారుస్వప్నమున—

విప్ర—సరి. సరి. (రాగధోరణిగ) దేవతాంతర, మంత్రతాంతర, సాధనాంతరమునాయాంతరరహితుండును, స్వస్వరూప పరస్వరూపా పాదస్వరూపఫలస్వరూప విరోధి స్వరూపార్థపంచకజ్ఞాననిజ్ఞే పుండును, నాకారాత్రియసంపన్నుండును, నగు భక్తశిఖామణి కట్లు ప్రకటించెదమాల్లువారు సాక్షాత్కరించి “నేను నీ వారాధించు భక్తస్వరూపుండను. నీతోనొక్కమాట చెప్పవచ్చితిని. బ్రహ్మము లా!—తలయెత్తి కన్నులు తెఱచి బాగుగా నావంకఁ జూచుము”

శ్రీ—అయ్యోయ్యో! అయ్యోయ్యో! పెరియాళ్వారిని భక్తురాలా! ఎవని సరిపోధించుచుంటి రేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! భక్తులలో లింగభేదము లేదనికాదా మనసిద్ధాంతము!

విప్ర—సరి. సరి. బాబూ. (రాగధోరణిగ) ఓభక్తశిఖామణీ! ఓభక్త శిరోమణి! నీవు మధురాపురంబునకు విచ్చేసి పాండ్య భూమిలోను డగువల్లవదేవరాయనిం గాంచి తద్విద్వత్సభామ డంబునంద బ్రతివాదిపక్షవిక్షేపణ మొనర్చి, శ్రుత్యంతప్రతి పాదపంజగు పరతత్త్వంబు నిర్ణయించి స్వమతస్థాపనం బొనర్చి, తత్సభామండల మధ్యస్థ రత్నమయ తోరణస్తంభస్థలవిసత్ప్ర

విద్యాశుల్కంబు గ్రహించి తెచ్చికొమ్మని గంభీరఘోషణంబుల నానతీయ సంత—నాభ క్తశిఖామణి—యావిహారతంసుఁడు—తద్దేవదేవీముఖారవిందనిష్ఠుండమాణ—

శ్రీ—అయ్యయ్యా! “దేవదేవీ” కాదు. దేవదేవముఖారవింద. ఇది వఱకుఁ బెరియాళ్వారికిఁ జివితక దొడిగించినారు. ఇప్పుడు పురుషోత్తమునకే గాజులు దొడిగించుచున్నారు. అయ్యా! “దేవదేవ”—

దేవ—(తనలో) తలక ట్టెగిరినది. గుళ్లో దీర్ఘము పెట్టినాడు.

విప్ర—నడుమ నడుమ నీవిట్లు లడ్డువచ్చుచుండ నేనెట్లు చెప్పగలను?

శ్రీ—నడుమఁ బ్రమాదములు సెప్పచుండ మనవి చేసికొన వలదా?

విప్ర—ప్రమాదహాస్యముగ నీవు చెప్పరాదా?

శ్రీ—క్షమించుఁడు. మీరే కానిండు. “తద్దేవదేవ”—

విప్ర—అది వలదు. మరియొకదారిని చెప్పెదను. (రాగధోరణిగ) ఆ శ్రీమహావిష్ణుని సంభాషణమును విని భక్తుఁడై మనవి చేసికొనెను. అయ్యా! “స్వామీ! నేను నిరక్షరకుక్షుఁడను. ఇట్టి మహాకార్యము నావలన నెట్లగునని, నీకేమియు భయము లేదు. సీజహ్వగ్రంబున మేము వసించుమని భక్తవత్సలుఁడు సాయించిపంప, నాతఁడు పాండ్యరాజసభాంతరంబున వైష్ణవ మతస్థాపనమొనర్చి విద్యాశుల్కంబుఁ గైకొని యారాజుచే గంధగజేంద్రంబెక్కింపఁబడి తిరువీధుల వేంచేయుంపుచుండఁ గుమారునియున్న తస్థితిఁ గాంచి యుప్పొంగుతండ్రువలె భక్తునిఁ జూచుటకై పరమపదమునుండి శ్రీస్వామివారు లక్ష్మీపక్ష స్కూలై, శంఖచక్రగదాపాణులై, యధిష్ఠిత గరుడసందురై యెదుట సేవ సాయంప—

శ్రీ—స్వామీ! ఇదియే రసమైన పట్టు. అదివ్యమంగళవిగ్రహసాందర్యమును పెరియాళ్వా రెట్లు భావించిరో యట్లే మీరు భావించి

యితరచింతలన్నిటిని దిరస్కరించి చిత్తమును గుదుటఁ
బఱచుకొనుడు.

విప్ల—సరే! అట్లే భావించెదను. క్రన్నులు మూసుకొనిరాగఘోరణిగ)
పెరియాళ్వారు వారలఁగాంచి ఓహో! ఓహో! ఇట్టిదిత్యమంగళ
విగ్రహముతో నేల దయచేసితిరి? అయ్యయ్యా! ఈస్వరూప
మునకు దృష్టిదోషము తగులునేమో! (దేవదేవివంకతిరిగి)
ఆహా! ఆకన్నుల తీరేమి? ఆముక్కుసాగ సేమి? ఆకనుభూమల
వక్రత యేమి? ఆహా! ఏమిచక్కఁదనము?—ఉబుకుచున్న
యాపైటలోని—

శ్రీ—(తలపైఁగొట్టుకొని) అయ్యా! చాలుచాలు! పురాణము నాపిండ
కూడువలె నున్నది, పెరియాళ్వారు లేరు. పెరుమాళ్ళులేరు.
అయ్యయ్యా! దేవదేవిని వర్ణించుచున్నా రేమి?

విప్ల—చిత్తము స్వవశము కాకుండ నున్నది.

శ్రీ—ఒకప్పుడైన నలవాటుచొప్పననైన నిప్పుడు “రంగరంగా” యను
ట మానివైచినా రేమి?

విప్ల—చిటపట లాడుచున్నది. అది యేమి? చినుకు పడుచున్నదా?

శ్రీ—గాఢముగ మబ్బుపట్టినది. పెద్దవర్షమే వచ్చునేమో?

దేవ—గాలివాన వచ్చుటచేతఁ గాలక్షేప మిఁకఁ గట్టివేయవచ్చును.
బట్టలారవైచితిని. తడిసిపోవునేమో విప్పి జాగ్రత్త పెట్టెదను.

విప్ల—పోయి శీఘ్రముగ రమ్మ. తడిసిపోవుదు వేమో సుమా?

(దేవదేవి పోవును.)

శ్రీ—(విప్లనారాయణునికాళ్ళు పట్టుకొని) స్వామీ! పడిపోవు
చున్నారు. భక్తినిలుపుకొనరా? అయ్యయ్యా! దేవదేవిముండ
మిమ్ములఁ బాడుచేయుచున్నది. మీసెల వగునెడల దానిని
జెప్పనఁ గొట్టి యీడ్చివైతును. లేదా మన మెక్కడకైనఁ
బోవుదము రండు.

విప్ర—నామూలమున దానికీ గూడ భక్తి జాటుచున్నదట. నేను భ్రష్టుడ నైనను నాకు నీవు దోడుందువు. కాని పాపము! అది భ్రష్టతనొందిన దాని కింక దిక్కెవ్వరు? మనల సంత కాలమునుండి కనిపెట్టుకొని యున్నదానినే మనము నిరాకరించుట న్యాయమా?

శ్రీ—అది యిప్పుడు భ్రష్టుగా లగుట యేమి? పుట్టినప్పుడే యైనది. వంశానుక్రమముగ నైనది. అది మీకొంపఁ గూల్చుట కిక్కడకుఁ జేరినది. అయ్యయ్యో! రక్షించుకొనుడు.

విప్ర—నన్నుఁ బాడుసేయుటకు దానియద్దేశ మేమి? వారకాంతకుఁ గావలసినది ధనముకద! అది నాయొద్ద లేదుకద! స్వరూపలావణ్య మంతకంటె లేదు కదా! ఏమి మూటగట్టుకొనవలయునని యది నన్నుఁ బాడుసేయ నున్నదో చెప్పు.

శ్రీ—పాపము. మహాపాపము.

విప్ర—ఐహికఫలవాంఛ లేక మైనలేకుండ బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాపము మూట గట్టుకొనుట ప్రాణికోటికి సహజమా?

శ్రీ—నేను మీ కుత్తర మీయజ్ఞాలక యున్నాను. కాని దానిచే మీరు పాడగుట సశ్యము.

విప్ర—అకారణముగఁ బాడు కావలసివచ్చినప్పుడు—ఈజన్మమునఁ గనఁబడనికారణముచే బాడు కావలసినప్పుడు—అనఁగఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధకారణమే భ్రష్టత కీడ్వవలసి నప్పుడు—ఎవఁడేమి చేయఁగలఁడు? ఏ మగునో కాని!

శ్రీ—ఏమగుట కే మున్నది? ఇంక వేశ్యావీధిని వెట్టి మొగము వేసి కొని మీరు విటాధములు క్కానై యున్నారు.

విప్ర—ప్రారబ్ధ మటులుండఁ దప్పనా?

శ్రీ—మనమతముల కన్నిటికిఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధ మను నీదిక్కు

మాలినయంశ మొకటి దాపరించి యందఱిని భ్రష్టులఁ జేయు
టయేకాక, తిరిగి బాగుపడకుండ భ్రష్టతలోనే యొక సంతృప్తిని
గలుగఁజేయుచున్నది.

సీ. ద్యూతంబునను గోచి ♦ పాతరాయండయి
ప్రార్థమున నిట్లు ♦ లైతి ననును
కలుద్రావు మత్తున ♦ గాంతగొంతుకఁగోసి
ప్రార్థమున నుతి ♦ వచ్చె ననును
ప్రబలదురాశఁ జౌ ♦ ర్యం బాచరించుచు
గారలోఁ బడఁ బూర్వ ♦ కర్మ మనును
వ్యభిచారమున నొడ ♦ లంత పుచ్చిన బురా
కృతకర్మమునకు న ♦ డ్డేది? యనును
ఇట్లు మగనాలిఁ జెటిపితి ♦ వేల యనిన
నిది వెనుకజన్మమున నన్ను ♦ నిట్లానర్చె
బూర్వకృతఫలం బిది కాని ♦ బుద్ధిక్రమము
గాదనును-బుద్ధి లేకుంట ♦ కల్ల గాదు.

సీ. చదువు లేకుండ న ♦ జ్ఞత నుంటి వేలన్న
యోగ ముండిన నన్ని ♦ బాగుపడును
ముసలిపందకుఁ గూఁతు ♦ నొసఁగుట తగదన్న
దశమున్న నై దువ ♦ తనము నిలుచు
వ్యాధికి నైద్యంబు ♦ వలదందు వేలన్న
నాయువే తగ మందు ♦ లడ్డుపడునె
దైవముం దలఁపమి ♦ తగదన్నఁ బుణ్యమా
గతి యున్న సద్బుద్ధి ♦ కలుగు ననును
జనుడు; దైవ మొసంగిన ♦ స్వల్పబుద్ధి
నైన వినియోగమును జేయ ♦ కకట! సౌఖ్య

మందలేక యాయాగలేక * వ్యర్థుడగుచు
పన్నింటికి నెత్తిగీతనే * యెన్నుచుండు.

స్వామీ! ఏమో జరాకుగా నున్నా లేమి?

విప్ర—నీ వేమంటివో వినుటకు నాకిప్పుడు తగినంతచిత్తశాంతి లేదు.
చూడు! ఈవర్షమెందుచేతనో కాని నాకు మనోవికారమును
వృద్ధిచేయుచున్నది సుమా!

శ్రీ—అలాగా! మీచుననునుండి భక్తి వశించినది శృంగారరస మంకు
రించినది.

గీ. వర్షపాతము స్త్రీవాంఛ * ప్రబలఁ జేసి
తుదకు విరహుని స్త్రీప్రక్క * వదుకుపెట్టు
నెఱుంగిటిప్రవాహంబు * వెఱ్ఱికుక్క
నిసము వెలిపుచ్చి మృతిప్రక్క * బెట్టునరుని.

(నేపద్యమున) ఉరుములు మెఱుపులు,

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీ కొకమాట చెప్పెదను విందువా?

శ్రీ—హితమును నిశ్చయించుటకు నా కేమివికారము సంభవించినది?

విప్ర—ఇక నట్టిప్రశంస వలకు. ఉరుములు మనకే భయంకరములుగ
నున్నవి. పాపము! మనబట్టలు తడిసిపోవు నేమో యని పరు
గెత్తిన దేవదేవింక రాకున్నది తడిసిపోయినదో! గాలిచే
నెక్కడ నైనఁ బడిపోయినదో! నీవు పోయి యామెను దీపికొని
రమ్ము.

శ్రీ—దానిని వదలుకొనవయ్యా యని నేను దేవులాడఁగ దానిని దీసి
కొనివచ్చి నాయెదుటఁ బెట్టు మని మీరాడ న్యాయమా?

విప్ర—దానిని గాఢాంధకారమున నశనిపాతభయంకర మగు
నీటి వర్షమున నొక్కెఱెను నిరాచ్ఛాదనస్థితిని దృఢించుట
మాత్రము న్యాయముగా నున్నదా?

శ్రీ—అది తడువనే తడిసినది. నన్నుగూడ నేల తడిపెదరు!

విప్ల—పురుషుడవు. దానికంటె నెక్కువవత్త్రములు గలవాడవు.
నీకేమి? పొమ్ము. ఇంక నాలస్యము చేయకుము.

శ్రీ—అటులైన బోయెదను. అయ్యా! నమస్కారము. ఇంక మిమ్మా
పుట బ్రహ్మతరము గాదు (పోవును)

విప్ల—ఇంక రాలేదు. చెట్లకొమ్మ లేమైన విఱిగి మీదఁ బడినవో?
దారిగానబడక నేదైనఁ గాలికిఁ దగిలి పడెనో?
(నేపథ్యమున) హాహాహా! చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ల—అదిగో! అదిగో! దేవదేవీ! తడిసిపోయితివా?
(నేపథ్యమున) చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ల—ఆహా! దైవకటాక్షమున నిప్పుడే మెఱుపు మెఱయుటచే
గనులును, దత్కంతివలన నార్ద్రవత్త్రధారిణియగు నామెదర్శ
నమున హృదయము నొక్కమాటు తళుక్కుమనిపోయినది.
చలిచేత బాధపడుట యేల? ఇదిగో! నాయుత్తరియమును
జుట్టఁబెట్టుకొనుము. (అటు పాఱవైచును.)
(తనలో) పాపము! చలిచే నెంతబాధ పడుచున్నదో! (ప్రకాశ
ముగ) కట్టుకొను చున్నావా?
(నేపథ్యమున) ఆ!

దేవ—(ప్రవేశించి) చలిచలిచలి! (వడఁకుచు దగ్గఱకు వచ్చును.)

విప్ల—సందేహింపకు. సందేహింపకు. దగ్గఱకు రమ్మ మనుష్యుని
వేడిమి మంచిది.

దేవ—హాహాహా. (కొంగలించుకొనును.)

విప్ల—హాహాహా! ఏమియానందముగ నున్నది! హాహాహా!

దేవ—మన మాప్రక్కనుండు గదిలోనికి బోవుడము. శ్రీనివాసుఁడు
వచ్చు నేమో?

విప్ర—శ్రీనివాసుడు నీకుఁ గానఁబడ లేదా?

దేవ—నా కాయఁడు కానఁబడినాఁడు. కాని నేనాతనికిఁ గానఁబడ కుండ వచ్చితిని

విప్ర—సరే. రమ్మ.

దేవ—(తనలో) విష్ణుదాసుఁ డిప్పటికి వేశ్యాదాసుఁ డైనాఁడు. ముకుత్రాడు వోసి యుతని నొక మా గ్రామములోని వేశ్యావీధి కిడ్చుకొని పోవుటయే తరువాయి—

ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.

ఇది చతుర్థాంకము

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

ప్రవేశము—“తిరుక్కరంబనూరు” అనుగ్రామమున వేశ్యావీధి.

(ప్రవేశము—శ్రీనివాసుడు, విప్రనారాయణుడు.)

విప్ర—దానియిల్లింక నెంతదూరమున్నదో! చూడు! ఆ మలు పేదె
యుండునో?

శ్రీ—అదియే నండి! వేశ్యావీధికి దొడ్లక్కము.

విప్ర—పవిత్రములగు వైష్ణవనామముల నేల యపరిశుద్ధ చేసెదవు?

శ్రీ—పవిత్రము లగువైష్ణవులు భ్రష్టులైపోవు నప్పుడు మాటల
లెక్కయేమి?

విప్ర—అట్లు కాదు. భాగవతోత్తములు శాశ్వతులు కాగు. ఎందఱు
పుట్టిరో! ఎందఱు భ్రష్టులైరో! ఎందఱు నశించిరో! కాని
వైష్ణవసాంప్రదాయ వాక్యములు మాత్రము శాశ్వతములు.

శ్రీ—వాక్యములకంటె జేష్టలు శాశ్వతములుకావా! మొగము కానఁ
బడకుండ మేలుమునుగువైచికోని సందెచీకటినివేశ్యయింటికి
బోవు మిమ్మెవరు చూతురని యనుకొనుచున్నా రేమో!
ఎవడోయొక పనిలేనిచలపాదికవి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రులైన
మిమ్ము దర్భాసనధారుడి నైననన్న మని మిప్ప డిక్కడ

నున్నట్లువలెనే వేశ్యావీధిరంగమున వెట్టిమొగములతోఁ జూచే
 శింపజేసి యెదుటఁగూరుచుండు సామాజికులచేత “చీచీ!”యని
 పించి వెకవెకవెడనవ్వుల నవ్వించి “ధూఘా” యని మీఁద
 నుమియఁ జేయకండు నెడల నేను బ్రహ్మణజన్మమునఁ బుట్టసి
 వాఁడనని ప్రమాణము చేయఁగలను. లోకప్రఖ్యాతమై యా
 చంద్రతారకముగ నిలువవలసిన యీమీచేష్ట మాపటిమత్తు
 లో మాసిపోవు ననుకొంటిరా? సూర్యునివలె దివ్యతేజమునఁ
 బ్రకాశించి యవతలి ప్రపంచార్థమునందుఁగూడ వ్యాపించును
 గాని—ఆహా! అట్టిపనినిజేసినారు మహాత్మా! చాలుచాలు!
 ప్రపంచ మున్నంతకాలము భక్తలోకమునకు మీచేష్టవలనఁ
 గలిగిన తలవంపు చాలు! చాలు! నాకు మిమ్ముఁజూడ నేడుపు
 వచ్చుచున్నది. ఆహా! ఎట్టి మహోన్నతస్థితినుండి యెట్టియథో
 గతికిఁ గ్రుంకిపోయినారు! ఆహా! ఆకాశమునుండి చుక్కయూడి
 పడినట్లయ్యెనే! ఇకనొక్కమాట కడపటిసారిచెప్పుచున్నాను.
 నేను మి మ్మిట్టిస్థితిలోఁ జూడలేక—నామనసుండఁబట్టలేక—
 వెట్టిచేఁ జెప్పుచున్నాను. ఇదివఱకుఁ దిర్వారాధనపుగదిలో
 నేమిజరిగినదో జరిగినది. దానినిగూర్చి లెంపలువైచికొనియో,
 తల నేలను మోదుకొనియో, కావేరిలోఁ బడి మృత్తికా
 స్నానములేడ్చియో యెట్లో యొకట్లు చూచుకొందము. ఇక
 నొక్కయడుగైన ముందు బెట్టక వెనుకకు రండు, పోదము.

విప్ర—నీకు నాయందుఁగలప్రీతికి సంతసించితిని.

గీ, భక్తిరక్తులు వేఱు తత్త్వములు కావు;
 భక్తిదైవానురాగము ♦ వనితపైని
 రాగమగురక్తి; యది యిది ♦ రాగ మొకటె;
 తత్త్వవాహాదిగతులె భేదములు సుమ్ము!

గీ. భక్తి యెదురెత్తుగాన నింపాచినడక,
రక్తి పల్లపువల్లానఁ బ్రబలవేగ
యుతము, మార్వడిచేత నా య సతతభక్తి
మఱి తలక్రిందుగా నట్టె యొరలు నిపుడు.

గీ. కాలభేద జగతిభేద యీల కెచిరి
డీకొనుట యానా? ముందరి యేకొనుటయె;
గాలివానకు నెదురెక్కఁ య గడంగకుండ
నావికుడు వానిగతిఁ బట్టి యెప్పుడొదె.

గీ. అడఁచిపెట్టిన రక్తి హే య త్వంతరమున
వెలిబడినయప్పు భీకర య చలన మొందు
నట్టె బిగువుగ దట్టించి య పట్టిబొందు
రంజకం బంటి ధామ్మని య ప్రబలునట్లు.

గీ. లో నడంచిన రస మొక్కఁ య లోపమునను
బైబడినయప్పు ప్రబల యదు య రభరతఁ బొందు
నావిరిని నిండుపాత్రకు య సంతదారి
నీయ బుస్సను ధ్వనితోడ య నెగసినట్లు.

గీ. అడఁపఁబడుచు హఠాత్తుగా య నతిశయిల్లు
నట్టిరక్తికి దయ్యంబు య పట్టినట్టి
మనుజునకుఁ గల్గు సంత సామర్థ్య ముండు,
పిచ్చివానికిఁ గలయంత య వేగమమరు.

గీ. అస్వభావశక్తిని స్వభా య నాల్పశక్తి
తో నెదుర్కొనఁ దరమానా? య శ్రీనివాస!
చచ్చుపాపటగొట్టాన య వచ్చునట్టి
చిన్నకాయకు వ్రేలడ్డు య సేయఁ గలమె?

గీ. కాన బ్రస్తుతావస్థాత్తః మైన పసిని
జూడఁదగఁగ నాని యెందులకుఁ * గూడ దయ్య!
ఇద్ది నూర్వడి యని యుంటి * నిద్ది యెంతో
వఱకు నుండదు వదిలొనఁ * బడుదుఁ దిరిగి.

శ్రీ—అందుచే దైవభక్తుల రగులారు దానిదానియింటికి దానిదర్శ
నము నిమిత్తమై దయచేయుటయే తారక మార్గ మని కాదా
యభిప్రాయము?

విప్ర—అభిప్రాయమే కాదు, ఆనరణమకూడ నటులే.

శ్రీ—సరే. అటులైన దయచేయుఁడు. ఇక్కడనుండియే వేశ్యకొంప
లారంభమని చెప్పితిని గాదా? తన యింటిగుర్తులఁ గూర్చి
యది మీకుఁ జెప్పినమాటలు జ్ఞప్తియున్నవా?

విప్ర—బాగుగ నున్నది. అదిగాక యెంతయో మనస్సంభ్రమముతో
నది నాకొఱకు గుమ్మములోఁ గనిపెట్టుకొని యుండదా?
ఎప్పుడువత్తునో యెప్పుడువత్తునో యని యెదురుచూచుచు
నేమియుఁ దోచక మహాఁదోళనమున నుండదా? దానికిఁ
గూడ నాయటియివ్వనయే సిద్ధించినది. కాన దానికిఁగూడ
నాపై ననురాగము పుట్టలముగ నుండును. తానువచ్చి నన్నుఁ
దనయింటికిఁ దీసికొనివెళ్ళెద నని చెప్పినదే? ఏమితొందరచేత
రాలేదో? దానిని జూచువఱకు నా మనసు శాంతిగ నుండదు.

శ్రీ—సరే. రండు. నడుచుచున్నాముగదా?
(నేపథ్యమున) అడియేన్ దాసోహం! అడియేన్ దాసోహం!

విప్ర—దాసోస్మి! దాసోస్మి! దాసానుదాసోస్మి!

శ్రీ—ఈసమయమున మీరట్లు లనఁగూడదు. (తనలో) ఇప్పుడు
నమస్కరించినముండకొడును పిల్లివలెఁ జీకటిలోఁ గూడఁ
జూడఁగలఁడు గాఁబోలు!

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—మీరు సగదెచీకటిని ముసుగువై చికొనిపోవుచు మాటలాడుదురా?

విప్ర—సగదెచీకటి తనయంతః దాఁ బడెను గావున వచ్చితిని. నీవు ముసుగువై చితివి కావున నే నొప్పుకొంటిని గాని నాకేమి భయమా? నాకున్నదోషము దేవదేవీవాంఛ. అంతే కాని నాకుఁ బిఱికిదనమేమి? అదిగాక యాచార్యుఁడు నమస్కరింపఁ బ్రతినమస్కారము సేయకుండుట తప్పగాదా?

శ్రీ—అతఁడాచార్యుఁడంటయ్యా? జారుఁడు! పరిహాసమునకు నమస్కరించుచున్నాడని తెలియ వలదా?

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—ఓహో! ఓహో! భాగవతోత్తములు కాఁబోలు! ఈ పట్టె నర్థనములేమి? పణ్యవీధీసంచారము లేమి? వక్షమునఁ దట్టెఁడు తులసిపూసలపేరు లేమి? వారకాంతాదర్శనాభిలాషయేమి? కాషాయధారణయేమి, కాంతానురాగ మేమి? ఆచార్యపురుషులు దిగ్విజయార్థమై వేంచేసితిరికాఁబోలు! హేహేహే! ఈ వాడసానులలో మీ కెవ్వరైన శిష్యురాలిం ద్రున్నారా?

విప్ర—ఒక్క తెయే! దేవదేవియనునది మాత్రము.

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యయ్యా! ఆమాటయేల చెప్పవలయునయ్యా?

మాధ—దేవదేవియే! అప్పరసపంటి శిష్యురాలిని సంపాదించితిరే? దానికి సమాశ్రియణము చేయుటకు వచ్చినారుగాఁబోలు!

విప్ర—అది యిదివఱకే యైనది. తిరుమంత్రార్థోపదేశమైనది. దాని బుద్ధి మంచిది. కాని, నావలెనే దానికేగూడ నన్యోన్య్యాశ్రయ మూలమున రంగభక్తి తగ్గినది. ఇప్పుడు దానిపై ననురాగమున నే నిటకుంవచ్చితిని.

శ్రీ—(అపవారించి) బట్టబయలుసేయు పేలు? ఈకర్మ మెప్పుడైన నెఱుంగుదురా? అన్యయ్యో! ఎంత పార్థభము!

విప్ర—(అపవారించి) శ్రీనివాసా! నీ కిది యేమి వెట్టి! నాదోషమున నేను గాంతానురాగుడను గావలసివచ్చెను గాని యసత్యవాది నగుటకు నా కేమి కర్మము?

మాధ—మీకును దానికిని సంబంధము జరిగినది కాబోలు నేమి?

విప్ర—శారీరసంబంధ మింతవఱకు జరుగలేదు.

శ్రీ—(అపవారించి) స్వామీ! ఇప్పుడేల యసత్యమాడితిరి?

విప్ర—(అపవారించి) అసత్యమేమున్నది?

శ్రీ—(అపవారించి) మీరు దేవతార్చనపుగదిలోనికిఁ బోయితిమని చెప్పితిరి కాదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఔను. శీతబాధానివారణమునకై యదిరమ్మనెను.

శ్రీ—(అపవారించి) అదియుఁగాని మీరుగాని 'యచ్చటఁ దొందరయేమియుఁ బడలేదా?

విప్ర—(అపవారించి) ఏమియుఁ దొందరలేదు. తనయింటికి నన్నుఁ దీసికొనిపోవుమనన్నది సరే యంటిని. ఇదివఱకురా లేదు. అందుకొఱకు నేనే బయలుదేరితిని.

శ్రీ—(తనలో) ఇది యేమి? వింతగనున్నది. అసత్యమాడువాఁడు కాఁడు. హ! దైవమా! ఈతని యీపరిశుద్ధత నింకఁ గాపాడుము.

మాధ—స్వామీ! అటులైన నిదివఱకు మీకు దానికిఁ జరుగనే లేదు. దానికి మీపై ననురాగమున్నదా?

విప్ర—దానికిఁ బూర్ణముగనున్నది యదేకాదా?

శ్రీ—(అపవారించి) నరుని దేహమును జంపువాఁడు పరమకూరకిరా తుండైయుండ నాతని యాత్మను శరీరమును గూడఁ జంపునది యనురాగ ప్రపూర్ణురా లనెద నేమి?

మాధ—(తనలో) ఈ పంగనామాలబాపనయ్య ముకాపు వెట్టిముండ కొడుకు. దారితప్పి నూతనశృంగారమున బడినాడు. ఈతని యొద్ద విశేష ధన ముంటున్నది. గాంబోలు టక్కులాడియైన దేవదేవి యీతని యజ్ఞపగువుగఁ బట్టింది. ఈతనివలన నాకుఁగూడ నేమైన లాభింపవచ్చును. (ప్రకాశముగా) నేనీ వేశ్యావీధిని రెండు పుష్కరములనుండి కనిపెట్టుకొని యుంటిని. మీనగటివారి పుణ్యమునఁ బొట్టపోసికొనుచుంటిని. వేశ్యలలోఁ బ్రకృతులు బహువిధములు. ప్రపంచమే యట్లేడ్చు చున్నదిలెండు. పడుచుండనము గలిగినదానినలె, బైకి గనఁ బడినంతమాత్రమున నది యకావనవతి యని మన మనుకొనఁ గూడదు. చిత్రకాలము! ఊకిపోయిన పండ్లను గట్టుడు పండ్లు కద! నెఱసిన చెండుకలకు రంగు కద! ముడుతల మొగమును సాగదీయుటకు జిగులులు గద! పాలిపోయిన దొడలకుఁ బూతలు కద! అశ్చర్యము! మొక్కజొన్న పొత్తివలె నున్న మొగమునకైన మెఱుఁగులు కద! ఇది గాక, అత్తచుర్రులని—అగచునూనె లని—దూదమెత్త లని కొబ్బరిచిప్ప లని—గోరంటాకు లని—ఇంకనేమోయని పెద్ద పెట్టె పట్టినంత సామగ్రి కద! మేళములో నాడుచున్నంతసేపు కన్నులు మొగముమీఁదఁ గద! ఇంటికి వచ్చిన తరువాతఁ జిలుక కొయ్యలను గద !

శ్రీ—అదియేమి ?

మాధ—అయ్యో! ఎఱుఁగవా? నూటికిఁ బదుగుఁగుసానులకుఁ జేత కన్నులు! ఇదికాక, కొందఱు కొబ్బరికాయనలెఁ గొఱుక రాసి కొయ్యలుగఁ బైకిఁ గనఁబడి లోన రసపూర్ణహృదయ మును గలిగియుందురు. ఇట్టివారిని నెత్తి వాయఁగొట్టి యను

భవింపవలయును. కొందఱు పనస తొనవలెఁ బైకి మధురము గను మృదులముగ నుండి యనుభవింపఁ బోవునరికిఁ గట్టు క్కునఁ గఠినముగ మనస్సు నడ్డ పెట్టుదురు. ఇట్టివారల దేహాత్మవిచ్ఛేదముచేసి యనుభవింపవలయును. మఱికొందఱు కైకిఁ గఠినముగనే లోనఁ గఠినముగనే యుందురు. ఇట్టివారిని బటిక బెల్లమును జప్పఱించినట్లు మెల్లమెల్లగఁ గరఁగింపఁజేసి యనుభవింపవలయును. కొందఱు మెండి చచ్చిన ట్లుందురు గాని నీమమిరియపుఁగాయవలెఁగారిమునఁ గ్రిందిగ్రుడ్లు మీఁ దికిరాఁ జేయుదురు. కొందఱు బుట్టమిరియపుఁగాయవలె బుంగలై యుండుటయే కాని ఏది నూరబెట్టి మెండబెట్టి కాల్చినఁగాని యనుభవింపఁదగదు. కొందఱు సున్నితముగ శలాకవలె నున్నను దేశవాళి చెఱకువలె మిక్కిలి మధురముగ నుందురు. మఱికొందఱు బొంత చెఱకువలె బూరలై యున్నను గానుగ నాఁకి యేదో యంతకుక్కుతోఁ ద్రొక్కి బుట్టలు కట్టి పాటకపుజాతి యనుభవమునకుఁ బొటవైచి సొమ్ము చేసికొనుటకు మాత్ర మక్కఱకు వత్తురు. కొందఱు పండుకోఁతులవలె నెఱ్ఱమొగములతోఁగొందఱు కొండ ముచ్చులవలె నల్లమొగములతోఁగొందఱు చిరుతపులుల వలె నొడలిసిండ మచ్చలతోఁగొందఱు దుప్పివలె శ్వేతపు డాగులతోఁగొందఱు తిర్యఙ్మఖములతోఁగొందఱు పార్శ్వముఖములతోఁగొందఱు అధో ముఖములతోఁగొందఱు

విప్ర—అయ్యా ! మాకీగొడవ యంత నెందులకు ?

మాధ—దేవదేవికి మీయెడలఁ బూర్ణానురాగము కలదని మీరు చెప్పుటచేత నింతగొడవ చెప్పువలసివచ్చెను. దాని యనురాగ మెట్లున్న నది మిక్కిలి జాణ. మీరు శృంగారవిద్యలోనింక

నోనమాలలోనేయున్నారు. కావున మీకు నావంటివాని
సాహాయ్య మావశ్యకము.

శ్రీ—మీరింతకాల మిటనుండి చేయునని యేమి ?

మాధ—పుసుగుడు.

విప్ర—నాకుఁ దెలియలేదు.

శ్రీ—పుసుగు డనఁగ భక్తి పరిభ్రామలోఁ గొంచెము పొచ్చుతగు
పురుషకారము.

మాధ—పురుషకారమే కాదు. స్త్రీపురుషకారము.

శ్రీ—అయ్యా! పక్షి పశువులసంతలోనే కాక పణ్యస్త్రీవ్యాపార
మునఁగూడ నున్నదా ?

మాధ—పెద్దల నధిక్షేపింపఁగూడదు కాని, యిదిమాత్రము పశువుల
సంతకంటె భిన్న మెట్లుగును ?

శ్రీ—రంగరంగరంగా! అయ్యా! వింటిరా ?

విప్ర—నీ యిచ్చటి వ్యాపారమురీతి యెట్టిదో చెప్పుము.

మాధ—నా వ్యాపారమర్మములు తమ కేల? నేను మీకు దేవదేవి
ననుకూలముగ సంధానపఱిచి, తద్వేళ్యామాతనలనఁ దమకు
బాధ లేకుండఁ జేసి—

శ్రీ—అది నీ వెట్లు చేయఁగలవు ?

మాధ—నే నట్టి మాతలకింద దూతను, వచ్చిన సొమ్ము వారు నేను
వయస్సునుబట్టి పంచుకొందుము.

విప్ర—మీరు నాకు రాయబారము సేయ నక్కఱలేదు.

మాధ—అట్లనకుఁడు. మనువులను స్థిరపఱుచుటలో దూతలు.
మహీనాథుల కార్యములందు దూతలు. మనుజులచ్యాపారము
లందు దూతలు. మదనతంత్రములందు దూతలు. మరణము
లందు దూతలు. పుట్టినది మొదలు గిట్టెను పర్యంతము పని
యంత దూతలతోడనే యున్నది కాదా ?

విప్ర—అయినచు మాకు సీతో నేమియు లేదు క్షమింపుము.

మాధ—పురోహితుడు లేని వివాహమా ? అ ధ్వ ద్యుడు లేని
యజ్ఞమా ? చారుడు లేని చానసలియా ? మంత్రసానిలేని
ప్రసవమా ? వైద్యుడు లేని చావా ? సంధానకర్త లేని
సరసమా ? చాలు !

శ్రీ—నీవు పోవయ్యా ! మాకో నీ కెందులకు ?

మాధ—నా సహాయము లేనిచే మీరు శృంగభంగమగుట నిశ్చ
యము. నేను పోయెదను. కాని నా కేమైన నొసంగుడు.

విప్ర—ఇచ్చుటకు మాయొద్ద నేమి యున్నది ?

మాధ—దర్భాసనపుంగట్టాకో నేమో యున్నదే ?

శ్రీ—ఏమి యున్న నీకేమి ? పోవయ్యా :

మాధ—(తనలో) వీరయొద్ద ధనమున్నది. మొండిముండకొడుకులు
నా కియకున్నారు. నేను ముందు దేవదేవి తల్లియొద్దకు
బోయి యామెతోఁ జెప్పెదను. (పోవును)

(నేపథ్యమున) నూక ! నూక ! కుక్కలు మొఱుగును)

శ్రీ—చూచితిరా ! కుక్కలు మనపై సీతా ముసికొల్పుచున్నాడు !

(నేపథ్యమున, స్వామి ! కుక్కలు మీదర్భాసనపుంగట్ట
నెత్తుకొనిపోవును. జాగ్రత్త !

(మఱి యొక ధ్వనితో) ఓహో ! అయ్యవారులవారు
కాబోలు ! ప్రతివాదిధయకరులు కాబోలు ! హేహేహే !
రావణసన్యాసమాయి ! (చప్పటలు జరచుచున్నారు.)

(మఱియొక ధ్వనితో) రంగదాసు లంగదాసులైనారు !
ఓహో ! ఆచార్యపురుషులు వ్యభిచారపురుషులైనారు ! వేద
మార్గప్రతిష్ఠాపకులు విటమార్గప్రతిష్ఠాపకులైనారు ! తిరుప్పావు
కాలక్షేపపీఠములు దేవదేవికొఱకుఁ దిరుపిఠములు వేంచేసినారు.
లేవిడీ ! కొట్టు ! కొట్టు !

శ్రీ—మనల ఏరు కొట్టుదు రేమో !

విప్ర—వారికి మన మేటు యపకార మొనర్చితిమి ! భయము లేదు. కాని, ఏరు విటులే—నేను విటుడనే. ఏరును స్త్రీవాంఛచే నిబకు వచ్చినవారే—నేను నల్లే వచ్చినవాడనే. వారి చర్యయుఁ దప్పే—నాచర్యయుఁ దప్పే. వారు నన్ను దూర నేల ! నన్ను కొట్టు డన నేల ! వారిని లోకు లేల యిట్లు నిందింపఁ గూడదు ? చుక్కలు సహితము నన్నుఁ గాంచి యేల మొఱుంగనలయును ?

శ్రీ—గీ. విటచిటిప్రవృత్తిగతు లంత ♦ పెగటుకావు;
గృహిణి గర్భాధారిణి యొకి ♦ లింతవలెను
సంగదూరభాగవతుని ♦ జారచర్య
విశ్వనిద్యంబు విధవవే ♦ విశ్వబోలె.

గీ. సంగయుతుల దుర్గతులు హా ♦ స్యంబు లగునె ?
యడుసులోనఁ బండుల పొర ♦ లాటలట్లు
విగతిసంగులరక్తి న ♦ వ్యించు నెగురఁ
బోయి పండ్లాడఁ బడువెట్టి ♦ మొగములాగు.

గీ. ఎంగిలాకున సోమరి, ♦ రంగనిగుడి
భక్తుఁ డుంటయె యుచితత ♦ వాడు గుడి, ని
తండు పెంటపై నుండ నిం ♦ ద్యంబు గాదె ?
యనుచితగతి యెఱైనదూ ♦ వ్యంబు సుమ్ము.

(నేపథ్యమున, సాధనషష్ఠకస్థాపకాచార్యోత్తమా ! దాసోస్మి
దాసోస్మి !

విప్ర—అదేమి ? అదేమి ?

శ్రీ—ఏ మున్నది ? దేవరవారిమహిమము నెఱఁచో వర్ణించుచున్నాఁడు. అందఱికి మోక్షోపాయములుగ కర్మ, భక్తిజ్ఞానములుండ మన

వారు ప్రపత్తియని వారుగన వారిని జేర్చుకొనిరి. వారి తరువాతి
వారది చాలక యావార్తాభిమానము యెవరవానిని జేర్చు
కొనిరి. దేవరవాసు న్యభిచారానిమాన ము నాజనవానిని
గూడ స్థాపించిన మహాచార్యపురుషులని యెవరవాని యను
చున్నాడు. (నేపథ్యమున) ఓహో! సామానాచార్యపురుషుని
ఎలెఁ గానఁబడుదున్న నీతఁడు నూతనవైష్ణవావతారమోయి!
“వందేవిష్ణుం సదానందం వాసుదేవం నిరంజనం” (లెంపలు
నైచుకొనుచు) అపరాధుడఁడ నపరాధుఁడను.

విప్ర—నేను శ్రీ మహావిష్ణునవతారము ననికూడా హేళన మొనర్చు
చున్నారా?

శ్రీ—శ్రీ మహావిష్ణువు కృష్ణానతారమున గోపికలిండ్లఁ జేరి వారి
నుద్ధరించినట్లు మహావిష్ణుఁడు తిరిగి దేవరవారి యవతారమును
ధరించి సానియిండ్లఁ జేరి వారల నుద్ధరించు నని—
(నేపథ్యమున) ఇదే యిల్లు! ఇదే యిల్లు! ఓహో! నిరంజను!

విప్ర—అదిగో! కర్ణామృతముగ దేవదేవిమాటలు వినఁబడినది.

శ్రీ—అంతటితో నై నదా? శ్రీరంగమూర్తివలె నది కాకు దివ్యదర్శన
సేవకూడ నిక సాయించును.

(వెనుకఁ దెరయెత్తఁగా నింటిలో దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ—దాసు కాలు నమస్కరించుచున్నది.

విప్ర—దాసోహం.

దేవ—తుదకు మా కుటీరమును భావనముసేయ దయచేసితిరా?

శ్రీ—(తనలో) మా వనమును శృశానమును జేసి—

విప్ర—కుటీర మనిదవేమి? ఓ! దివ్యభావము!

శ్రీ—వైష్ణవమద్యాదచే నట్లనుచున్నది లెండు.

దేవ—తా మీ యాననమున దయచేయుఁడు. శ్రీనివాసా! నీవుకూడాఁ
గూరుచుండుము.

(ఇద్దఁ అట్లు సేయుదురు.)

అక్కా! నీ ముఱుగిగాకు వేచేసి—ను. ఇటు రమ్మ.

(మధుకనాణి ప్రవేశించును)

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! మనయమ్మ రాకుండా సీతనితో
సియెదుటఁ దెచ్చిపలసనచూటలు కొన్ని యున్నవి.

మధు—(అపవారించి) సరే! (ప్రత్యాశముగ) దాసురాలి నమస్కార
మంగీకరింపవలయును.

విప్ర—టహా! ఈమెయేనా సీయక్క!

శ్రీ—(అపవారించి) నా సీయక్క యనెద వేమి? వేశ్య భార్యయగు
టయే విరుద్ధమైయుండ వేశ్యయొక్క సీయక్కగూడ నగుటెట్లు?

మధు—అమ్మ యిప్పుడే వచ్చునేమో!

వేశ్యమాత—(ప్రవేశించి) రావోయి! మాదిగయ్య!

(మాధవుడు ప్రవేశించును)

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! కొత్తవారియెదుటఁ గూడ వెనుకటి
వలెనే తిట్టచును. చూడు! నీ కిడుపునఁ బుట్టెదరు.

వేశ్యమా—నాకడుపున మొగలఁజెకొడుకు లేల? నోరుమూయుమా.

మధు—అమ్మా! ఇదుగో! నీ కన్నయల్లుడు.

వేశ్యమా—ఏడమ్మా! ఏడమ్మా! నానాయనే! నాతండ్రే!

శ్రీ—నేనుగాదు. నేను సీయల్లుని కిప్పుడను. (తనలో) ఎంతనిర్భాగ్య
ముగ స్వస్వరూపనిర్ణయముచు జేసికొనవలసి వచ్చెను!

వేశ్యమా—తోడుపెండికొడుకువా? నాయనా! దగ్గిరమాపు బొత్తుగా
నానదు! ఇదిగో! నాకన్నతండ్రీ! ఇదుగో! వావరాలనాయన!
నాయన బుల్లిబొజ్జనిండఁ బెద్దకాసులు!

శ్రీ—(తనలో) ఒకగడియక్రిందవఱకు నాయన పెద్దమెజ్జనిండఁ జిట్టి
గారెలు!

మాధ—(అపవారించి) అత్తా! గురువుగారి నిర్భాగ్యపుఁబొట్టలో
కాదు. శిష్యుని దర్భాసనపుఁగట్టలో—

వేశ్యమా—అమ్మాయి! నీవు లోనికిఁబోము. ఒసే మద్దీ! నీవుపోయి
చెల్లెలిని ముద్దులనుఱచిదిగార్చిప్రక్కలోనికి సింగారింపవలదా!

శ్రీ—మాధవా! నుభురవాణి ధ్వంసమైకాబోలు మద్దికింద దిగినదా!

మాధ—నేనుమాధవుడ నైననేను జచ్చుమాదిగను కాలేదా!

వేశ్యమా—ఒసే లోనికిఁ బోక యదేపనిగ నేమి చూపే! ఇఁక చెల్లెలి
వారినవాఁక వలపులమగనిని జూచుకొనక చేసికొనున దే
మున్నది! అబ్బఅబ్బ! బెంగపెట్టుకొనిపోయితివే! నాలుకాచులు
నాలుగేండ్లయిపోయెనే! వచ్చునో రాదో! ఏమి జూచు
రింతయి. పో పో! లోనికిఁబో! కూడైన దిన్నఁగఁ దినక నకనక
లామచున్నావు. నీమగని గనిపెట్టుకొని నే నిక్కడ నుండు
నమ్మ! ఈ బంగారపుఁబిచ్చుక నెవఁతెయ్యెనఁ జెంగున మూటఁ
గట్టుకొని పాటిపోకుండ నేఁ గాపుండెదను లే వడు నడు!

దేవ —నేను సెలవు దీసికొని తిరిగి దర్శింతును.

విప్ర—శీఘ్రముగ రావలయును సుమా!

వేశ్యమా—అయ్యో! నాయనా! వలచి వలచి, మురిసిమురిసి, శ్రీరంగ
మునుండి తెచ్చుకొనినశైల్యప్రిశ్మరాయడవుకాదా! శీఘ్రముగ
రమ్మని చెప్పనేల! మాకాలమునాఁడు మాకుఁగూడ మగలని
ముద్దుమగలని, బెదరింపుమగలని, తేరమగలని, వెచ్చపు మగ
లని, సంతమగలని, మంచముకిందిమగలని, మారింటిమగలని
ముద్దిననుముక్కాటువారు సంక్రమణపుజంకాలవలెఁ దిరుగు
చునే యుండువారుకాని మాటుమంచములేకుండ సానితనము
చేసిన చచ్చుపెద్దమ్మలము గాముకదా! అయిననేమి మాకాల
ములో నీమమకారములుమాత్రము మేమెఱుంగవమ్మా! మీ
లాగున మమకారముచేతనే మడఁగిపోవుమాట యుండునెడల
సంతకొంప నొక్కతెక్కమీఁద నెల్లు నిలువఁబెట్టఁగలుగుదును!

మాధ—(తనలో) ఉన్న దొక్క-తెక్క యన్నమాటసత్యము. రెండవది కొయ్యచేయి.

దేవ—అమ్మా! ఒక్క-టేసోది చదువకు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) నే నెఱుంగుదు నమ్మా! నీ కిది సోదిలాగు ననేయుండునమ్మ! కడుపునిండినమగఁడు కంటఁబడినప్పుడు కడుపునఁగన్నతల్లి మంటఁ బడవలసిన దని నేనెఱుంగనమ్మా! కా సంతయన్నఁ గన్నుమనెదవు కాని ఒసే నేనుదెచ్చినదేదో దిగ పీఁకుటయే కాదా మీఁప్రయోజకత్వములు! పట్టుమని యొక్క సంసారమును మాపఁగలిగితివా? ఒక్కకొంప దిబ్బచేసితివా? మందుఁ బెట్టి యొక్కముండకొడుకునకు వెట్టు లెత్తించితివా? ఎంతసేపు సరసులవెంట నీవు తిరుగుటే సరిపోయెను. ఇక సాని తనమేమిటి? నాశ్రాద్ధమా? మమకారములతో నొడలు నిండునా? ఇల్లునిండునా? నూఱుముద్దులు పంటికిందె యొక్క పోకబద్ద విలువచేయవు. గంపెఁడు కౌగిలెంత లొక్కకంబలి పాత విలువచేయవు. ప్రేమలఁట! పొలయల్కలఁట! విరహ వేదనలఁట! నాపిండాకూ డఁట! నల్లమడు గఁట!

మాధ—అమ్మా! వేశ్యమాతగారూ!

శ్రీ—(తనలో) శాస్త్రులగారు, రాజుగారు, పంతులుగారు, అని బిరుదములను బఠించి సంబోధించినట్లు వేశ్యమాతగారూ! యని పిలుచుచున్నాఁ డేమి?

వేశ్య—ఎందులకోయి! మాదిగపందగారూ!

మాధ—నీవు దేవదేవిని గూఁకలు పెట్టకుము చిన్నతనము.

వేశ్యమా—చిన్నతనముకావుననే యేడ్చుచున్నాను. అది గాక సాని దానిసౌఖ్యపు బదుకనఁగ నెన్నోనాళ్ళా? వేసవి యమితముగఁ గాచియుడుకువాన లారంభించువెంటనే కలుగు వినూచిరోగవుఁ

దహతహవలె నది నాలుగుమాసములు బండునరికి మహాకష్టము. ఆసమయములోనే యంగీనంతవట్టున కందరితలలు గొట్టవలయును! ఆ పుణ్యకాలము దాటిపోయినతరువాత సానియమ్మ వారియింటిలోను, జామలమ్మవారిగుళ్ళోను, నిక ధూపదీప నైవేద్యము లిద్దఱకు సున్నయే.

మాధ—దేవ దేవిమాత్ర మూరకున్న దేదీ సితేపిత్తాచార్యులవారిని దెచ్చికొన్నదికదా! ఇంతటినుండి దానిపృతిభ! దానిసంపాదన!

వేశ్యమా—ఆలాగున నంటివి. బాగుగ నున్నది. మానాయన! మా తండ్రి! మా మొహరీలరాయలు! ఇదిరో! ఇక్కడనుండి దేవ దేవి తేలవలయును. ఇక్కడనుండి యేదో — పూసయని, పుట్రి యని, గుళ్ళని, గుట్రి యని, కాసని, కట్రి యని, నగ యని, నట్రియని, గుడ్డని, గుట్రియని. అవికయని, అట్రియని, మేడ యని, మెట్రి యని, భూమి యని, బుట్రి యని—

మాధ—(తనలో) మా కుపయోగించెను ప్రతివస్తువుతో నొక నిరుపయోగమైనవస్తువునుగూడ సాధించినది. విటుడైన గురువుతో శుద్ధనిరుపయోగనిర్భాగ్యుడైన యీ శిష్యుడున్నట్లు—

శ్రీ—(తనలో) ఓసి! సియిల్లు వల్లకాడుగాను. చావునకు సిద్ధమైన ముండపు సంయుక్తాక్షరము లెంతస్పష్టముగఁ బలికితివే. వస్తువున కొక్కొక్క వట్రిచొప్పునఁ బెట్టుకొని వచ్చితివి. సీగొంతుకఁ గోయ! మీ కిచ్చుటకు మాయొద్ద నేమున్నది? మా కున్న సర్వస్వము దర్భాసనము — దట్రి—తైత్రాడు—తట్రి—లోనమడిపించ—మట్రి.

దేవ—అయ్యా! పోయెదను. అక్కా రమ్ము. (ఇద్దఱు పోవుదురు.)

వేశ్యమా—నాబాబునొద్ద నేను గూరుచుండెదను. మాదన్నా! నీ వచ్చుటఁ గూరుచుండుము.

శ్రీ—(తనలో) అగ్ని ప్రశాంతినొందుటవలనఁ గదా యెలుగుఁబంటి యీకట్ట నిట్ట సమీపించినది.

శ్రీమహా—అట్లుఁ జని యడఁగి యత్తగారికి సమస్కరించుటకు, నత్తగా రసయాప్యాయనముగ నల్లు నాశీర్వదించుటకు—నంటి ముట్టరాని—అగ్రకులములోఁ బుట్టితివికదా! మన కింక ముద్దు ముచ్చట లేట్లు తీరును!

మార్గ—(తనలో) ముడుపులతో—

శ్రీ—(తనలో) నాకు మరణము సిద్ధించునెడల నీసమయమున మహా ధన్యాత్ముడ నగుదును. ఈమాటలు వినలేకుండ నున్నాను. శ్రీరంగదేవునికిఁ దప్ప దేవతాంతరమునకే చేయి మోడ్చుని యీమహానుభావుఁ డీముదిముండకు మ్రొక్కఁ దగునట! ఆహా! కాలవిషయము! (లెంపల వైచుకొనును.

శ్రీమహా—నాయనా! నీ స్వచ్ఛాన్మతి కభ్యంతరము నేయఁగల తల్లిదండ్రులు నీ కున్నారా?

విప్ర—లేరు.

శ్రీమహా—సంతోషమే. అద్భుతవంతుడవు నాయనా!

శ్రీ—(తనలో, తనకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నైన శ్రీరంగమూర్తినే లేడనుచున్నాఁను.

శ్రీమహా—పాలిపంపులకు భారతలకూడ—ఊ?

విప్ర—లేరు.

శ్రీమహా—చెప్పినమాట విని. వాటియొకచోటికిఁ బోక—నిక్షేపము వంటిసొత్తును—గాడిదిగ తరి కానికి—చూడు!—తోట, దొడ్డి కున్నపాయలేమో—పైతాలేమో! ఇప్పుడి కున్న పిల్లకూన లేమో! అవి యన్నియుఁ దెచ్చికొని—మార్గముగఁగి—ఊ! నీపెట్టలోనే—మా కొక్కడైన యక్కడలేదు. నాయనా!

అదీపముతోడు! మానంశాదితములే మాకుసన్నద్ధి! కట్టిది!
వట్టికెట్టిది! రసపూర్ణతలో—నాయనోయి! చూడు!—తేత
ముంజెకాయవంటిది. మావస్త్రపు మంచిదై నట్లును మాకేన్న
టికీ గొడువలేదు. కాని, ఈమణిపూసకు నీవు మగడగుట
కంటె మహాదృష్టములేదు, చక్రవర్తులకుఁ గగినది మనకుఁ
బెద్దపడుగులేల! నాయనా! మీ కేయ్యేగామములలో నెంత
లెంతవసతు లున్నవి?

విప్ర—ఎక్కడను లేవు.

మాధ—(అపవారించి) అసత్యము—నమ్మకుము.

వేశ్యమా—మాసిగా! అల్లుడుగారి కొక్కపేసిగ్గు—

శ్రీ—(తనలో) అది లేకపోవుటచేతనే యిచ్చట నున్నాడు.

మాధ—సిగ్గు కాదమ్మా!

వేశ్యమా—కాకపోయినయెడల భూము లెక్కడ నున్నవో తెలిసి
నంతమాత్రమున నంతసొత్తు నెత్తుకొని పాటిపొవుదు మని
భయమా!

విప్ర—అట్టిసంకోచము లేవియు లేవు.

శ్రీ—(తనలో) ఉన్నసొత్తెల్ల రుగభక్తి. అది దేవదేవి హరించుకొని
పాటిపోయినది.

వేశ్యమా—శ్రీరంగములో గొప్పతోట మీకున్నట్లు నేను వింటిని
గదా! ఏల చెప్పకపోయితివి! అల్లుడత్రగారియొద్ద నసత్యము
లాడవచ్చును గాఁబోలు! అందలకొఱ కత్తగారల్లునిబుగ్గ
హాస్యమున కట్టె పొడువవచ్చును గాఁబోలు!

(పొడువబోవుచు.)

శ్రీ—అగు! అగు! అది యేమిటి?

వేశ్యమా—ఓసీ ! ఇదేమి వింత ? చాలు చాలు ! ఎవడైన నవ్వుకొని పోవును. అబ్బ ! దైవముఖమునుజూచి తగినవానికి జేతులార సాలంకారకన్యాదానము చేసికొనినయిత గారికి కూడమూట మోసికొనిచ్చిన నీకున్న మాతృపుస్వాతంత్ర్యములేదా ? దగ్గరి అగః బరిశీలించి, అపవారించి) మాదా ! ఇదేమో ! సుద్ధతోను జేగురుతోను బరజాలు వేసినగోడవలె నీతంబున్నాడేమోయి !

మాధ—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని చెప్పలేదా ?

వేశ్యమా—(అపవారించి) భాగవతోత్తముఁ డని నీవనంగ భామా కలాపమో, జులక్రీడలో యాడఁడునని వేషధారి యనుకొంటిని. డిన్న బండార మీఁజైవర్ధనములేనా యేమి ? ఒడలినిండ నట్ల కట్టలవలె నీ బొట్లెరు ?

మాధ—(అపవారించి) అసాంప్రదాయముగ బొట్లనగూడదు. తిరు మణికాపమ్మా !

వేశ్యమా—(అపవారించి) నీతిరుమణికాపుతీర్థముబోను. చెమ్మకాయ లవలె, లాంతరుచట్రములవలె, మూఁడుకొమ్మల యోడలవలె నిట్టి భయంకరములగు పంగనామా లేమిటోయిబాబూ ! ఈతనికి యధార్థముగ నెంతసొమ్మున్నదో కనుగొనవలయును.

మాధ—అయ్యా ! శ్రీరంగములో నున్నతోట మీదగునో కాదో యత్తగారితో మనవి చేయకపోయితిరి.

విప్ర—అది నాదే.

వేశ్యమా—నాయన ! నాతోటలరాయఁడు ! నాబంగారుతండ్రి ! అందు లోని ఫలవృక్షములవలన నెంతరాబడి ?

విప్ర—ఫలవృక్షము లేమియు లేవు.

వేశ్యమా—అఁ ! అఁ ! అదేమి ?

విప్ర—పూలచెట్లు కొన్ని యున్నవి.

వేశ్యమా—పూలచెట్లేల ? స్వామికారమునకా ?

మాధ—(అపవారించి) శవాలంకారమునకు.

వేశ్యమా—అధూమిని విడిచియించిన యెడల నేను వచ్చుచు ?

విప్ర—అది గానాంతము కాదు. దేవస్థానపువారియొద్ద బాడిగకుఁ
దీసికొంటిని.

వేశ్యమా—ఏ ! ఏ ! పోనీ ! పరమాపకమైన సొత్తేమైన నున్నదా ?

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—గాత్రోడే ?

శ్రీ—(తనలో) రంగరాజులు పోయి వేశ్యపాదాలతో డనవలసి
వచ్చినది. మహాదుర్గతి !

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—చేశో చిన్న కాపైన నున్నప్పుడు కదా ప్రక్కలోనికి
సాని ?

మాధ—నిదమే ! అక్షరమునకు నెత్తిపై నేత్యమున్నప్పుడు కదా
క్రిందై త్యము ?

వేశ్యమా—దొసయ్య ! దాసరయ్య ! ఏ మున్నదని నీ విచ్చటకు
వచ్చితివి ?

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగుగా !

విప్ర—దేవదేవికే నాపై మహానురాగమున్నదని వచ్చితిని.

వేశ్యమా—ఇది మా నీకున్న సొమ్ము. ఇన్ని పంగనామాలమంగలి
కట్టెలతో మాబుట్టులుగొలుగుటకు వేంచేసిన తిరుమంగలి
యొక్కారనా ? నాయనా ? నడు ! నడు !

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగురంగుగా ! ఎంత మాట వినవలసివచ్చెను !
(అపవారించి) స్వామీ ! పోవుదము రండు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) మాధవా ! నేను బోయెదను. ఈదర్భా
సనపుంగట్టరు నీవు తస్కరించుకొని రావలయును.

మాధ—సంగేహమా ? ఎంత దొరికిన సంతయే యగును.

వేశ్యమా—మాదా ! ఈముష్టి జెద్దమ్మలను గుమ్మము లో ని కి
రాకుండఁ గుక్కలను గొట్టినట్లు కొట్టుము. నేను పోయెదను.

(వేశ్యమాత నిష్క్రమించును.)

మాధ—అయ్యా ! గురువుగారూ ! నామాట విని యీముసలి
ముండ కేమైన నిచ్చిన యెడల మీరు సర్వకార్యస్విజయము
కరతలామలకము. మీరు విద్వాంసులు వేశ్యాసీధి మర్నాద
లెఱుంగనివారా ? ఏల మీ రుపేక్షించిరో తెలియకున్నది.

విప్ర—ఉపేక్ష కాదు. ధనాభావము.

మాధ—నిజముగ ?

విప్ర—ఆ !

మాధ—అట్లులైన మీ రీపీఠికి రాదగదు. దానములకు దక్షిణ
లకు, సంభావనలకు, సంతర్పణలకు నిదియేమి యజ్ఞవాటిమా?
అయ్యయ్యా ! మాసవేతనములకు, వార్షికములకు, వస్త్ర
బహూక్తులకు, ధనసత్కారముల కిదియేమి రాజసభ
యగుకొంటిరా ? అయ్యయ్యా ! బందిపోటుదొంగల మతమున
కేల వచ్చితిరి ?

విప్ర—వారిధయము మా కేమి ? వారు హరించునది మా యొద్ద
నేమున్నది ?

మాధ—సరి సరి ? అట్లులైన ధనాగమునకుఁ గొంతఁ బ్రయత్నిం
చుట మీ కిష్టమా !

విప్ర—ఏమందువు ? శ్రీనివాసా !

శ్రీ—మీయిష్ట మెట్లో యట్లాచరింపుఁడు. అయినను—

విప్ర—ఏప్రయత్నము చేయుచుని ఏయభిప్రాయ మయ్యా!

మాధ—అయ్యా! శ్రీనివాసుడు దుష్టివలె నున్నాడు. నేను గసిగ వలెనున్నాను. మీకు దేహబలము, దైవబలము కూడ నున్నది. ఊహించుకొనినది. చీకటిరాత్రి—

విప్ర—ఇక్కడ జెప్పకుము.

మాధ—వలదనుచున్నారు కాని యితకంటె సద్యఃఫలద మైనప్రయత్నము మఱియొకటి లేదు. దీనితరువాత ప్రయత్నముచెప్పనా?

విప్ర—వలదు.

శ్రీ—వల దందు రేల? చెప్పించు

మాధ—మీరు సంపూర్ణపండితులు స్వరూపగ్రంథములలో నిధులు, మంచి వైదికజ్ఞానసంపన్నులు. అనిగాక, కాసియకుండ వెల యాలిని వశపఱచుకొనుటకు దగినంతలొకకజ్ఞానమున నస మాచులు. మీరొక్కగ్రంథమును రచించినయెడల గాగరా కట్టిన బోగముమంకచేత దలకొక్కగ్రంథమును గొనిపించి మీకు గావలసినంతధనము జేర్తును. స్వతంత్రజీవనోపాధు లలోఁ గన్నమువేయుట తరువాత గ్రంథకర్తృత్వమే యూరి వారి ధనమును హరించుటకు కుత్తమమైనది.

విప్ర—ఏగ్రంథ మొనర్చుమని మీయభిప్రాయము?

మాధ—అటు లడుగుడు. చెప్పెదను. లొకకవైదికసాంప్రదాయ జ్ఞాననిక్షేపు లగుమీరు కళాశాస్త్రమునకు విశిష్టాద్వైత భాష్యగ్రంథమును రచించినయెడల—

విప్ర—అయ్యా! దాసునిఁ గటాక్షించి వదలిపెట్టుడు.

మాధ—మీ రిక్కడ వీధియరంగుమీఁదఁ జీకటిలో నుండఁదగునా?

మాయంటికి రండు.

విప్ర—క్షమింపుడు. మే నిచ్చుటనే యుండుము.

మాధ—దేవదేవి తిరిగి యిచ్చటకు వచ్చు ననునాస మీ కేమైన నున్నదా?

విప్ర—నీమైనఁ గాదు. కావలసినంత—

శ్రీ—(అపవారించి) ఉండినయెడల నతనిసంగతి యెఱిగియుండియు నతనితో జెప్పుదురటయ్యా?

మాధ—ఏమి మీ కీ వెఱ్ఱి!

విప్ర—నావెఱ్ఱికంటె దానివెఱ్ఱిపెచ్చు—దానిహృద్వైఖరి నే నెఱుఁగుదును. ఈ ముసలియొమెకుఁ గొంత భయపడినను రాక మానదు. ఆమె నన్నే విడుచునా? ఆమెవలన నాభక్తిచెడెను. నావలన నామెభక్తిచెడెను. ఇద్దఱు మనోన్యతారణమున భ్రష్టతను బొందితిమి. మా కిద్దఱు కొక్కటే యంతఃకరణ వృత్తి. ఒక్కటేగతి. శ్రీనివాసా! నీయభిప్రాయ మేమి?

శ్రీ—నాకు మతిలేదు. నన్నేమియు నడుగకుండు.

మాధ—అది రసయుక్తహృదయ యనుమాట నిశ్చయము.

విప్ర—రసయుక్తహృదయ యని సామాన్యముగ ననెడ వేమి? సంపూర్ణరససంయుక్తహృదయ. దానిహృదయ మట్టిదే కాని యెడల నేనిట్లులె యుందునా? రాకపోవుటయే! ఎంతమాట— శ్రీనివాసా! కాలిచప్పడగుచున్నది చూడు!

శ్రీ—కాలిచప్పడు కాదయ్యా! గాలిచప్పడు. అదిగాక నేను జూచున దెక్కడ? తలుపు వేసియే యున్నది.

మాధ—ఆమె వచ్చునెడల నీద్వారముగుండ రాదు. ఈప్రక్క తెరువులో దొడ్డిగుమ్మ మున్నది. అది నీకుఁ జూపించెదను. నాతో వచ్చెదవా?

శ్రీ—అంతయావశ్యకత యిప్పుడు లేదు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! లేదందు వేల!

శ్రీ—అమె యిప్పుడే రానై యున్నదని మీనమ్మకమై యుండ .
నగత్య మేల ?

విప్ర—ఈసారి గొల్మెమును దీయు గళుకు వినబడినది. వేగ బొమ్ము.

శ్రీ—ఇది మనసులోని యులుకు.

మాధ—అట్లు లనఁగూడదు. నేనుఁగూడ వింటిని.

విప్ర—చూచితివా ?

శ్రీ—సరే ! మందిదే. రానేవచ్చును. ఇఁక బోవ నేల ?

విప్ర—నాయనా ! పొమ్ము. నామనసు మహాందోళనమొందుచున్నది.

శ్రీ—(పోవును)

మాధ—(సంచి తీసికొని) నా మనసు మహానంద మొందుచున్నది.

(నాటిపోవును)

విప్ర—శ్రీనివాసా ! త్వరగ రమ్ము (లేచును.)

శ్రీ—(వచ్చి) వచ్చినదా ?

విప్ర—పోయినది.

శ్రీ—సాని వచ్చి యిప్పుడే పోయినదా ?

విప్ర—సాని కాదోయి ! సంచి-అందులో సాల్గ్రామము లున్నవి.

శ్రీ—అయ్యయ్యో ! నేను బోయెదను.

విప్ర—నేనెప్పు డిక్కడ చేయునదేమి ? రేపుసాయంకాలమునఁ దిరిగి
వత్తము. అంతవఱ కెచ్చటనైన నుండము. తలుపు మూసియే
యున్నది కద.

శ్రీ—ధనహీనునియెడల సానిదానిహృదయమువలె—

విప్ర—హా ! దేవదేవీ ! దేవదేవీ !

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు)

(దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ—అక్కా ! ఇటు రమ్ము.

మధు—ప్రవేశించి నాకు నిందితమును పంపి నా పనిక తిరిగి
యిప్పు డిక్కడ కేందులకుఁ బిలిచితవి : అదిగాక నీధర్మతో
నాయెదుటఁ జెప్పవలసినమాట లేమి యున్నది :

దేవ—రమ్ము. ఎట్టిమాటలఁ జెప్పెదనో.

మధు—నా కాలని జూడ సిగ్గమ్మా !

దేవ—నేనుగూడ నుండుచుగాదా రమ్ము. (సమ్ముమునొద్దకుఁబోయి)
హా ! ఇదియేమి ? ఆ మహానుభావుఁ డేడి ? ఏడి ! ఎటకుఁ
బోయెనో ?

మధు—అమ్మ భక్తురా లంటివికాదా ? అమ్మచేసినపనియే యిదియై
యుండును. ధనశూన్యముగ కానేల యని యేమిచూశావు
లాడ సహింపలేక యాలఁ జెట్టకై నీ బోయెనేమో ? నాపము !
నీకు మిక్కిలి సంతాపముగ నున్నది కాబోలు !

దేవ—నాకు సంతాపము లేదు. సంతోషము లేదు. ఆతని జూడ
వలసిన యావశ్యకత స్వల్పముగఁ గలిగి వచ్చితిని.

మధు—నాయెదుట నీ వాతనితో నాడవలసినమాట లున్నవని
చెప్పితివి. అవి యేమి ? అదిగాక, మనసయము ననుసరించి
నా దాస్యమునకు నీ వేల యంగికరింపకన్నావు ?

దేవ—నాకు నీదాస్య మక్కఱలేదు. నీవక్కఱలేదు. మీయమ్మ
యక్కఱలేదు. ధన మక్కఱలేదు. ఏమియు నక్కఱలేదు.
ఈయంశములు నీతోఁ జెప్పరమ్మంటిని.

మధు—అమ్మ తెలివితక్కువచేత నట్లు జరిగినది. ఆ మహానుభావుఁడే
తిరిగి వచ్చును.

దేవ—నా కాలఁ డక్కఱలేదు. ఈ వేశ్యావృత్తితోడనే పనిలేదు.
(నగ లొలిచి) ఈ నిర్భాగ్యుఁడుక్కుతో నాకుఁ బనిలేదు.
(పాటవై చుచు.)

మధు—అయ్యమోయ్య! ఇదియేమి? విప్రనారాయణునితోఁ గొంత
యావశ్యకత గలిగి వచ్చితి నంటివే!

దేవ—ఔను. ఇక్కడ నున్నయెడల మాటలాడఁ దలఁచినాను.
మాట లనఁగ నేమున్నవి! అతనితో నా తప్పు నొప్పుకొని
క్షమించుమని గోరఁ దలఁచితిని. లేడు. అతనిదారి యతనిది.
నాదారి నాది.

మధు—చెల్లెలా! అట్లందు వేల? ఏమో రోజుచున్నావేమి?

దేవ—ప్రపంచమున నిదినఱకుఁ బుట్టినవేశ్యలందఱు తమ యావ
జీవములలో సంపాదించుకొనిన మహాపాపముకంటె సహస్రాం
శము లధికమైన పాపమును నే నొక్కతె నొక్కయాటుమాన
ములలో సంపాదించుకొంటిని. అందులకు నాకుఁ జింత లేదు.
జరిగిపోయినది. చింతపడిన వినియోగములేదు.

మధు—కాని యిప్పుడు నీ వేమందువు?

దేవ—చెప్పలేదా? నాకుఁ బ్రాపంచికసంబంధ మేమియునక్కఱలేదు.

మధు—మహాభక్తుఁ డైనవానిని సంపూర్ణభగ్నిష్ఠుని జేసి యాతని
నిప్పుడు విడిచిపెట్ట న్యాయమా?

దేవ—అతఁడు సంపూర్ణభగ్నిష్ఠుఁడు కాలేదు. చేయుటకు నాతరము
కాలేదు.

మధు—నాకుఁ దెలియనిమాటలఁ జెప్పుచున్నావు.

దేవ—విప్పి చెప్పెదను వినుము. ఎన్నరాని లంజెవేశములు వేసి
యాతనిని మడిగదిలొనికిఁ దీసికొని పోయితిని.

మధు—తరువాత—

దేవ—ఆయన బ్రహ్మచర్యవ్రతమునకు భంగము కలుగఁజేయవలయు
నను దురుద్దేశముతోఁ గాఁగిలించుకొనుసరికి నాయెడ లా
పాదము స్తకము భగ్గుభగ్గున నిష్పలతోఁ గాల్చినట్లు మండి

పోయెను. నిలుపుననట్లు కాలిపోవుచుంటి ననుచు హాభయముచే నేనుండఁ జేతులు తమంత తామె పట్టునదలిపోయెను. వెంటనే యొడలినుంట చల్లాతొడు.

మధు—ఏమి వింతగ నున్నది?

దేవ—మన కిది వింత గాని, దుస్సహితేజస్సంపన్నులైనభక్తుల కది వింత కాదు. అంతకుముందనేకపర్యాయము లాతని స్పృశించితిని గాని యట్టియవస్థ నాకుఁ గలుగ లేదు. అతఁ డప్పటికిఁ గొంత భక్తిచ్యుతి గలనాఁ డయ్యును రంగఁ డాతనిని—నీవు చెప్పినట్లు — సంపూర్ణభక్తిఘోషుఁడు కాకుండ రక్షింపినాఁడు. అంతట నా కేమియుఁ గోఁచక బాత్తుగఁ బెదరిపోయిన మతితో నిల్లు సేరితిని.

మధు—అందుచేతనా వచ్చినప్పుడినుండియు నేమో వెట్టిదానివలె నుంటివి? విప్లవనారాయణవిరహముచేనట్లుంటిననియనుకొంటిమి!

దేవ—అది మీ వెట్టి—శ్రీరంగము వోయి యాతనిని నాయుంటికిఁ దోడితెత్తు నని యాతనిమహావాంఛవై మాటవదన కంటిని. అట్లు నేను బోకపోవుటఁ జూచి యాతఁడే యిచ్చుటకు వచ్చి నాఁడు.

మధు—బ్రహ్మహత్యఁ దెచ్చుకొంటిరీ కదా? మనపంచలఁబడి దేవు లాడు నీబ్రాహ్మణు నిష్ఠ జేమి చేయవలసినది?

దేవ—మనమా చేయవలసినది? ఆజ్ఞానము—వేశ్యాకులమునఁ బుట్టి తరతిరములనుండి వచ్చుచున్న పాపగంధవిషసంపర్కమును రక్తమునఁ బూర్ణముగఁ గలిగి పెద్దదాన నైనదిమొదలు నిరంకుశముగ వ్యభిచారమొనర్చిన నేనే భక్తుని సంపూర్ణ సుస్పృశచే—అది యొక్కమిష—కాని యధార్థముగ నీవు చెప్పినట్లు దైవచ్ఛచే—ప్రాణంతి సుఖివిరాగినినై—భక్త్యంకుర

సహితహృదయనై యున్నప్పుడు — మహాత్ముడు పరమ భక్తుడు, లింగభేదమే యెఱుంగని రంగదాసుడు, ఆహా, దైవసముండు-అట్టి లోకోత్తరుఁ డొక్కసారి—పురాకృతపాప లేశమున వేశ్యానీధికి రాఁగఁ జిలక సంతయేనా? తిరిగి భక్తుండు కాఁడా? అందులకు మనమేరుచేయఁజలసియున్న దనుచుంటివా! ఎంతమాట! తల గిట్టుకఁ దిరిగి, దేహ మనశ్చై, పడిపోవుచు, గ్రుంగినప్పుడైన, నేలఁ బడకుండు నాతనిని రంగఁడు ధర్మించి నాడే? ఇప్పు డారంగఁ డెక్కడకుఁ బోవును? ఆతనినిగూర్చి నీకు విచార మక్కఱలేదు. నన్నుగూర్చి యంతకంటె నక్కఱ లేదు. నేను బోయెదను. సమస్కారము.

మధు—ఎక్కడకు ? తిరుగ విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోయెదవా ?

దేవ—అయ్యయ్యా ! ఒకసారో లేకమైన నమిత్తము లేదని చెప్పఁ దిరిగి యట్లుచుండువేల ? విప్రనారాయణునితో నాకేమి ? నాతో నాతని కేమి ? నాకొక్క శ్రీ మహావిష్ణువుతోఁ దప్ప సతతవస్తువుతోఁ బని లేదు.

మధు—నీ విట్లు బోయితివని తెలిసినయెడల నమ్మి బెంగపెట్టుకొని చచ్చిపోవునేమో ?

దేవ—అమ్మ పోయినయెడల జగ త్తంతమగు ననియూ నీ యభిప్రాయము? అట్లయినమాత్ర మేమి ?

మధు—అయినను దొందరపడక యాలోచించుకొనుము.

దేవ—ఆలోచించిన యాడుదాని కథోగతియే. పోవుచున్నాను. (తనలో) దక్షిణమున సారనారాయణ మను దివ్యక్షేత్రమున్నది. అచ్చటఁ జేరి విష్ణుదాస్య మొనర్చుకొందును.

(దేవదేవి పోవును.)

మధు—అయ్యయ్యా! పోవుచున్నది ఇక నాగడు, ఆహా! భక్తి
 యందున్న నిశేషమెంత! దొంగభక్తి నాటుమాసములు
 దెచ్చుకొనునకిది సత్యమైరభక్తి కుడినది. ఆహా! ఆహా! ఇంతి
 కొక్కతైనై పోయితిని. దేవదేవి యొక్కడికో భక్త్యావేశమున
 నిల్లు విడిచిపోయినదని నేను మాయమృత్యు జెప్పను. విప్ర
 నారాయణుడు దన కేమితొందగ యిచ్చునో యను భయ
 మున సమీపముననున్న పినతల్లికారి గ్రామమునకుఁ బోయె
 నని చెప్పెదను. హా! విప్రనారాయణా! ఎంతపని జేసితి
 వయ్యా! ఎక్కడ నుంటివయ్యా!

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణ చరిత్రము

షష్ఠాంకము

(ప్రదేశము—వేశ్యావీధి)

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుడు శ్రీనివాసుడు)

విప్ర—ఈసారి యాకారణముచేత లోనికి బోవచ్చు నంటివా?

శ్రీ—అది కారణ మంటిని గాని పోవచ్చు నని చెప్పలేదు. వేశ్యా మాతకు దూత నని యాతడు చెప్పలేదా? ఆతడే మనసంచి హరించినాడు. అందువలన నిర్భీతిగా లోనికి బోయి యా ముండను బెదరింపవచ్చు నని యుంటిని. సంచికొఱకు నే నేడ్చు చుండగ సానికొఱకు మీరు వాంఛించుచున్నారు.

విప్ర—సరే. “దేవదేవీ” యని పిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ ! దేవదేవీ !

(నేపథ్యమున) ఒసే! పెద్దీ! జంగమునూకాలయ్యగారుకాబోలు!
తలుపు దీయుము.

(మఱియొకధ్వనితో) ఎవడైన సరియే నే నిప్పుడు తీయుటకు
వీలులేదు.

నేత్యమా—(తలుపు తీసి) నాయనా ! నాకు దగ్గునకు భూతపిల్లి గడ్డ
తెచ్చిపెట్టెద నంటిని, తెచ్చితివా ?

శ్రీ—నేను శ్రీనివాసుడను.

మా—నాతండే ! శిష్టకరణం శ్రీనివాసంగారా ! చూడు ! మీ
అన్ముమెడలో బట్టెడ నంకించుకొనియే వచ్చితివి గదా !
నాయనే ! ఏదీ ?

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యా ! ఇక్కడకు దేవదేవ కిద్ద తైనారు.
వింటివా ? అడిగినకొలది నింక నెంచలు బయలుదేరుదురో !
బ్రహ్మచారిణి యని మీ యభిప్రాయము. (ప్రకాశముగ) నేను
శిష్టకరణమును గాను, విప్లవనారాయణుని శిష్యుడను వీరే
మా గురువుగారు

వేశ్యమా—ఏడీ ! మీగురువు, జుట్టు పాయదీసి తన్నెదను. నిన్నను
బొమ్మని చెప్పినను సిగ్గులేక తిరిగి యేల వచ్చినాడు ?

విప్ల—మాసంచిని నీదూత మాధవుడు హరించుటచేత నీతో జెప్ప
వచ్చితిమి !
(మాధవుడు ప్రవేశించును.)

మాధ—దొంగముండకొడుక ! సీసంచిని నేను హరించితి నటరా ?
నీ బ్రదుకునకు సంచికూడనా ? సంచి యున్నయెడల సందెబిచ్చ
మైన నెత్తుకొందువు కాని తేరసరసమునకు వత్తువా ?

వేశ్యమా—దాసరిముండకొడుక ! త్రిశూలములవలె, నురికంబముల
వలె పట్టెనామములు పెట్టి సిద్ధమైతివా ? నీసుద్ధబద్దెలు చూచి
నిన్ను వాడసాను లిట్టె యిట్టె ముద్దువెట్టుకొందు రనుకొంటివి
కాబోలు ! మొద్దుముండకొడుక ! నీ జేగురుడాగులు చూచి
బోగముముండ లందలు రాగముందెద రనుకొంటివి కాబోలు
బై రాగిముండకొడుక !

శ్రీ—రంగరంగరంగా ! (చెవులు మూసికొనును.)

మాధ—అతనిదైర్య మది కాదమ్మా ! అచ్చువిడిచినయాబో తావుల
మందపై నిరంకుశముగఁ బడినట్లు శంఖచక్రచిహ్నితుడైన

యీతఁడు సానిపడుచులపైఁ జేరఁజేరఁగఁ బడుట కధికారమున్నదని యనుకొనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—ఊరివారికొంపలు మేము దీయుచుండ మాకొంపలు గూల్ప వచ్చితివా? ఊరివారి రక్తమాంసములు మే మనుభవించుచుండ మారక్తమాంసములు నీబొట్టు బెట్టుకోవచ్చితివా? చీచీ! అటక్రొసుతాయలొగున మొగము నీవు! నమ! నమ!

మాధ—వట్టియటక్రొసుతాయి కాదమ్మా! నాలుగవయంకె వేసిన యటక్రొసుతాయి యనునెడల కేవలము పాడుమొగము కాకుండఁ బంగనామముకూడఁ గొంత పడును.

వేశ్యమా—పోకపోయినయెడల తోకలితోఁ బూడుతును.

శ్రీ—మాటలతోఁ బనిలేదు. మాసంచి మాండు. పోయెదము.

వేశ్యమా—మీసంచి యెక్కడ?

విప్ర—మాధవా! ఇదిపటకు నీతలక్కిందఁ బెట్టికొనినది మాసంచికాదా?

వేశ్యమా—మాదిగా! నీకాల్జోడదీ! (తీసికొని) నీసంచినామగనితలక్కింద, నామగని పాదరక్ష నీతలపైని-(నెత్తిపైఁ గొట్టుచున్నది)

విప్ర—రంగరంగరంగా! కావేరిరంగా! కస్తూరిరంగా! దయచేసితివా? తిరిగి నాకంటఁ బడితివా? నీకిప్పటికి నాయందుఁ గరుణ కలిగినదా? నాకష్టము లింకఁ దొలగినవా? నాయనా! తండీ! రంగయ్యా! రంగయ్యా! ఓహో! ఎంతకాలమునకు నీ దివ్య దర్శనమిచ్చితివి! అపరాధుండను; దుర్మార్గుండను; భక్తవత్సలా! పరమపురుషా! దీనదయాళూ! సంసారోత్తారకా! నీలమేఘాంగా! రంగా! రంగా!

(క్కిందఁ బడును.)

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! ఏమి యిది!

వేశ్యమా—రంగరంగా యనుచు గావు కేకల నైచి యట్లయ్యవారి
గాఁడు కొయ్యవారినాఁ డేమి ?

మాధ—నీచెప్పబెట్టితోఁ గపాలమోక్షమై, విటజన్మము వదలి
భక్తజన్మము వచ్చినది.

వేశ్యమా—(అపవారించి) చచ్చునేమో ! నక్షత్రము మంచిదగునో
కాదో ! అరంగుక్రిందనుండి యీశ్చివేయుము.

శ్రీ—స్వామీ ! స్వామీ ! లేవరా ?

మాధ—(అపవారించి) మన మిక్కడ సుండుక లోనికిఁ బోవుదము
రమ్ము. ఈతఁడు చచ్చినయెడల మన కేమిప్రమాదమో ? ఈ
సంచిలోని సొత్తున కవేషించి యీతని జంపితి మందు రేమో ?
ఈసంచి వారిపైఁ బాటవేయుదమా ?

వేశ్యమా—(అపవారించి) వాఁడు చచ్చిన సరే. నీవు చచ్చిన సరే.
నే నందుల కొప్పకొనను. రా ! లోనికి రా !

మాధ—(అప) చచ్చినయెడల శ్రీచూర్ణపరిపాలనమునకైనఁ బనికి
వచ్చును. తిరుమణిపెట్టెయెనఁ బాటవేయుము.

వేశ్యమా—(అపవారించి) ఇది చుట్టలు పెట్టుకొనుట కెంతసొగసుగ
నున్నదనుకొన్నావు. రా ! లేకున్న నిన్నుఁ దన్నెదను.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

విప్ర—అయ్యయ్యో ! అయ్యో ! మృదులమైన పాదమే. శిరీషపల్లవ
సల్లలితమైన పాదమే—పరమమంగళరేఖాసంపూర్ణాతికోమల
మైనపాదమే. అరుణారుణలితలలితమైనపాదమే - శ్రీదేవీకర
పల్లవపరామర్శనార్హమైన పాదమే ! శంఖచక్రచిహ్నితమైన
పాదమే. ముద్దులు మూటగట్టుపాదమే—ప్రబలసంసారసము
ద్రోత్రారకపాదమైన పాదమే—గంగామకరందస్యందనసుంద
రారవిందమైన పాదమే—అట్టిపాదమే—నాకుఁ బ్రాణపథ

మైనవాడను. నాతండ్రి! రంగయ్యా! లలితలలిత-సుకుమార-
కోమల-మృదుల-పేళల-మంజులారుణ మైనయట్టిపాద
మును-ఈనిచ్చాగ్నుని- ఈవరమవాపాత్ముని - ఈచలితేం
దియుని-దైన-మహాకతినమైన యీతలపై మోప-
అహా! నొచ్చిన దేమో కదా! నాయనా! నాతండ్రి! లోక
నాథా! దాసరక్షా! దీనబంధూ! సహజారుణ మైనపాదము
కందిపోయిన దేమో? అయ్యయ్యా! ఈమహాపరాధమును
నే నెట్లు భరింతునోయి రంగా! రంగా! రంగా! (బిగ్గరగ నట
చుచు లేవబోయి గుండెలు కొట్టుకుని నేల బడుచు.)

శ్రీ-అహా! ఈతనిభక్తి యాకస్మికముగా నుద్బోధ మైనది. మహా
దృష్టము సంభవించెను.

గి. ఐహికాపేక్ష దిగలాగి ♦ నప్పు డితని
భక్తి మెల్లనఁ గ్రుంకి యా ♦ పట్టు దైవ
కృపను వీడ హతాత్తుగా ♦ నెగ నెఁ బైకిఁ
గురింగలాగి విడుచు చెట్టు ♦ కొమ్మబోలె.

విప్ర-గీ. బలిశీరంబునఁ దనపాద ♦ పద్మముంచి
యతని నిడభక్తుగాఁ జేసె ♦ సంబుజాక్షుఁ
డట్టిరంగయ్య కమ్మ ! నా ♦ యందు నెంత
కృపయో! నన్నాడ నట్లాడ ♦ రించినాడు.

(శిరిముపైఁ జేతులుంచుకొని ఇదిగో! సీపాదపద్మము. మెత్తమెత్త
నొత్తెదను. అహా! నాతండ్రి! రంగా! రంగ! (తలనొత్తుకొను
చున్నాడు. నాయనా! సీపాదమును గన్నుల కద్దుకొందును.
(అట్లుచేయును.) బంగారుగజ్జలతో గలగలలాడి యొప్పులకుప్పు
లగు సీపాదము లోకణ్ణన్! రాధ, పూర్వమున ముద్దుగొని
నట్లు మదీయశిరోపలంసమైన సీపాదమును ముద్దుగొందును.

(తలయెత్తి) అయ్యయ్యా! అందకున్నది. (తలతిరిగిపై కెత్తును)
అంద దేమి! హా! రంగరంగా! (గుండెలుకొట్టుకొనును.)

శ్రీనివాసామీ! మెడ నొప్పులు పెట్టును. మొగము వంచుడు. (తన
చెయ్యి నతనిమోముపై వైచును.)

విప్ర—సెబాన్! అందినది! అందినది! (లెక్కలేకుండ శ్రీనివాసుని
చేతిని ముద్దు పెట్టుకొనును) రంగరంగరంగా! ఇదిగో! శ్రీపా
దము. నా చేతులఁ బెట్టితివి! దీనిని స్పృశించుట నాత్వకు
దీనిని బూజించుటకే నాతోటలోఁ బూలు! ఈతీర్థమును
ద్రావుటకే నానోరు! దీనిని గాంచుటకే నాకుఁగనులు! దీని
నాఘ్రాశించుటకే నాకు నాస! దీనిని వదలకుండఁ గట్టిగఁ
బట్టుకొనుటకే నా కీ చేతులు! ఈశక్తి! రంగరంగరంగా! రంగ
రంగా; రంగరంగరంగా; (యెగిరి గంతులు వైచును.)

శ్రీ—స్వామీ; నేను శిష్యుడనగు శ్రీనివాసుడను.

విప్ర—అదుగో! రాయ! అదుగో! రమణి! అదుగో! రంగడు!

శ్రీ—పిలిచిన వినఁ బడకుండ నున్నది. దేహస్మృతి లేక యున్నది.
ఆహా! భక్తిపారవశ్యము!

విప్ర—గీ. చపలచిత్తత భక్తి న + వృత్తను బాండు
నన్నుఁ దన్ని పోచితివి రం + గన్న తండ్రి!
చలితశీలత తాయాయా + నలయహల్య
నోమి భక్తజేసినరఘు + రామునట్లు.

అరుగో! విభీషణాళ్వారులు. అదిగో! కావేరి. అవిగో! గోపుర
ములు. అవిగో! పసిడికుండలు. అవిగో! ధ్వజస్తంభములు.
అవిగో! ముఖమండపములు. అదిగో! సువర్ణబలిపీఠము
అదిగో! ఆలయము. అదిగో! ఘంటారవము. అరుగో! ద్వార
పాలకులు. అరుగో! విష్వక్సేనాదులు. అదిగో! శివ

తల్పము! అదిగో! శ్రీదేవీపిరాట్టి. అపగో! భూనీళాదేవులు.
అవిగో! అవిగో! అవిగో! నివ్యాళులు. అదిగో! రంగనితిరుమొ
గము హాహాహా! (లెంపలు వైచుకొనును.) అవిగో! మంగ
ళపుటారతులకాంతులు! అదిగో! మఱల నాతండ్రితిరుమొ
గము! ఆహా! ఏమిప్రసన్నముగ నున్నది! (లెంపలు వైచు
కొనును.) అదిగో! మఱల నాయొయ్యారిరంగని ముద్దులొలుకు
వదనపుండరీకము. అసుగో! నారంగడు! నాభర్త! నానాథుడు!
నాగురుడు! నాతల్లి! నాతండ్రి! నాతోడు! నాప్రభుడు!
నాదైవము! నారంగనాథుడు! నారంగయ్యతండ్రి! నారంగ
మూర్తి! ఓఓఓ (జెద్దకేకలు వైచును.) దాసోస్మి! దాసోను
దాసోస్మి! దాసానుదాసాధమోస్మి! రంగరంగరంగా!

(సాష్టాంగపడును.)

శ్రీ—ఆహాహా! తిరిగి యెంతభక్తిపారవశ్యమునఁ బ్రకాశించు
చున్నారు. గురూత్తమా! దాసోహం! దాసోహం! (ప్రదక్షి
ణముచేసి నమస్కరించుచు.)

గీ. ఇతఁ డితనిశిష్యుఁ డని విటు ♦ లెత్తిపొడుతు
రేమొ యని మది జంకితి ♦ నింతకుమును
పితనిశిష్యుఁడ నని యిప్పు ♦ డెంచుటకు నె
తగను హా! నే నెచటను? భ ♦ క్తవరుఁ డెచట?

గీ. ఇతనిభక్తి కాంతాబలా ♦ త్కృతిని మెల్ల
నడలి, యాఁట్టు వీడఁ ద ♦ త్తణమునందు
నట్టెబింకమై దాకొనె ♦ బట్టి లాగి
విడుచునినుపబింకపుంజుట్ట ♦ విధముగాఁగ!

గీ. జ్ఞానిముక్కుమూతలు సాని ♦ దానికంటి
కెదుటఁ గన్నుగీటులుగ భే ♦ దించిపోవు

భక్తుచేతితాళంపుంజి * పృలును వేశ్య
మెదుట గబ్బిగుబ్బ లయి హే * మించిపోవు

గీ. పొగవలెను నువ్వుపననము * పోల్కి తెలియ
రాకయుండంగ సాని దు * రృహిమము మన
మనములగు దూరి పరిశుద్ధి * మచ్చు జేసి
నాశ మెఱుంగనియాత్మకు * నాశ మిచ్చు.

గీ. దానిలో బల్కు బనిలేదు; * దాని గనంగ
నక్కఱయె లేదు; మొద్దయి * యద్ది యొద్ద
నున్న జెడుట నిక్కము నల్లు * లున్నమంచ
మువలనను మంచిదియు జెడి * పోవు గాదె ?

విప్ర—సాష్టాంగస్థితినుండియు, స్థితిముఖమండలదర్శన మవిచ్చిన్న
ముగ జేయుటకు గన్న లిక్కడ నుంచలేకపోయితివా ?
(తలను జూపును) రంగ! రంగ! తిరిగి లేవనక్కఱ లేకుండును
గాదా ? మహాప్రభూ ! లేచును ఆహా ! మహాత్మా ! నీదివ్య
వైభవదర్శన మపేక్షించి యుచటికి వేంచేయుభక్తులపాద
పరాగము నాకు బాదాదిశిరఃపర్యంత మంటి యెట్లు ప్రకా
శించుచున్నదో భక్తపాదరేణువులచే నీ సన్నిధానమున నిట్లు
పవిత్రుడనుగ జేయబడిన నే నింతటిచుండి “భక్తాంఘ్రిరేణు”
వను నామమును ధరింతును.

శ్రీ—గ్రామపౌరుషవ్యాపారాది జన్యనామముల ద్రోసి తత్తదీయసం
బంధసూచకాభిధానముల ధరించువాడే నిజమగుభక్తుడు
కదా! భక్తాంఘ్రిరేణు వనంగ ద్రావిడమున “దొండరడిప్పాడి”
యగును. అథోగతినుండి రంగకటాక్షమున హఠాత్తుగా
మహోన్నతస్థితిగలిగిన యీతనిలోనిమార్పు సూతనజన్మము

వంటిదే కాన నూతననామముగూడ నర్హమే. ఆహా ! భక్తి మహిమము.

ఆ. వె. వేళ్ళవీధి తేరు ♦ వీధి యయ్యెను; విటుల్
పరమభక్తులైరి; ♦ వారిపాద
రజము పూతమయ్యె ♦ రంగఁ డాలయముతో
నిట గుడిసెలనడుమ ♦ నిటికినాడు.

విప్ర—(చేతులెత్తుచు) అందవా ? అందవా ? తండ్రీ ! తండ్రీ ! (ఎగురును) అంద. వేమి ? రంగా ! రంగా ! రంగా ! తండ్రీ ! తండ్రీ !

ఆ. వె. దాసుఁ డెగురలేక ♦ గాసిల రంగయ్య !
యీపు వంగి నన్ను ♦ నెత్తవలదె ?
ఎగిరి కరము లెత్తి ♦ యెగఁబ్రాకుపుత్త్రకు
నిట్టె తండ్రీ వంగి ♦ యెత్తుకొనఁడె ?

(ఎగిరి, ఎగిరి) రంగరంగరంగా ! (పడిపొరలుచున్నాడు.)

శ్రీ—ఈతనిభక్తి మనుషులదానికంటె ద్విగుణముగ నున్నది. ఎందుచేతనో ?

గీ. ఆకు డుల్చినఁగాని పు ♦ ప్పాంచితంబు
కాదు మల్లె; తలంగోయఁ ♦ గాని మొవ్వు
వేయ దరఁటి; చెప్పన రాచి ♦ విడువఁ గాని
దనియ మెమగదు; భక్తి యా ♦ దారి యేమొ ?

గీ. అనిలదేవుఁడు రైరయ్య ♦ మనకముందుఁ
బలఁచబడి చప్పఁబడు నిర ♦ భ్యంతరముగఁ
బొంగఁదలఁచు నబ్ధి; వెనుకఁ ♦ బోవుభక్తి
యల్లెగయుటకు ముందు పె ♦ న్నాడు నేమొ ?

ఆహా ! భక్తిపాదపరాగము దేహమునకు నెంత యంటుకొనిన నంతమంచిదని యీ మహాత్ముడు నేల దొరలుచున్నాడు.

గీ. గంధగజ మెక్కుభూపతి ఓ ఘనుఁడు నాఁడు
 ప్రాణవాయుపుటను బిగ్గఁ ఓ బట్టి మింట
 నుండువాఁడు ఘనుఁడు కాఁ ఓ దొడలు తెలియ
 కిలను బొగలుచుండెను భక్తుఁ ఓ డే ఘనుఁడు.

అహా! ఎంతపిన్నుతిగ నున్నాఁడు. మహాత్మా! లేచెదరా?
 (లేవఁదీయుచున్నాఁడు.)

విప్ర—ఓటూ! నాతుప్పి! నాతుప్పి! నిన్నుఁ జేరుటకు నాకుఁ
 జేయూత యిచ్చితివా? ఎగరలేక పశిహాయి నన్ను నీయొద్ద
 కెత్తితివా? రంగా! రంగా! రంగా! దేవరదాసుఁడను (శ్రీ)ని
 వాసునకుఁ బ్రదక్షిణము సేయును.)

శ్రీ—అహా! నన్ను రంగనిగబావించుచున్నాఁడు. నే నీతనివెనుకకుఁ
 బోవ నేమిచేయునో చూతును. (అట్లుపోవును.)

విప్ర—భక్తుఁ డగుచుండనేయునిఁ గొనిరించిన యీ నీ తిరుహస్తము
 లతో న న్నొకసారి స్పృశింపనా? ఏదీ! ఏదీ! (కొనిరింపఁ
 బోయి పడును. తిరిగి లేచి) అడుగో! రంగఁడు! ఇడుగో;
 రంగఁడు! అడుగో! రంగఁడు! అడుగో! రంగఁడు! ఎక్కడఁ
 జూచిన రంగఁడే! ఎక్కడఁజూచిన రంగఁడే! నాయటచేతులలో
 రంగఁడు! నావక్షస్పల్లవమన రంగఁడు! కన్నులు మూసికొని
 అడుగో! నాలోఁగూడ రంగఁడు! వెలుపల నంత రంగఁడు!
 రంగనిలోనేను; నాలోరంగఁడున్నాఁడు. నేనికక గన్నులు
 తెఱవను. నాలోనున్నరంగదేవు నాంతరదృష్టిచేఁ జూచు
 కొందును. (పడును.)

శ్రీ—ఇది భక్తి కవధి కాబోలు! ఈతనిభక్తిక్రమము. నేను నాకుఁ
 దోచినట్లు కనిపెట్టితిని. మొట్టమొదట నల్పజ్ఞానేంద్రియ మగు
 స్పర్శయందు భగవదనుభవ మారంభమై పులకాంకురాదులు
 కలిగినవి. అటుతరువాత జ్ఞానసంపత్తిచే నగ్రగణ్యమగునేత్రేం

ద్రియమునకుఁగూడఁ దననుభవముఁబూనించి శ్రీరంగదేవాలయ
మెదుటఁ గానఁబడి బానిగో రింఁనిఁ గాంచెను. తరువాత
నాలయాది బహుస్సంబంధశూన్యముగ నే నన్నే రంగనిగభావిం
చెను. అటుడైన లోకములయందు రంగమయమై కంటికిఁ గానఁ
బడెను. తరువాత బాహ్యోందిగ్విభుష్మాసార మక్కఱలేకయే
యాంతరదృష్టిచే రంగని దనహాసం వెలువలను గాంచెను.
ఆహా! వెట్టిలోఁగూడ నెంతకృమమున్నది!

గీ. ప్రకృతిక్రమ మెట్లు లెప్పును * క్రమము తప్పు
వెట్టి యందు రసత్యంబు * వెట్టిగోన
ననుభవించువానికిఁ జూచు * నతనికై నఁ
దత్త్రమ మతివేగమున బో * ధంబు కాదు.

గీ. మనసు చెడుట వెట్టి యటంచు * మనుజు లందు
రది యమితవృద్ధి నందుట * యగును వెట్టి
జ్ఞానరాగంబులం దేది * యైనఁ బొంగ
కుండ వెట్టిలే దావెట్టి * యుండ మేలు.

గీ. నమ్మకముననొ మెత్తఁద * నముననొ పర
కన్యజార్తిన్ యీవిన్ * కరుణలోనొ
కొలఁదియో గొప్ప దేవన్ * కొంతవెట్టి
గలుగువానికిఁ గాక స * ద్ధతియే లేదు.

గీ. మనసుభాగము లన్ని తూ * చినపడుపున
గలిగి కొలబుట్టుతోఁ దిని * కొలిచి పరుని
కిచ్చి వేడి చల్వయును గా * కెనఁగునరుని
కచట నిచటను సద్ధతి * యరుదు సుమ్ము.

గీ. పరమపద మొందఁదలఁచిన * ప్రతినరుండు
నిట్టిస్థితిని బొందుక తీరు * దట్టు గాక

మెత్త లున్న కుర్చికి నాని ♦ నింటితిండి
యని మొఱవెట్ట గళశోష ♦ మగుటె నలము.

గీ. ఇట్టిభక్తుడు దేవు ని ♦ క్షించు గనులు
మూసికొనియెన; గడుపాట ♦ మేసి కనులు
మూసి ధ్యానించునరునకి ♦ బొడుముకుండో?
గరిటెయో? కుక్కతోకయో? ♦ కానిపించు.

గీ. విగ్రహారాధనము, వర్ణ ♦ విభజనంబు,
లింగభేదంబు, సత్తి శ్రీ. ♦ రంగభక్త
వరున కక్కటలే వన్ని ♦ పట్ల దేవు
పొడ గనెడునాతనికి భేద ♦ బుద్ధియెట్లు.

గీ. ఇట్టిపరమప్రసన్నున ♦ కెట్టి కర్మ
ములు పనియె లేవు న్నానసం ♦ ధ్యలను మాసి
విస్మృతికొఱకు చెడద్రాగి ♦ వీరవైష్ణ
వప్రపన్నుల మనుకొంట ♦ నట్టితప్ప.

గీ. కర్మశూన్యత్వము ప్రపత్తి ♦ గలుగవచ్చు
గర్మశూన్యతను బ్రపత్తి ♦ కలుగఁజూడు
కలితధీశక్తి భాగ్యంబు ♦ గలుగవచ్చు
గాని సంపదచే బుద్ధి ♦ గలుగఁగలదె ?

గీ. భక్తి యాత్మలో నిండెడు ♦ వఱకు స్మరణ
స్మృత్యములు తప్ప వటుపైన ♦ నేమి లేవు
నీటిలో ముంచబడు కూజ ♦ నిడువఱకు
గుడుగుడనుఁగాని పిదప కి ♦ క్కురనునొక్క!

ఆహా! ఈమహాత్ముఁ డింక స్మృతిలేక యున్నాఁడు. స్వామీ!
దేవా! తొండరడిప్పొడియాచార్యోత్తమా! ఆహా! ఇంక
బలుకకున్నాఁడు. ఈ విస్మృతి యెప్పటికి వఱలునో? ఇంత

యెడలు తెలియక యుండువానిని నే నెట్లు శ్రీరంగక్షేత్రము నకుఁ దీసికొనిపోవుదును? హా! ఏమిదిక్కు! దేవదేవి యేమై నదో తెలియదు. ఆహా! ఎంతదుర్మార్గురాటు! ఈతని నది యిట్లు భంగపఱచి యిట్లుపేక్షించుటకుఁ గారణ మేమో యగ్రాహ్యమై యున్నది. ఆహా! రంగరంగరంగా! రంగ!

(నేపథ్యమున) ఎవరచ్చట! రంగనామస్మరణమును జేయుచున్నారు?

శ్రీ—నేను విప్రనారాయణభాగవతోత్తముని శిష్యుడను.

(నేపథ్యమున) ఆ మహాత్ముఁ డచ్చట నున్నాడా?

శ్రీ—ఉన్నాఁడు. నీ వెవడ వయ్యా?

(నేపథ్యమున) నిచుళాపురభూపాలుఁ డాతనిని దర్శించుటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

శ్రీని—ఆహా! రాజుగారే! దయచేయుఁడు.

(రాజు ప్రవేశించును.)

రాజు—(ప్రదక్షిణముచేసి) విప్రనారాయణాచార్యోత్తమా! దాసో హం. దాసోహం. భక్తిపారవశ్యమున ని ట్లుంటివా? అయ్యా! నే నీమహాత్ముని శ్రీరంగమునకుఁ దీసికొనిపోవ వచ్చితిని.

శ్రీ—ఈతఁ డిచ్చట నున్నట్లు ప్రభువుల కెట్లు తెలిసినది?

రాజు—నా కీదినమున జాముప్రొద్దెక్కుసరి కీలేఖ చేరినది. ఇది దేవ దేవి యను నొకవేశ్య వ్రాసినది. చదివెదను వినుము.
(చదువుచున్నాఁడు)

“అయ్యా!

విప్రనారాయణుఁడు నిశ్చలభక్తుఁ డని మాయక్కయు చలితేంద్రియుఁ డని నేనును వాడులాడు కొని తుద కాతని భగ్గిని జేసెదనని నే నామెతో బందెము నైచితిని. అట్లు భక్తిభంగుని గావించి యాతని మావీధికి

రప్పించితిని. కాని మాతనికి బ్రహ్మచర్యవ్రతము భంగము కాలేదు. ఆతని కిట్టి దురుష్ట నామూలమునఁ గలిగి నప్పటి నుండియు నాకేమో యమితమగు నాందోళనము మనసునఁ గలిగి, ప్రపంచమును గోసి, విరాగినినై దైవేచ్ఛచే భక్తి లేశావృతనై యెచ్చటికో యీ యుదయముననే పోవుచుంటిని. మీరు నన్ను వెదుకవలదు మీకు నేను గనబడను. కాని శ్రీరంగభక్తుఁ డగుమహర్ముండు మా పిఠి నున్నాఁడు. ఆతనిని మీరు శ్రీరంగమునకు గౌరవపూర్వకముగఁ దీసికొని పోయి యాతనివనమునఁ బ్రవేశపెట్టుండు. ఆతనిని రంగఁడే సర్వవిధములఁ గాపాడునను నిశ్చయవిశ్వాసము కలిగినదాన నయ్యును మీ కీమహాత్ముని సేవవలన బుద్ధియు రాగల దని వాసితిని.”

తిరుక్కరంబనూరు,

చిత్తగించవలెను.

దేవదేవి.

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటికి నాసందేహము తీరినది. ఇంతకాలమునుండి గురుసేవ జేసిననాకుఁబూర్ణభక్తికలుగ లేదుకాని, కుహనాభక్తి యొనర్చినదేవదేవి యిట్టే భక్తురాలయ్యెనుగదా ! అదృష్టము !

రాజు—ఈదేవదేవి యెవ్వతెయో ? ఈలేఖ యెంతసత్యమో యని నేనుపేషించి రేపు చూడవచ్చునని యెంచి యీరాత్రి నిదురింప నొక నాల్గుగడియలకిందట శ్రీరంగేశ్వరుండు స్వప్నమున నిట్లు సాయించెను.

శ్రీ—ఎట్లు? మహాత్మా!

రాజు—“మదీయభక్తాగ్రగణ్యుండగు విప్రనారాయణుండు తిరుక్కరంబనూర వేశ్యావీధి నున్నాఁడు. నీ విష్ణుదేవోయి యాతనిని

మా పల్లకిలో నుంచి సమస్తవై భవములతోఁ దెల్లవాఱకుండ
మాసన్నిధికిఁ దీసికొని "రావలయును" అని.

శ్రీ—ఆహా ! రంగచకటాక్షము.

రాజు—పల్లకి యట నున్నది. ఈతని నిమృతముగ లేవదీయుము.

శ్రీ—ఈతని కింక స్మృతి రాలేదు.

రాజు—శ్రీరంగేశ్వరుని నిర్మాత్యముగ చందన మీతని దేహమునకుఁ
బూసి శ్రీపాదక్షిరము లోని కిచ్చినఁగాని స్మృతి రాదు. ఆల
సింపకుము.

శ్రీ—చిత్తము. (లేవదీయును.)

రాజు—ఇప్పు డింక నిచ్చటఁ గావలసిన దేమి ?

శ్రీ—ఏమియులేదు. ఐన నట్లు కావలయును.

గీ. ధరణి యీతిబాధలులేక య తనరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ య పాయఁగాక
కవిత రాజబోషణమునఁ య గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు య నెగడుఁగాక.

రాజు—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది షష్ఠాంకము

సర్వమును సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

గ్రంథకర్త :

కీర్తిశేషులైన మహాకవి

శ్రీ పానుగంటి విజయ రాఘవరావుగారు

సకల గుణాభిరాముడు లోభి-వడ్డీలకోసం పేదవాక్యాలు సంపద కోసం సంఘ సంస్కారాలు - అసలీ పాయదాల వసూలుకోసం అస్త్ర వాక్యాలు - కనకంకోసం శునకచేష్టలు, వృద్ధవివాహాలంటే ఉబలాటం శ్రీవిద్యుంటే చీదరింపూ, పేదవాళ్లంటే బెదరింపూ, కన్నకొడుకంటే కొఱులుకొఱులు, కన్నబిడ్డలంటే కంటగింపు, ఆశ్రమాలంటే యేవగింపూ నొకర్లని బెదరింపూ, అందరిమీదా అనుమానాస్త్రాలు, అతి తెలివి తేటలు, అభియోగాలు, అన్నీ మూర్తీభవించివున్న నాటకం లోభి. బోకేళాలంటే అతని కంటికి చవట పీనుగులు, సనాతన ధర్మం బుద్ధికి చవిటినేల, కరుణరసం అతనికి కంటికలికం, వితరణ గుణం అతనికి వ్రబల విరోధి, అనుమానం అతని సొమ్ము, అబద్ధాలు అతని ఆత్మ, అసత్య ప్రమాణాలు అతని పంచప్రాణాలు, ఖర్చు అతనికి కంఠపాళం, విద్య అతనికి ఉరిత్రాడు, లోకం తన కువకారం చెయ్యాలి, తను లోకానికి అపకారం చెయ్యాలి. అందుకే అతడు అనతరించాడు.

అద్భుత సంఘటనలతో, ఆదర్శ సన్నివేశాల్లో అనందరసాన్ని ఒలికించే సంభాషణలతో, చక్కని వ్యవహారిక భాషలో వ్రాయబడిన సాంఘిక నాటకం. నాటక ప్రదర్శనలకీ సినిమా చిత్రనిర్మాణానికీ అనుగుణ్యమైన నాటకరాజం. లోభి ప్రయత్నాలు ఫలప్రదమౌతాయో, తాదుమారవుతాయో, ఒక ప్రతికొని వెంటనే చదవండి. పానుగంటి వారి రచనా సమర్థత ఈనాటకంలోకూడా ప్రతిభగాంచింది. కొలది ప్రతులు మాత్రమే ముద్రించినాము. త్వరపడుడు :

వెల 1—8—0.

ఆంధ్ర దేశమంతటా ప్రదర్శింపబడుచున్న హా స్టే జీ నా ట క ము లు

శ్రీకృష్ణతులాభారం	ముత్తరాజు	1	12	0
రంగనాన్ రౌడి	పోమరాజు	1	12	0
ధరణికోట	..	1	12	0
సతీ సక్కుబాయి	..	1	12	0
చింతామణి	కాళ్ళకూరి	1	12	0
మధుసేవ	..	1	12	0
విప్రనారాయణ	పానుగంటి	1	12	0
కోకిలి	..	1	12	0
పాదుకా పట్టాభిషేకం	..	2	0	0
ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము	మల్లాది	1	12	0
కలియుగ వైకుంఠము	తాండ్ర	1	8	0
(వెంకటేశ్వర మహాత్యం)				
సతీ సులోచన	..	1	4	0
మైరావణ	మాచర్ల	1	8	0
కృష్ణగారడీ (భీమాష్టన గర్భభంగం)		1	0	0
దక్షయజ్ఞము	ముత్తనేని	1	8	0
చండిక	..	1	8	0

వలయువారు :-

సరస్వతి బుక్ డిపో, విజయవాడ.1.

